

# Monitorul Economic



**analize și prognoze trimestriale**

Numărul 17



Q 3 / 2009



# **Monitorul Economic**

## **Analize și prognoze trimestriale**

Numărul 17

Trimestrul 3, 2009

Acest produs apare cu suportul financiar al the Balkan Trust for Democracy. Pentru orice informație legată de acest raport, contactați Centrul Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”, Coordonatorul produsului, Viorel Chivriga.

Adresa: MD-2005, Republica Moldova, Chișinău, str. Iacob Hancu, 10/1, IDIS „Viitorul”, pentru CPE;

Telefon: 37322-22-18-44, Fax: 37322-24-57-14

e-mail: viorel.chivriga@viitorul.org și me@viitorul.org

© IDIS Viitorul, 2009

### **Despre IDIS „Viitorul”**

IDIS „Viitorul” este o instituție de cercetare neguvernamentală și neafiliată politic, cu scop ne-comercial din Republica Moldova, deținând calitatea de membru al câtorva rețele internaționale de politici publice. Misiunea sa este de a contribui la formarea unui mediu analitic independent ce ar stimula procesul democratic din Republica Moldova și de a consolida capacitățile societății civile în ceea ce privește participarea la procesul de formulare a politicilor și de monitorizare a guvernării.

### **Cercetarea economică la IDIS „Viitorul”**

În cadrul IDIS „Viitorul” cercetarea economică și educația economică a publicului este efectuată de Centrul de Politici Economice (CPE). CPE este orientat spre analiza politicilor economice, spre educarea publică prin promovarea cunoștințelor economice și spre influențarea procesului de formulare a politicilor, oferind evaluări anticipatorii și integrate asupra unui segment larg de probleme economice.

### **Domeniile principale de cercetare economică**

- Politicele macroeconomice (monetare, fiscale, comerciale);
- Dezvoltare și strategii antisărăcie;
- Competitivitate și analize sectoriale;
- Economie rurală și agrară;
- Economie publică (servicii sociale, infrastructura);
- Politici socio-economice (munca, venituri, sărăciei și inegalitate);
- Dezvoltarea tehnologică și inovațiile;
- Globalizarea și integrarea regională;
- Politici structurale și instituții economice;
- Politica economică a integrării europene.

### **Tipuri de servicii prestate**

- Cercetare și design de politici economice;
- Propagarea cunoștințelor economice;
- Monitorizarea și alertarea asupra tendințelor economice curente;
- Oferire de consultații speciale.

### **Consiliul internațional**

Consiliul național CPE este format din:

- Dumitru Moldovanu, doctor habilitat, profesor universitar, decan  
Facultatea Relații Economice Internaționale, Academia de Studii  
Economice din Moldova
- Natalia Burlacu, doctor habilitat, profesor universitar, șef catedră  
Management și Marketing, Universitatea Liberă Internațională din  
Moldova
- Wojciech Marchlewski, Expert, Asociația Experților în domeniul  
Administrației Publice, Warsaw, Polonia
- Veaceslav Ioniță, Dr. în economie, conferențiar universitar, ASEM

.....  
*CPE depune toate eforturile pentru a asigura o calitate cât mai înaltă a cercetărilor sale economice. În cazul în care o persoană terță a suferit pierderi sau daune ca urmare a utilizării informației din publicațiile CPE, respectiva persoană nu poate să tragă la răspundere IDIS „Viitorul”, CPE, experții și consultanții IDIS „Viitorul” precum și membrii Consiliului internațional al CPE.*

## MULȚUMIRI



Acest număr al publicației Monitorul economic: analize și prognoze trimestriale fost efectuat de Centrul de Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. La elaborarea studiului au contribuit Igor Munteanu, Viorel Chivriga, Victor Parlicov, Corina Gaibu, Sergiu Gaibu, Tatiana Lariușin, Onorica Banciu, Mihail Șalvir și Laura Bohanțov.

Datorăm mulțumirile noastre tuturor experților externi care au oferit comentarii deosebit de pertinente în legătură cu prezentul raport.

Monitorul Economic exprimă opiniile personale ale autorilor care pot să nu coincidă cu cele ale IDIS „Viitorul”. Oricare altă persoană terță, inclusiv IDIS „Viitorul” nu este responsabilă pentru concluziile prezentate în această publicație.

*Centrul de Politici Economice al IDIS „Viitorul”*

## ACRONIME ȘI ABREVIERI

În prezenta publicație au fost utilizate următoarele acronime și abrevieri:

"BCRMN" – "Banca Centrală a Republicii Moldovenești Nistrene";

BNM – Banca Națională a Moldovei;

CISR – Centrul pentru Investigații Strategice și Reforme;

CSI – Comunitatea Statelor Independente;

CPE - Centrul de Politici Economice, IDIS "Viitorul";

BNS - Biroul Național de Statistică al RM;

ECE – Europa Centrală și de Est;

IPP – Institutul de Politici Publice;

ISD – Investiții străine directe;

MDL – leul moldovenesc;

MAIA – Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;

ME – „Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale”;

MEc – Ministerul Economiei;

MF – Ministerul de Finanțe;

MPSFC – Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;

OIM – Organizația Internațională a Muncii;

SBGC – Sondajul Bugetelor Gospodăriilor Casnice;

SCERS – Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;

H – jumătate a anului;

Q – trimestru al anului;

e – estimări;

p – prognoze;

rmsa - rata medie de schimb anuală;

rca – rata de creștere anuală (sfârșitul anului curent față de sfârșitul anului precedent);

rmca – rata medie de creștere anuală;

ma – medie anuală;

p.p. – puncte procentuale.

## CUPRINS

INDICATORII PRINCIPALI .....	8
REZUMAT .....	10
POLITICA .....	14
AGRICULTURA .....	23
BUSINESS .....	27
COMERȚUL EXTERN .....	34
PIAȚA MONETARĂ .....	40
FINANȚE PUBLICE .....	44
PREȚURILE .....	49
SITUAȚIA PE PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN MOLDOVA .....	52
ECONOMIA REGIUNII TRANSNISTRENE .....	57
ECONOMIA MONDIALĂ .....	60
ANEXE STATISTICE .....	67

# INDICATORII PRINCIPALI

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
<b>Producția</b>									
PIB, milioane MDL, prețuri curente	19052	22566	27619	32032	37652	44069	53430	62840	59454
PIB / capita, USD, rmsa	408	459	549	721	812	890	1229	1694	1461
PIB real, rca	6.1	7.8	6.6	7.4	7.5	4.8	3.0	7.2	-12.5
Producția industrială reală, rca	13.7	10.8	15.6	8.2	7.0	-4.8	1.0	0.7	-29.0
Producția agricolă reală, rca	6.4	3.4	-3.6	20.8	0.8	-1.1	-23.1	31.9	2.0
Investiții brute în capital fix, % din PIB	12.2	12.4	13.3	16.0	20.7	24.8	28.0	29.8	21.2
<b>Gospodări casnice</b>									
Venitul personal disponibil pe lună, MDL	241.0	321.6	422.4	491.4	568.6	839.6	1018.7	1150.0	1050
Venitul disponibil real, rca	17.7	26.5	17.4	3.5	3.4	5.0	8.0	7.0	-2.0
Comerț cu amănuntul, rca	14.8	34.2	18.2	5.6	5.3	6.9	8.0	8.4	-20.0
<b>Prețuri</b>									
Indicele prețurilor de consum	106.3	104.4	115.7	112.5	110.0	114.1	113.1	107.3	100.6
Indicele prețurilor produse alimentare	106.1	102.8	120.0	113.1	108.7	109.5	115.4	106.5	98.0
Indicele prețurilor produse nealimentare	107.9	108.2	111.5	111.9	114.9	115.7	111.6	102.1	100.5
Indicele prețurilor servicii	104.5	104.4	112.6	111.6	106.6	120.1	113.0	117.4	104.2
Indicele prețurilor producției industriale	112.0	105.0	109.0	105.6	105.3	112.2	126.5	103.4	101.0
<b>Piața muncii</b>									
Populația, mii	3635	3627	3618	3607	3600	3589	3581	3573	3568
Populația ocupată în economie, mii	1499	1505	1357	1316	1319	1301	1390	1251	1220
Rata șomajului, metodologia OIM	7.3	6.8	7.9	8.1	7.3	7.4	7.1	4.0	9.0
Salariul mediu lunar, lei	544	692	891	1103	1319	1695	2063	2529	2685
Salariile reale, rca	21.2	21.1	15.0	10.1	6.9	14.0	12.0	9.0	5.5

(Transnistria nu este inclusă)



	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
<b>Comerț extern și balanță de plăți</b>									
Exportul de bunuri și servicii, rca	19.9	13.8	22.7	24.7	10.8	-3.6	27.6	19.0	-29.3
Importul de bunuri și servicii, rca	14.9	16.3	35.1	26.1	29.6	17.5	37.0	32.8	-35.8
Volumul comerțului extern cu bunuri și servicii, milioane USD	1457.7	1681.8	2192.2	2753.7	3383.6	3744.8	5031.7	6496.2	4276.4
Contul curent, % of PIB	-7.3	-6.2	-7.4	-3.2	-7.8	-11.4	-15.6	-17.0	-15.0
ISD, milioane USD	148.5	110.4	39.4	50.0	75.0	60.0	240.5	350	200
Venituri din retribuirea muncii prestate peste hotare, milioane USD	183,7	239,1	258	450	900	1200	1700	1660	1160
<b>Finanțe publice*</b>									
Venituri în bugetul consolidat, % din PIB	22.7	22.5	24.3	35.6	39.9	38.1	38.2	37.1	37.0
Soldul bugetar, % din PIB	0.0	-0.5	1.6	1.1	1.9	1.2	0.3	0.3	0.3
Datoria publică internă, % din PIB	12.6	12.5	10.7	11.2	11.1	11.0	11.0	11.0	11.0
Datoria publică externă și garantată de guvern, % din PIB	64.5	59.4	51.5	42.9	24.9	25.0	25.0	23.0	23.0
<b>Indicatori financiari</b>									
Basa monetară, rca	27.9	31.1	17.0	39.1	31.8	-0.7	46.5	22.0	-6.1
Rezerve valutare, milioane USD, sfârșitul perioadei	228.5	269.6	302.3	470.3	597.4	650.0	1050	1505	1144
Rata oficială de schimb media anuală MDL/USD	12.8	13.5	13.9	12.3	12.6	13.1	12.1	10.3	11.3
Rata dobânzii pentru credite în MDL, %, ma	28.5	23.1	19.2	21.0	18.9	18.2	18.9	21.1	20.1
<b>Economia internațională</b>									
PIB mondial, rca	2.4	3.0	3.9	4.8	4.5	5.1	4.9	2.5	-0.5
Media ponderată a creșterii PIB în principalele țări partenere (2/3 din exporturile Moldovei)	4.0	2.8	3.8	3.5	3.2	4.1	5.4	4.1	-4.0

Indicatorii principali (continuarea tabelului)

\* De la 2004 se calculează Bugetul Public Național

Surse: BNS, BNM, prognoză de ME

## Transnistria, indicatori selectați

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
PIB regional, milioane USD	199	250	309	405	486	586	650	770	680
PIB regional, rca	10.0	-2.7	18.1	16.2	11.8	7.7	10.0	12.0	-20
Producția industrială, rca	9.0	-18.7	21.4	5.2	0.6	-23.2	7.0	10.0	-35
Populația, mii (estimări)	633.6	630.1	621.8	616.5	600	585	570	550	530
Comerț cu amănuntul și servicii, rca	23.1	18.4	7.6	15.3	18.4	5.2	2.6	5.0	0.5
Investiții în capital fix, rca	15.6	-9.2	-14.7	22.2	-2.5	4.3	-6.4	-2.0	-10
Exporturi, milioane USD	378	243.4	432.8	535.1	579.7	422.1	610.0	690.0	450
Importuri, milioane USD	541	449.6	592.9	758.3	855.6	738.4	740.0	1150.0	700
Indicele prețului consumatorilor	127	110.6	132.6	120.4	110.8	108.9	110.0	112.0	107

Surse: "BCRMN", CISR, estimări de ME

# REZUMAT

***Situația RM nu este în mod necesar excepțională ori fatalistă, ci mai degrabă concurențială și avantajoasă schimbării politice***

**POLITICA.** Crizele politice care-au bătuit agenda celor 2 scrutinuri din 2009 face imposibil de imaginat cum ar putea coabita în cadrul aceluiși guvern liberal-democrației cu „tehnocrații” PCRМ, ori cum și-ar fi partajat funcțiile-cheie în stat, în absența încrederii reciproce și a unui model referențial nefast din 2005.

Situația RM nu este în mod necesar excepțională ori fatalistă, ci mai degrabă concurențială și avantajoasă schimbării politice, care nu are alt obiectiv decât deinstalarea completă a regimului unipersonal, sultanic, al Președintelui Voronin, prin toate instituțiile sale specifice: clientela politico-economică, ideologia statului-partid, dependența statului de o singură problemă, cea transnistreană, și conservarea unui guvern mari-onetă, supus intereselor unui singur actor, hegemon al spațiului public. Înființarea AIE crează condițiile unei situații politice unice după alegerile din 29 iulie prin 3 elemente-cheie: (1) competiția celor 2 tabere beligerante are loc în absența unui mediator, (2) opoziția nu acceptă decât transferul complet și efectiv de putere, care să-i permită accesul la guvernare, și (3) PCRМ se găsește astăzi în defensivă, cu șanse minime de a-și putea impune voința politică. Totuși, partidele de opoziție din AIE trebuie să se ciocnească și cu o cauzalitate pe care nu o pot evita: deținerea unor însemne de putere în acest moment îi permite PCRМ să obstrucționeze procesul de instalare a noului guvern, iar aflarea Președintelui Voronin în funcția de șef de stat creează o gravă situație de dualitate a puterii în stat, care nu poate înceta decât dacă una din părți va obține atingerea obiectivului său politic. PCRМ încă mai poate bloca accesul AIE la guvernare, provocând în schimb instabilitate și alegeri anticipate, dar numai în anul 2010, perioadă care ar putea fi dominată de criză, deficit bugetar și grave probleme de guvernare, în condițiile unui Executiv provizoriu, și eventual a unui interimat controversat al șefului statului. Prudența și timiditatea încă mai determină acțiunile AIE, chiar dacă liderii săi au reușit să dea deja primul test de rezistență, la formarea legislativului. Totuși, PCRМ nu vrea să facă „cadouri” prin alocarea celor 8 voturi lipsă la instalarea noului șef de stat propus de către AIE, care nu pare dispus să accepte „tîrguri”, nici chiar de frica anticipatelor.

***În prima jumătate a anului curent s-au amplificat unele procese devastatoare pentru agricultură***

**AGRICULTURA.** În primul semestru al anului 2009, producția globală a înregistrat o creștere modestă de numai 2,6% față de perioada similară a anului trecut. Creșterea din agricultura moldovenească este comparabilă cu cea înregistrată într-un șir de state din CSI: Ucraina (2,6%), Kazahstan (2,7%), Azerbaidjan (2,5%), Kîrgîzstan (2,2%) și inferioară creșterii înregistrate în Belarus (6,6%), Tadjikistan (14,8%) și Uzbekistan (4,6%).

În prima jumătate a anului curent s-au amplificat unele procese devastatoare pentru agricultură: creșterea importantă a stocurilor de produse agricole și alimentare (în special a băuturilor alcoolice, cerealelor și produselor de origine animaliere procesate), modificări mai accentuate în structura fondului funciar (creșterea excesivă a suprafețelor de terenuri agricole arendate pentru un termen mai mic de 3 ani), mutații serioase în structura forței de muncă (față de trimestrul II 2008, numărul populației ocupate în agricultură a scăzut cu circa 53 mii, sau cu 11,3%, ceea ce înseamnă că o persoană din opt din agricultură a abandonat această

activitate), retragerea masivă a terenurilor agricole din circuitul agricol (în unele raioane circa o pătrime din terenurile agricole au rămas pârloagă), prăbușiri spectaculoase ale prețurilor de achiziție la principalele produse agricole: cereale și leguminoase, fructe și struguri, lapte.

În opinia echipei CPE, măsurile anti-criză, care pot să demoralizeze procesele negative declanșate în agricultură, necesită să fie direcționate pentru eficientizarea sistemului actual de susținere în agricultură, optimizarea structurii fondului funciar agricol, crearea și funcționarea pieței produselor agricole și agroalimentare, îmbunătățirea politicilor comerciale. Una din măsurile principale, o panacee în timp de criză, care poate ajuta real, țaranii, este diminuarea costurilor de producere în activitățile agricole.

**BUSINESS.** Recesiunea economică globală a pus în evidență calitatea proastă a creșterii economice din ultimii ani în Republica Moldova și a demonstrat vulnerabilitatea economiei noastre la șocurile externe. În ultimii 8 ani am devenit și mai săraci comparativ cu toate țările din Europa de Est și Caucaz, iar pentru a ajunge la nivelul de astăzi al următoarei cele mai sărace țări din regiune (Georgia), avem de crescut cu cca 10% anual, timp de 6 ani.

Scăderea generală a cererii la nivel global, prăbușirea sectorului de construcții și reducerea veniturilor reale ale populației sunt factorii care au conturat criza din industrie. Ponderele investițiilor productive scade al șaptelea an consecutiv, iar în valoare reală, acestea ar putea ajunge în 2009 sub nivelul anului 2001

**COMERȚUL EXTERN.** În ianuarie-iulie 2009, volumul total al comerțului exterior al Republicii Moldova a înregistrat o scădere dramatică, totalizând 2454,8 milioane USD sau 66,8% din valoarea înregistrată în perioada similară a anului 2008. În primele șapte luni ale anului 2009, exporturile au totalizat 692,2 milioane USD, ceea ce constituie o reducere cu 22,1% față de perioada similară a anului 2008, iar importurile - 1762,6 mil. dolari SUA, volum inferior celui obținut în perioada similară din anul 2008 cu 36,6%. Deficitul balanței comerciale pentru această perioadă a atins cifra de 1070,4 milioane dolari USA, fiind în descreștere cu 821,0 milioane USD, față de perioada similară a anului 2008. Odată cu reducerea importurilor, s-au diminuat și încasările vamale de la perceperea drepturilor de import. În ianuarie-iulie 2009, acestea au înregistrat 4028681 mii lei, ceea ce reprezintă o reducere cu 26 la sută față de perioada similară a anului 2008.

În primele șapte luni ale anului 2009, pe fundalul reducerii exporturilor de bunuri din principalele categorii de mărfuri, s-au dublat exporturile de produse vegetale în statele UE-27 și CSI. Acestea se vor menține relativ înalte și în al doilea semestru al anului curent, datorită creșterii exporturilor de produse vegetale. În anul 2009 au fost valorificate în întregime contingentele tarifare obținute în cadrul PCA la unele grupe de mărfuri, nevalorificate în anul 2008. Pentru anul 2009, menținem previziunile CPE, care prevăd o reducere a exporturilor și importurilor cu 29,3% și respectiv 35,8 la sută față de anul 2008.

**PIAȚA MONETARĂ.** Masa monetară a coborât la nivelul începutului anului 2008. În ciuda reacției tardive, BNM a avut o intervenție masivă prin intermediul tuturor instrumentelor monetare de care dispune, dar masa monetară a crescut modest, față de instrumentele monetare mobilizate.

**Reduceri considerabile a încasărilor vamale de la perceperea drepturilor de import-export**

**Recesiunea economică globală a pus în evidență calitatea proastă a creșterii economice din ultimii ani în Republica Moldova și a demonstrat vulnerabilitatea economiei noastre la șocurile externe**

**BNM poate face infuzii de lichidități suplimentare de 2 miliarde lei, fără efecte negative asupra economiei**

Inflația a devenit un indicator periferic încă din 2008, care, deopotrivă cu un curs valutar puternic asigurat de dolarizarea puternică a economiei, permit Guvernului și BNM aplicarea unei strategii similare cu țările dezvoltate. Aceasta constă în efectuarea unor infuzii notabile de lichidități în economie pentru a stimula creșterea economică. La momentul actual acesta trebuie să fie obiectivul țintă numărul unu al BNM și al guvernului.

Relaxarea politicilor monetare a inversat trendul de creștere a dobânzilor la resursele financiare, dar efectele depline ale măsurilor întreprinse de BNM va lua timp. Este imperios necesar ca BNM să mențină permanent o lichiditate ușor excesiv în sectorul bancar, pentru a asigura disponibilitatea resurselor și dobânzi joase care să contribuie la creșterea economică.

**În condiții de criză economică, Guvernul va reuși să asigure onorarea obligațiilor față de bugetari și pensionari**

FINANȚE PUBLICE. În condiții de criză economică, Guvernul va reuși să asigure onorarea obligațiilor față de bugetari și pensionari în mare măsură aplicând trei instrumente de bază: împrumuturi de pe piața de capital, granturi externe și rețineri de achitări față de agenții economici. Aceste 3 instrumente, cumulate, formează peste 6 miliarde lei, ceea ce este echivalent cu bugetul asigurărilor sociale și reprezintă de fapt deficitul real al bugetului public național.

În 2009, pentru prima dată în istoria Moldovei, Guvernul va purcede la împrumuturi fără precedent de pe piața de capital, în mărime totală de peste 2,5 miliarde lei.

**Inflația ar putea să înregistreze o valoare nemaiîntâlnită în istoria RM - de până la 0.6%**

PREȚURILE. Reacția mai promptă a BNM ar fi putut duce la o amortizare a căderii economiei, lucru care nu s-a întâmplat.

În prezent, asistăm la o scădere notabilă a consumului (cu circa 10% în trimestrul I curent față de cel precedent), cauzată de creșterea șomajului cu 3.8% în aceeași perioadă. În consecință, în mediu pe țară, populația are mai puțini bani pentru procurări cu aproximativ 90 milioane lei lunar, în pofida majorării salariului mediu lunar. Deflația absolut atipică de la început de an a confirmat contractarea economiei, fenomen la care, din păcate, asistăm și în prezent.

Cert este faptul că factori inflaționiști sunt mai numeroși, dar mai puțin semnificativi decât unicul factor deflaționist – contractarea economiei Moldovei, care va impune o menținere stabilă a prețurilor cu o ușoară inversare a trendului spre o inflație ignorabilă spre sfârșit de an

Inflația ar putea să înregistreze o valoare nemaiîntâlnită în istoria RM - de până la 0.6%.

**Situația pe piața de muncă din R.Moldova s-a tensionat în primul semestru**

SITUAȚIA PE PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN MOLDOVA. Situația pe piața de muncă din R.Moldova s-a tensionat în primul semestru, ca rezultat al restrîngerii activității de afaceri, în special în construcții, transport și industria prelucrătoare, precum și datorită scăderii veniturilor reale ale populației. Accelerarea disponibilizărilor a rezultat în dublarea indicatorului oficial de șomaj, care în primul semestru a constituit peste 90 mii persoane. În același timp, conform estimărilor CPE, numărul persoanelor în căutarea unui loc de muncă ar putea ajunge către sfârșitul anului la 180-200 mii. Intensificarea proceselor de disponibilizare se derulează în paralel cu o creștere și mai accentuată a angajării atipice, reducerea pachetului social și rețineri în plata salariilor. Aceste fenome-

ne, de rînd cu creșterea datoriilor salariale, scăderea transferurilor de la gastarbeiteri și volatilitatea prețurilor, au dus la reducerea veniturilor reale ale populației. Aceasta a rezultat în restrîngerea consumului cu aproape 10%, și respectiv, la scăderea PIB-ului cu cca 7%.

**ECONOMIA REGIUNII TRANSNISTRENE.** În primul semestru al anului 2009, declinul economiei rmn continuă, grație declinului dramatic în sectorul real al rmn și, în primul rînd, în sfera metalurgiei și construcțiilor (-85,3% și -60,2% respectiv), scumpirea resurselor prime și a combustibilului, deficitul de investiții și scăderea activității de consum a populației. Scăderea veniturilor reale ale populației rmn a avut o influență nemijlocită asupra consumului final al gospodăriilor din regiune. Mai mult de două treimi din veniturile populației le constituie cheltuielile de consum, din acestea o treime sunt îndreptate spre achitarea serviciilor și 70% spre necesități de consum curente. În condițiile de criză, scăderea indicilor nivelului de trai a populației rmn creează riscuri reale de creștere a sărăciei pentru mai mult decît o jumătate din locuitorii rmn.

**ECONOMIA MONDIALĂ.** Situația pe plan mondial se îmbunătățește – criza financiară și economică pare să cedeze eforturilor întreprinse de guvernele lumii de stimulare a economiei și a consumului și debarasare de activele toxice din sistemul financiar. Țări precum SUA, China, Japonia, Franța și Germania în al doilea trimestru 2009 au înregistrat pentru prima dată de la declanșarea crizei creștere economică, fiind în ascensiune confidența în mediul de afaceri. Pe fundalul revigorării economiei au crescut prețurile la petrol, iar moneda americană s-a depreciat puțin, datorită revenirii, printre altele, a apetitului investitorilor față de activele riscante. Aceste tendințe vor continua, probabil, până la finele anului curent, deși oscilațiile specifice prețului la petrol și parității Euro/dolar SUA sunt inevitabile. Piața mondială a grâului nu se va confrunta cu perturbări semnificative pe parcursul anului curent, deoarece în pofida condițiilor climaterice nefavorabile în câteva din principalele țări exportatoare, consumul nu va depăși producția de grâu.

Chiar dacă există semne de stabilizare economică pe plan mondial, inclusiv semne de revenire a pieței bursiere și de restabilire a încrederii consumatorilor, situația pe termen scurt rămîne nesigură și încă mai există riscuri majore care pun în pericol stabilitatea economică și financiară a țărilor lumii. Criza economică, inclusiv implementarea planurilor de salvagardare a economiilor a condus la creșterea deficitelor contului curent și bugetar. Eforturile ulterioare pentru finanțarea acestor deficite ar putea conduce la creșterea inflației, a prețului petrolului, la profituri în scădere, la majorarea șomajului și ulterior, la stagnare. Acordarea în continuare a sprijinului instituțiilor financiare și sectorului privat din partea guvernelor lumii, de rînd cu reducerea ratei de referință ar putea preveni declanșarea unui nou val de criză.

**În primul semestru al anului 2009, declinul economiei rmn continuă, grație declinului dramatic în sectorul real al rmn**

**Situația pe plan mondial se îmbunătățește – criza financiară și economică pare să cedeze eforturilor întreprinse**

# POLITICA

## SINTEZA

Crizele politice care-au bântuit agenda celor 2 scrutinuri din 2009 face imposibil de imaginat cum ar putea coabita în cadrul aceluiași guvern liberal-democrației cu „tehnocrații” PCRM, ori cum și-ar fi partajat funcțiile-cheie în stat, în absența încrederii reciproce și a unui model referențial nefast din 2005.

Situația RM nu este în mod necesar excepțională ori fatalistă, ci mai degrabă concurențială și avantajoasă schimbării politice, care nu are alt obiectiv decât dezinstalarea completă a regimului unipersonal, sultanice, al Președintelui Voronin, prin toate instituțiile sale specifice: clientela politico-economică, ideologia statului-partid, dependența statului de o singură problemă, cea transnistreană, și conservarea unui guvern marionetă, supus intereselor unui singur actor, hegemon al spațiului public. Înființarea AIE creează condițiile unei situații politice unice după alegerile din 29 iulie prin 3 elemente cheie: (1) competiția celor 2 tabere beligerante are loc în absența unui mediator, (2) opoziția nu acceptă decât transferul complet și efectiv de putere, care să-i permită accesul la guvernare, și (3) PCRM se găsește astăzi în defensivă, cu șanse minime de a-și putea impune voința politică. Totuși, partidele de opoziție din AIE trebuie să se ciocnească și cu o cauzalitate pe care nu o pot evita: deținerea unor însemne de putere în acest moment îi permite PCRM să obstrucționeze procesul de instalare a noului guvern, iar aflarea Președintelui Voronin în funcția de șef de stat creează o gravă situație de dualitate a puterii în stat, care nu poate înceta decât dacă una din părți va obține atingerea obiectivului său politic. PCRM încă mai poate bloca accesul AIE la guvernare, provocând în schimb instabilitate și alegeri anticipate, dar numai în anul 2010, perioadă care ar putea fi dominată de criză, deficit bugetar și grave probleme de guvernare, în condițiile unui Executiv provizoriu, și eventual a unui interimat controversat al șefului statului. Prudența și timiditatea încă mai determină acțiunile AIE, chiar dacă liderii săi au reușit să dea deja primul test de rezistență, la formarea legislativului. Totuși, PCRM nu vrea să facă „cadouri” prin alocarea celor 8 voturi lipsă la instalarea noului șef de stat propus de către AIE, care nu pare dispus să accepte „țîrguri”, nici chiar de frica anticipatelor.

## Efecte Post-Electorale

Alegerile din 29 iulie au răsturnat calculele electorale ale PCRM. Obținând sub 45% din voturi, PCRM rămâne fracțiunea cea mai numeroasă din Parlamentul RM (48 mandate), dar care are handicapul de a nu putea susține nici un fel de alianțe cu partidele mici și radicalizate. Profunda dilemă pe care trebuie s-o rezolve PCRM ține de proiectul său de „supra-partid monopolist”, pe care a formulat-o cu o anumită superficialitate unul din ideologii săi oficiali, Mark Tkaciuk, atunci când a trasat sloganul „să ne apărăm patria”. PCRM cheamă la o coaliție largă, dar își dorește puterea absolută, ori statutul de „opoziție constructivă” nu poate fi asumat prin actualii săi lideri formali. Criza economică din RM sugerează grupurilor moderate din PCRM să accepte

**Refluxul PCRM  
este evident**



statutul unei „opozitii constructive”, dar presiunea conexiunilor sale cu un sistem politico-oligarhic instalat de-a lungul guvernării sale de 8 ani nu-i permite să se relaxeze, lăsându-și interesele sale economice neprotejate. PCRM se așteaptă ca și liberalii să se poarte fără mănuși cu firmele-căpușă, care au susținut creșterea averii demnitarilor comuniști în ultimul deceniu și detestă faptul că nu-și poate păstra monopolul asupra puterii de stat. PCRM s-a obișnuit cu luxul partidului-stat, fără de care ar reveni imediat la statutul unui banal actor politic ce se zbate cu greutate pe un electorat cuprins între 7 – 11% de alegători fideli, pierzând în consecință toată măreția sa de „partid unic”, capabil să mobilizeze interese de business și entropică „oportuniștilor utili”, atrași de putere și autoritate, exercitată în felul său specific de către liderul oficial al PCRM, V.Voronin. Mânat de inerția imagistică a guvernării sale lungi de 8 ani, PCRM se mai poate bizui încă pe anumite segmente de electorat, destul de parohial și puternic atașat statului asistențialist, dar refluxul este evident.

Motivul declinului politic al PCRM se regăsește într-o combinație nefavorabilă de factori structurali, care țin de rigiditatea, izolarea și coruptibilitatea liderilor săi. PCRM este într-o disperată căutare de răspunsuri la această situație. Primul model de răspuns a fost cel de a contrapune *Alianței pentru Integrare Europeană* oferta propriei sale *Alianțe de centru stânga*, îndreptată sui generis către PD. În ipoteza în care PD s-ar fi înscris pe această ofertă, democrații ar fi fost răsplătiți cu postul de șef de stat, iar PCRM ar fi accesat funcția de președinte al legislativului RM. În aceste condiții, liderul PCRM ar fi putut garanta perpetuarea puterii sale. Aceasta ar fi presupus fie cooptarea liderilor PD în cadrul unui aranjament separat în formatul utilizat anterior pe linia PCRM-PPCD din 2005, fie prin coruperea unui număr necesar de deputați din partidele liberal-democrate, care să-i asigure voturile necesare la păstrarea controlului asupra guvernării. PCRM a încercat să minimalizeze importanța AIE, susținând că va discuta cu partidele, nu cu alianța inexistentă. Trucul semăna leit cu decizia PCRM din perioada 5 – 25 mai, atunci când liderii săi anunțau că vor negocia cu fiecare deputat în parte, nu și cu partidele din care aceștia făceau parte. Oferta PCRM ar fi vizat în mod prioritar PD, dar și AMN, încercând să sugereze că nu se așteaptă la „reciprocitate” din partea PLDM, și cu atât mai mult de la PL. Ambele formațiuni vizate de PCRM au declinat public aceste scenarii, afirmându-și angajamentele față de partenerii lor liberali și arătându-se iritați de suspiciunile lansate de presă. Al doilea model de răspuns urmărea obstrucționarea instalării la putere a partidelor liberal-democrate, fie prin intensificarea contradicțiilor interne între Membrii AIE, fie prin boicotarea alegerii noilor structuri de conducere. Acest model pornea de la premisa că AIE ar fi trebuit inevitabil să negocieze cu PCRM. Câtă vreme PCRM avea un șef de stat în exercițiu, un guvern provizoriu, și controlul exclusiv asupra structurilor de forță, aceste negocieri s-ar fi produs pe terenul cunoscut de PCRM, lucru perceput de liderii AIE (chiar și fără pregătire militară!), care au încercat să aplice tactica solidarității flexibile, manifestată chiar de la prima ședință a Parlamentului, din 28 august.

Înțelegând dificultățile momentului politic și ostilitatea cu care PCRM tratează orice discuții cu privire la transferul efectiv de putere, liderii AIE au tolerat, la rândul lor, anumite antagonisme interne, transmițând astfel un semnal că tactica PCRM ar putea avea câștig de cauză și, că în lipsa unei partajări satisfăcătoare între componentele AIE, PD ar putea accepta o „soluție imorală, dar practică”. La prima ședință a legislativului, PCRM ar

***PCRM prins în  
offside chiar  
de logica  
procedurală pe  
care ar fi dorit  
s-o evite***

fi trebuit să tergiverseze procesul de alegere a conducerii Parlamentului, profitând de rolul atribuit decanului de vârstă, I.Calin, care ar fi trebuit să închidă ședința de lucru a Parlamentului imediat după încheierea solemnităților de inaugurare a legislativului. Dar, PCRM a fost prins în offside chiar de logica procedurală pe care aceștia ar fi dorit s-o evite. Deși a cerut o pauză până la 4 septembrie din numele PCRM, președintele ședinței nu a supus-o la vot, astfel încât părăsirea sălii de ședințe de către PCRM, ca deputați individuali, și nu ca fracțiune parlamentară înregistrată, nu poate fi invocat ca un argument procedural în sprijinul probării ilegalității ședinței Parlamentului RM<sup>1</sup>. Greșelile procedurale au permis liderilor AIE să folosească în mod excelent avantajele coaliției nou formate, mobilizându-se rapid și obținând prima victorie instituțională, care schimbă jocul politic în sânul legislativului. Instalând un alt decan de vârstă, Ion Hadârcă, componentele AIE au înregistrat astfel oficial 4 fracțiuni parlamentare, reușind astfel să voteze cu 53 de voturi, prin vot secret, în unanimitate, sub supravegherea strictă a Comisiei create în acest sens, să aleagă Președintele Parlamentului RM.

**AIE are suficient teren pentru a prelua sub controlul său legislativ principalele instituții ale sectorului de forță**

Tactica utilizată de AIE a fost superioară și a dat rezultate imediate. PCRM a pierdut terenul și a căzut în propria capcană, încalcându-se în estimări pripite și defecte de logică procedurală. În acest fel, AIE are suficient teren pentru a prelua sub controlul său legislativ principalele instituții ale sectorului de forță. Fără efort deosebit, AIE poate numi Procurorul general, în temeiul art.125, alin.1 și 3 (Legea cu privire la procuratură, Președintele Curții de conturi, art.14, alin.1 Legea cu privire la Curtea de conturi, No.31-2-XIII din 08.12.1994). Pentru a da curs solicitărilor din partea societății, Parlamentul RM trebuie să asigure efectuarea unei investigații complexe și definitive asupra evenimentelor din aprilie. Or, acest lucru nu poate fi realizat fără numirea unui nou director al SIS, la propunerea Președintelui RM, sau a deputaților în Parlament (art.13, alin.1 din Legea No.753-XIV din 23.12.1999). Până la votul de investitură a noului Guvern, care cuprinde câteva etape dificile, în acest moment, liderii AIE trebuie să reseteze funcționarea Centrului pentru Combaterea Infrafracțiunilor Economice și Corupției (CCIEC), transferându-l din subordonarea Guvernului în cea a Parlamentului (art.8, no.1104-XV din 06.06.2002). Aceste modificări esențiale vor lipsi PCRM de instrumentele sale tradiționale în alegeri, iar menținerea unui guvern slab, lipsit de credibilitate internă, fără sprijin politic, va eroda decisiv poziția sa în eventualitatea unor alegeri anticipate, în 2010.

**Figura Nr.1 Structura voturilor, % calculat și repartizarea comparativă a mandatelor în 2 scrutinuri consecutive, 2009**

Actorii politici	Aprilie 5, 2009			Iulie 29, 2009			Partajarea responsabilităților în cadrul guvernării AIE		
	Voturi	%	mandate	voturi	%	mandate	Comisii parlamentare	Ministere în Guvernul RM	Președintele RM
<b>PCRM</b>	760,551	49,48	60	706,732	44.69%	48			
<b>PPCD</b>	46,654	3,04	0	30,236	1.91%	0			
<b>AMN</b>	150,155	9,77	11	116,194	7.35%	7			
<b>PL</b>	201,879	13,13	15	232,108	14.68%	15	Președintele Parlamentului		
<b>PLD</b>	191,113	12,43	15	262,028	16.57%	18		Primul Ministru	
<b>PSD</b>	56,8666	3,7	0	29,434	1.86%	0			
<b>Alianța Verde</b>				6,517	0.41%	0			
<b>PD</b>	45,698	2,97	0	198,268	12.54%	13			Președintele RM
<b>UCM</b>	42,211	2,75	0						
<b>MAE</b>	15,481	1,01	0						

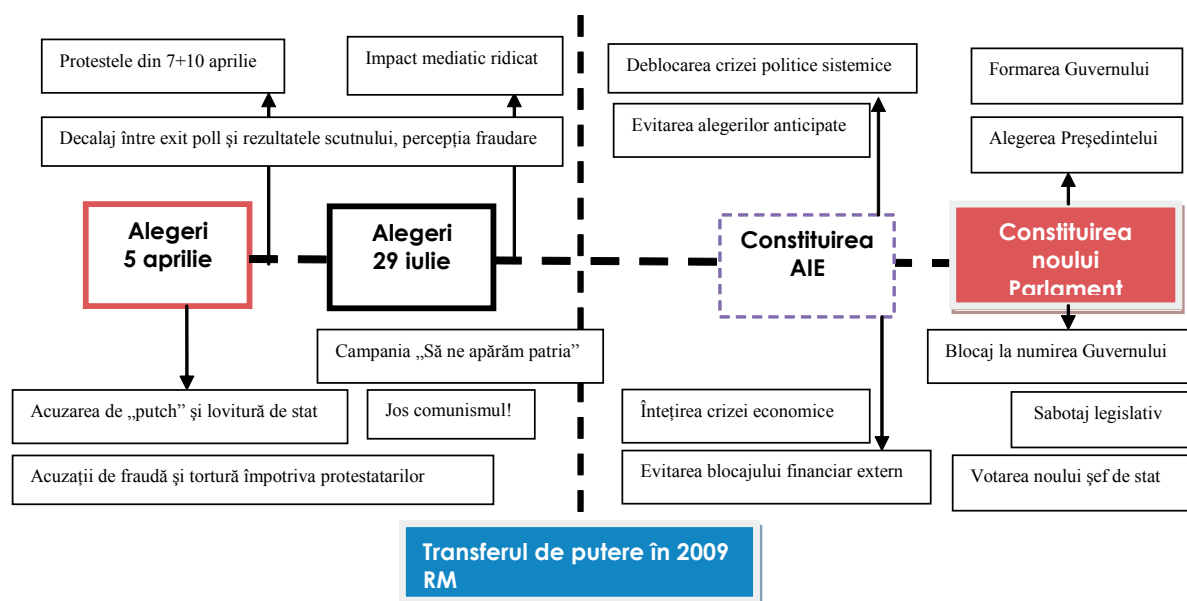
1 Ion Creangă, Alexandru Arseni, Victor Popa, Jurnal.md, <http://www.jurnal.md/article/19923/>



Următoarele luni de calendar legislativ vor acumula un volum uriaș de schimbări tectonice pe scena politică a RM. În interiorul PCRM, fracțiuni concurente au viziuni complet diferite asupra modului în care aceștia ar putea salva poziția deținută de acest partid în ultimii 8 ani. Îndemnați să saboteze AIE, deputații PCRM au pierdut tactic prima ședință, obligând chiar și „veriga slabă” a AIE să denunțe public pactul posibil cu liderii comuniști. PCRM este presat să accepte votul pentru instalarea unui guvern AIE tot așa cum acesta a cerut sprijinul opoziției la reinstalarea președintelui Voronin, în cel de-al 2 mandat. Isterizați de faptul că nu reușesc să-și asigure sprijinul componentelor AIE, PCRM va căuta să implice Curtea Constituțională în disputa sa procedurală cu opoziția liberală, optând pentru tactica radicală de sabotare a procesului legislativ. Această tactică dezavantajează PCRM în acest moment pentru că îl trimite în defensivă, obligându-l să achite datoriile restante în raport cu opoziția. Ancorat unui lider ușor irascibil și autoritar, PCRM va fi aruncat pentru menținerea pe termen scurt, pierzând poziții strategice pe termen lung. Este de anticipat că, chiar dacă AIE nu reușește să obțină nominalizarea candidatului său la funcția de Prim Ministru, fiind blocat de către președintele în exercițiu V.Voronin, vechiul guvern Grecianii nu-și va putea relua activitatea, pe motivul marginalizării sale în raport cu partenerii externi (Rusia, UE, SUA) și fără sprijin politic în Parlament. Scos din liajul puterii sale absolute, PCRM nu se va putea acomoda cu noua sa situație, ceea ce va genera fricțiuni interne și, posibil, scenarii divergente de soluționare a crizei în partid. Unii dintre membrii PCRM vor dori să schimbe linia de confruntare sinucigașă cu acțiuni individuale de negociere, sau chiar de apropiere de componente ale AIE. Partidul PCRM poate intra într-o fază de măcinări interne și contestări deschise ale cursului operat de actualul său lider, V.Voronin, ajungându-se fie la segmentarea sa pe criterii etnolingvistice, fie la detașarea treptată în interiorul său a câtorva poluri ideologice, aflate în competiție asupra poziției de lider (post-Voronin). Și acest scenariu poate fi privit drept o formă de „modernizare” prin redesign pentru PCRM, impus de circumstanțele politice și legislative să abandoneze rolul său de „partid-hegemon”, aflat în conflict permanent cu prevederile Constituției RM, care interzice expres „instalarea oricărei ideologii de stat”.

**PCRM poate intra într-o fază de măcinări interne și contestări deschise**

**Figura Nr.2 Inițiative și constrângeri resimțite de actorii politici în 2009**



**Lipsă de  
voință de a  
accepta ideea  
transferului de  
putere**

Dramatismul relațiilor dintre partidele din AIE și PCRM se explică prin lipsa de voință de a accepta ideea transferului de putere, în anul 2009, către alternativa liberal-democratică. PCRM a refuzat să discute la invitația AIE condițiile acestui transfer, imediat după validarea mandatelor de deputat (20 august) de către Curtea Constituțională. Liderii AIE au dorit să discute cu PCRM de pe pozițiile unei alianțe constituite, iar acest fapt a fost văzut de către liderul PCRM ca o încercare de „ultimatum”, dictată de niște „formațiuni efemere și slabe celui mai important și real partid politic din RM”. Liderul PCRM s-a simțit chiar insultat de naivitatea, dar și de obrăznicia reprezentanților AIE care, în loc să aștepte a fi invitați la palat, pentru discuții separate, își imaginează că ar putea conduce o țară. În consecință, PCRM refuză invitația transmisă de AIE din 25 august, și intensifică acțiunile de racolare a componentelor AIE într-un format construit pe temeiul celor 5 teze formulate de Voronin, după scrutinul din 29 iulie. Niciunul din cei 4 lideri de partide liberale și democrate nu au acceptat să discute separat, și nici în temeiul tezelor PCRM, astfel încât orgoliile regale ale fracțiunii conservatoare din anturajul președintelui Voronin vor avea de înfruntat numeroase critici dure din partea fracțiunii moderate a PCRM, ambele datorându-și coabitarea unor condiții care asigurau resurse și beneficii specifice aflării la guvernare. Chiar și în cazul în care diferențele dintre cele 2 fracțiuni sunt pur ipotetice, exagerate de mass media, scăderea ratingului personal al liderului PCRM, V.Voronin, este un fapt împlinit și chiar inevitabil înscris în evoluția ciclică a partidelor. Dar, PCRM nu este un partid obișnuit, el este un „partid al poporului”, fără de care nu ar exista nici stat și nici popor, după cum reiese din declarațiile recente ale PCRM. Nici măcar perspectiva revenirii la putere în 2010, după blocarea reușită a transferului de putere nu ar putea încheia ca adeviz PCRM, fiind perceput ca un clan chiar și în interiorul său. Respingerea categorică a oricăror discuții cu privire la succesiune, reformare, alternanță la guvernare, traumatizează puternic situația aliaților săi politici (socialiști, agrarieni și fără de partid), care se vor orienta spre o relație „platonice” de acum înainte, imediat ce PCRM va rămâne fără instrumentul care-i creștea atractivitatea: accesul la putere și resurse tangibile.

## Guvernarea AIE

**Scena politică  
rămâne în  
continuare  
vulnerabilă  
unor crize post-  
electorale, și  
chiar ante-  
electorale**

După „votul moral” dat de partidele liberale împotriva intențiilor PCRM de a-și menține guvernarea în luna mai 5-25 și 3 iunie, pentru prima dată după 2001, pe scena politică s-a conturat o alternativă politică serioasă, capabilă să conteste hegemonia PCRM. Deși firave, intențiile lor de a constitui un bloc comun post-electoral anticomunist au trezit simpatiile alegătorilor<sup>2</sup>, mobilizând liderii lor în căutarea formatului pentru dialog și comunicare politică. Notăm că ideea de coalizare obligatorie a partidelor pro-europene a fost salutată în mod continuu de alegători, iar sondajele de opinie au notat acest lucru. Doar interdicțiile Codului Electoral nu au permis ca partidele să negocieze o largă coaliție democratică, astfel încât într-o perspectivă post-electorală obiectivul relansării unui format comun de asigurare a transferului de putere în RM a fost cu ușurință atins. Scena politică rămâne în continuare vulnerabilă unor crize post-electorale, și chiar ante-electorale. Principalul factor de instabilitate îl

<sup>2</sup> Codul electoral al RM interzice formarea alianțelor electorale. Interdicția a fost impusă prin votul comun al PCRM și PPCD în anul 2008, cu scopul afișat de a rezolva problema fărâmițării voturilor colectate de partidele mici, dar și în intenția de a slăbi pozițiile partidelor contestatoare ale puterii politice din RM.

constituie blocajul de putere în condițiile în care nici una din forțele politice nu-și poate asigura preeminența, iar factorii politici nu-și pot negocia agendele, în condițiile unui sistem instituțional dezechilibrat și a unei culturi politice avariate. Ca și în cazul Ucrainei, această situație solicită condiții și intervenții externe, care pot fi atât benefice cât și malefice, după cum o atestă și situația din Ucraina. Analiza opțiunilor existente în acest moment indică asupra a cel puțin 6 variante de rezolvare a crizei, pe care le vom analiza în continuare.

**Figura Nr.3 Variantele de rezolvare a crizei politice în RM**

	a	b	c	d	e	g	h
Președintele RM	1	1	0	1	0	0	0
Președintele Parlamentului	1	1	1	0	1	0	0
Primul Ministru RM	1	0	1	1	0	1	0

**Variantele de rezolvare a crizei politice în RM**

**A. Varianta ideală:** situația în care una dintre părți căreia îi aparține majoritatea calificată a legislativului izbutește să-și promoveze pe deplin agenda politică, alegând președintele Parlamentului, numind candidatul său la funcția de prim-ministru, și alegând din rândurile sale Președintele RM. Presupune o coabitare ideatică între existența unei majorități care ia totul și minoritatea, care acceptă transferul de putere, limitându-și costurile rezistenței. Conform acestui model, AIE își anunță doar obiectivele (3), iar PCRM se conformează, acceptând tacit faptul că nu-și poate promova propriul candidat, în mod unilateral. Actorii externi intervin activ între cele 2 forțe, asigurându-se de claritatea intențiilor, în condițiile unui dialog politic asimetric. PCRM poate condiționa votul său de blocaj de îndeplinirea anumitor condiții (cele 5 teze formulate de Voronin, ori altele), dar nu participă la „coaliția largă”, coagulantul căreia ar fi trebuit să fie ca urmare a mărimii numerice relative.

**B și D. Variantele speculative:** Ambele variante descriu cazuri ipotetice în care AIE ar avea suficiente resurse politice să aleagă 2 dintre cele 3 funcții importante, dar s-ar împiedica fie la desemnarea Primului Ministru și investirea noului guvern (B), fie la alegerea Președintelui legislativului (D). Întrucât evenimentele au avansat chiar din prima ședință a Parlamentului cu alegerea (ce-i drept contestată la Curtea Constituțională!) a speakerului, vom examina în mai multe detalii situația B, în care AIE poate alege președintele corpului legislativ, după care își atrage de partea sa voturile necesare (8) pentru instalarea unui nou președinte, dar nu poate confirma candidatura la funcția de prim ministru, respectiv, rămâne în exercițiu guvernul vechi într-un provizorat, care aduce deservicii de credibilitate AIE. Modelul pare puțin relevant, știind că negocierile în cadrul AIE au condus în final la partajarea clară a zonelor de responsabilitate, nu și a tuturor funcțiilor, astfel încât acest lucru a permis alegerea, la ședința din 28.08.09, a președintelui legislativului, urmând ca ulterior, să se găsească formatul în care este ales noul președinte al RM și este desemnat candidatul, care trebuie să formeze Executivul (art.98, Constituție). Candidatul are 15 zile de la desemnare pentru a obține votul de încredere al Parlamentului asupra programului de activitate și lista întregă a Guvernului, după dezbaterile în Parlament, cu votul majorității deputaților aleși (52). Condiția necesară pentru ca această variantă să aibă loc este dacă aranjamentul instituțional al AIE va înceta să funcționeze după primele 2 alegeri, o parte dintre deputații AIE făcând corp comun cu PCRM

pentru a perpetua existența unui provizorat executiv, cel puțin având drept miză intensificarea crizei de putere și pregătirea unor alegeri anticipate, la începutul anului 2010.

**Varianta cea mai verosimilă, în viziunea mass-media**

**C. Varianta costisitoare:** Această variantă este numită, de regulă, drept cea mai verosimilă în presă. Ea pornește de la evaluarea crizei în negocierile purtate de AIE-PCRM, care se blochează reciproc și care creează un blocaj formidabil transferului efectiv de putere post-electoral. Criza ar putea fi rezolvată printr-o reformă constituțională pentru care nu există nici timp, și nici suport politic<sup>3</sup>. Modelul descrie utilizarea deplină a resurselor politice ale AIE (53 mandate) pentru alegerea Președintelui Parlamentului RM, alegerea fiind conformă Constituției și Regulamentului de funcționare a Parlamentului, blocându-se în fața numărului suficient de voturi pentru alegerea Președintelui RM. Aceasta mai poate însemna faptul că AIE nu reușește să convingă 8 deputați comuniști să voteze „patriotic”, iar anunțarea „vacanței funcției de șef de stat” (art.90), ca urmare a expirării mandatului președintelui în exercițiu, nu este recunoscută legal de către Curtea Constituțională. Vom menționa în acest context și existența unor „mine” plantate în mod total neinspirat de către arhitecții reformei constituționale din 2000, acestea fiind legate atât de interpretările formulei de „interimat al funcției” (art.91), dar „până la depunerea jurământului de către președintele nou ales” (art.80), dar și de posibilitatea dizolvării Parlamentului nou ales (art.85), chiar dacă președintele nu are mandat separat de Parlament, și nu poate dizolva în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui RM (art.85). Varianta C deschide calea spre alegeri anticipate, care nu pot fi organizate decât în anul 2010 (art.85, alineat 3 – Parlamentul nu poate fi dizolvat decât o singură dată), după ce, șeful statului a înaintat un candidat la funcția de prim-ministru, după consultarea fracțiunilor parlamentare (art.98-1), dar care nu ar corespunde candidatului preferat de majoritatea parlamentară, în termen de 45 zile de la prima solicitare, și numai după respingerea a cel puțin 2 solicitări de investitură (art.85). Această situație ar aduce cele mai multe dezavantaje actorilor politici. Deși ar da aparent satisfacție voinței PCRM de a torpila instalarea AIE, ar înteți instabilitatea internă, degradând condițiile de funcționare a administrației de stat și a economiei naționale. Relațiile cu FMI și BM nu ar fi reluate, iar principalele probleme de funcționare a statului de drept ar inhiba sprijinul extern promis de Comisia Europeană, dar condiționat de restabilirea obligațiilor internaționale și a ordinii democratice în RM. Guvernul RM ar conservaprovizoratul său, protejat de un președinte al cărui mandat este depășit, în condițiile unei majorități parlamentare, aflate în dezacord cu aproape orice acțiune a Guvernului.

**E. Varianta transferului incomplet:** Această variantă descrie situația obținută de către AIE la prima ședință a legislativului, în care a reușit să se mobilizeze exemplar alegând Președintele Parlamentului, ca urmare a construcției politice negociate între cele 4 formațiuni liberal-democratice. Situația de offside în care nimerește în acest fel PCRM îndeamnă liderii săi să conteste în CC anumite deficiențe de legalitate de ordin procedural, dar care pot totodată să însemne de altfel și un pretext pentru recunoașterea existenței AIE (pe care a contestat-o anterior vehement), apelând ulterior la necesitatea purtării unor negocieri cu partidele politice separate de AIE. Cele 4 partide politice (PLDM, PL, AMN și PD) nu au dat curs acestei invitații, astfel încât PCRM a rămas fără aliați, iar ideea unei coaliții de centru-stânga a pierit din lipsă de reciprocitate. Modelul E ar mai fi putut

<sup>3</sup> Parlamentul RM poate adopta modificări ale Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare, cu votul a 2/3 din deputați, iar revizuirea ei poate fi solicitată fie de un număr de 200.000 cetățeni, fie de 1/3 din deputații Parlamentului. Art.141, și 143

duce și la situația în care opoziția ar fi reușit să obțină sprijin pentru alegerea unui nou șef de stat, în schimbul pierderii funcției de Președinte al Parlamentului, creându-se însă condiții pentru coabitare între PCRM/AIE. Aceasta ar fi însemnat, însă, decesul politic al AIE, și repunerea pe tapet a „dreptului regal” al liderului PCRM de a-și selecta partenerii în funcție de preferințele sale, în condițiile puterilor sale aproape nelimitate, conjugate unui partid super-dominant și a unei guvernări monoculare. Varianta E poate alimenta însă și o puternică criză politică, manifestată prin nedorința PCRM de a accepta „pionieratul” și avantajul structural al AIE, insistând asupra revenirii la „varianta 0”, în așteptarea unui verdict satisfăcător din partea Curții Constituționale. Dualitatea i-ar servi lui Voronin pentru menținerea coeziunii interne de partid, folosind în acest scop orice pretext ori resurse instituționale pentru a tempera și „pune la punct” liderii AIE. Utilizarea trupelor cu destinație specială, acțiuni de șantaj și corupție contra politicienilor vulnerabili din opoziție, pe fundalul unei propagande anti-liberale deșănțate, definesc doar câteva din liniile de conduită, rămase lui Voronin.

**G. Varianta alternativei executive.** Acest model descrie negocierea condițiilor de echilibrare a puterii în stat într-o variantă care lasă deschise marile probleme de funcționare a sistemului politic, sub imperiul necesității de moment, și a dezideratului de „includere a comuniștilor în noua configurație politică”. Varianta G presupune desemnarea unui Guvern format de partidele de opoziție – un rău tolerat de PCRM în condițiile izolării lor internaționale (stoparea memorandumului de cooperare RM-FMI, condiționarea noului acord politic cu UE de revenirea la funcționarea democratică a statului, etc), dar cu păstrarea însemnelor puterii sale cvasiabsolute prin instalarea unui Președinte al Parlamentului – o funcție jinduită și, de fapt, necesară liderului PCRM, V.Voronin, care nu-și poate altminteri conserva puterea sa absolută și discreționară în RM, dar și aducerea unei persoane loiale, neafiliate politic, dar partizane ideilor PCRM în funcția de șef al statului. Acest model ar avea avantaj considerabil conservatorii din PCRM, care ar da găsi „un țap ispășitor” în eventualitatea unor alegeri anticipate, asigurându-se însă că nu se va atenta până atunci la structura loailităților economic-administrative, instalate în deceniul verticalei puterii în stat. Deși a încercat să medieze un acord de compromis între AIE și PCRM, UE nu a putut determina părțile „împlicate” să accepte o posibilă coabitare calmă, și asta pentru că pricinile lor încă nu au fost rezolvate, iar statutul echivoc al președintelui în exercițiu creează în sine motiv pentru ostilități verbale și riscuri de confruntare. Dacă observatorii notau cu vădit scepticism proiectul post-electoral al liberalilor de a obține transferul integral de putere, aceste opinii au început să se schimbe imediat după prima ședință a noului legislativ, care au probat rezistența acordurilor interne agreeate în cadrul AIE, dar și lipsa de temei a miturilor despre „caracterul invincibil” al PCRM.

**H. Varianta imposibilă.** Deși o vom nota ca fiind posibilă, ca o reflecție inversată a Variantei A, nu ne vom opri la ea decât pentru a menționa că, în termeni practici, ea nu este posibilă. Acest model descrie situația în care opoziția nu reușește să obțină nici unul din cele 3 funcții-cheie în stat, iar PCRM este (încă) prea slab să le poată menține, alimentând astfel o situație explozivă, definită prin „criza vârfurilor și frustrările maselor”, respectiv, amânând deznodământul politic pentru timpuri ulterioare. Urmând procedurile de validare a mandatelor noilor aleși, și continuând cu aplicarea Regulamentului de funcționare, noul legislativ obține în mod necesar o anumită majoritate de voturi, care trasează reperele politice de mai departe: fie spre conservarea „modelului Voronin”, absolutizând

**Desemnarea unui  
Guvern format  
de partidele de  
opoziție – un rău  
tolerat de PCRM**



Într-o altă funcție-cheie a regimului politic puterea personală a unei singure persoane (și clan), fie prin „demontarea verticalei puterii”, ambele având costuri și obstacole instituționale majore. Acest lucru face oportună medierea externă în contextul crizei post-electorale din RM, cu scopul de a facilita ameliorarea crizei economice, ancorarea RM printr-un acord de asociere la UE, negocierea unui regim facilitat de vize Schengen, precum și la deblocarea asistenței financiare și tehnice de ordin extern.

Analiza matricială a situației politice din RM relevă câteva puncte de reper.

- Schimbarea de putere în RM creează oportunități importante pentru revitalizarea calității guvernării și elitelor politice. Opoziția obține astfel o șansă uriașă de a da curs proiectelor sale de europenizare și modernizare a statului, având o majoritate legislativă limitată, dar suficientă pentru aplicarea reformelor și angajamentelor asumate de RM în raport cu principalii parteneri occidentali - UE și SUA.
- După două momente de răscruce în istoria sa electorală din 2009, condițiile politice sunt favorabile variantei C și E, dar ambele traiectorii se pot încă încheia cu transferul efectiv și complet al puterii spre AIE (ocuparea tuturor celor 3 poziții-cheie din stat și asigurarea unei guvernări stabile), ori cu eșuarea instalării noului Guvern, ca urmare a blocajului vechiului șef de stat, și provocarea de alegeri anticipate în anul 2010, care sporește criza, dezolarea populației și creșterea atractivității unor modele non-constituționale de rezolvare a dualității de putere. Între timp, RM ar fi lipsită de interfață, iar forțele politice ar fi prea absorbite de bătăliile lor intestinale, și prea puțin de resetarea instrumentelor de reglementare a economiei și statului.
- Următoarele luni vor testa la maxim rezistența AIE, dar și competența liderilor săi de a-și mobiliza resursele, obiectivele și principiile pe care le-au anunțat în alegeri. Opoziția nu trebuie să se îmbete cu reușitele repurtate pentru că PCRM va sta la pândă, așteptând clipa potrivită pentru a trânti AIE într-o criză politică, care poate fi fatală însăși ideii de alternanță la guvernare.
- RM ar nevoie de o nouă interfață în relațiile sale cu Occidentul (UE și SUA), care a stăruit să medieze, atunci când a avut timp pentru asta, în folosul unei coabitări, dar care nu a știut decât fragmentar și incomplet elitele care fac parte, în acest moment, din AIE, ceea ce a blocat anumite acțiuni de mediere și, implicit, a avantajat pozițiile liderului PCRM, V.Voronin. AIE are nevoie de o puternică asigurare mediatică pe plan intern și extern, fără de care nu va putea depăși legalitatea otrăvită a PCRM, și a eronatelor sale politice de psihoză colectivă și valuri xenofobe.
- Noua conducere politică a RM trebuie să-și optimizeze agenda, concentrându-se pe câteva angajamente politice, asupra căreia au agreeat liderii AIE, fără a consuma timpul prețios, resursele politice și răbdarea populației cu obiective care pot aștepta.

**Transferul  
efectiv și  
complet al  
puterii spre  
AIE, ori eșuarea  
instalării noului  
Guvern**

# AGRICULTURA

În primul semestru al anului 2009, producția globală a înregistrat o creștere modestă de numai 2,6% față de perioada similară a anului trecut (în primul trimestru, BNS raporta o creștere de 3,6%, considerată de ME drept una efemeră). În ianuarie-iunie 2009, creșterea producției globale agricole a fost determinată de creșterea producției în sectorul zootehnic cu 5,1%, în timp ce producția vegetală a marcat o descreștere cu 11,1% față de perioada similară a anului trecut. Creșterea modestă din agricultura moldovenească este comparabilă cu cea înregistrată într-un șir de state din CSI: Ucraina (2,6%), Kazahstan (2,7%), Azerbaidjan (2,5%), Kîrgîzstan (2,2%) și inferioară creșterii înregistrate în Belarus (6,6%), Tadjikistan (14,8%) și Uzbekistan (4,6%).

În prima jumătate a anului curent, s-au amplificat unele procese devastatoare pentru agricultură:

- Creșterea importantă a stocurilor de produse agricole și alimentare. În sectorul vinicol, la data de 10.03.2009, stocurile constituiau 30 milioane dal. Stocurile de grâu la începutul anului constituiau circa 900 mii tone.
- Modificări mai accentuate în structura fondului funciar. Diminuarea drastică a suprafeței terenurilor agricole prelucrate de cele mai mici entități agricole, de la 103582,77 ha în anul 2008 la 82544,29 ha, în anul 2009 și creșterea suprafețelor consolidate în baza arendeii pe un termen mai mic de 3 ani. Diminuarea numărului de gospodării țărănești (de fermier), cu suprafața de până la 1 ha cu 13099 unități.
- Mutații serioase în structura forței de muncă. Față de primul trimestru al anului 2008, în anul curent, numărul populației ocupate în agricultură a scăzut semnificativ – cu circa 88 mii, sau cu un sfert (26,1%). Față de trimestrul II 2008, numărul populației ocupate în agricultură a scăzut cu circa 53 mii, sau cu 11,3%, ceea ce înseamnă că o persoană din opt din agricultură a abandonat această activitate.
- Retragerea masivă a terenurilor agricole din circuitul agricol. În anul 2009, în unele raioane circa o pătrime din terenurile agricole au rămas pârloagă.
- Prăbușiri spectaculoase ale prețurilor de achiziție la principalele produse agricole: cereale și leguminoase, fructe și struguri, lapte.

## Sectorul vegetal

În sectorul vegetal, cu o ușoară întârziere, în prima decadă a lunii august, s-a finalizat campania de recoltare a cerealelor și leguminoaselor boabe din prima grupă. Culturile cerealiere, leguminoase și rapiță în anul curent au ocupat o suprafață de circa 552,3 mii ha, inclusiv 448,2 mii ha culturi de toamnă (grâu – 317,4 mii ha, orz - 72,1 mii ha, rapiță – 58,7 mii ha) și 104,1 mii ha culturi de primăvară (mazăre – 16,1 mii ha, orz - 76,4 mii ha, altele - 11,6 mii ha). Conform datelor operative, la începutul lunii august, se înregistrau următoarele randamente medii: la cultura orzului de toamnă - 22,3 q/ha, orzului de primăvară - 18,7 q/ha, rapiței - 13,7 q/ha, la mazărea pentru boabe - 13,2 q/ha, la grâul de

**În agricultură, creștere efemeră a producției agricole și în semestrul I ( 2,6%)**

**Creșteri importante ale stocurilor de produse agroalimentare**

**Modificări accentuate în structura fondului funciar agricol**

**Mutații serioase în structura forței de muncă din agricultură**

**Retragere masivă a terenurilor agricole din circuitul agricol**

**Prăbușiri spectaculoase ale prețurilor de achiziție la principalele produse agricole**

**Randamente la cereale, sub media ultimilor ani**

toamnă - 24,2 q/ha. Recolta globală la grâul de toamnă a constituit 765680 mii tone, la grâul de primăvară – 7407 tone, la orzul de toamnă – 162473 tone, orzul de primăvară – 141665 tone, ovăz – 3610 tone, secară – 1408 tone, rapiță – 80819 tone, și mazăre – 20818 tone.

**Producțiile de cereale asigură securitatea alimentară a țării**

Contrar așteptărilor instituțiilor de stat, recolta obținută de cereale, deși modestă, asigură securitatea alimentară a țării. În anul curent, mai mult de 40 la sută din cantitatea de grâu recoltată îl constituie grâul alimentar. Cu toate acestea, Guvernul central tergiversează adoptarea unei Hotărâri de Guvern cu scopul achiziționării cerealelor pentru completarea rezervelor de stat. La fel, pe parcursul anului 2009 s-a amânat realizarea măsurilor incluse în Planul de acțiuni cu privire la perfecționarea sistemului de intervenții ale statului pe piața de grâne, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1278 din 17.11.2008.

**Figura Nr.4 Volumul global al producției vegetale, mii tone**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
<b>Cerealiere și leguminoase pentru boabe (după finisare)</b>	1612,7	2993,7	2837,9	2290,2	902,0	3160,0	2100
<b>din care:</b>							
<b>Grâu (după finisare)</b>	100,6	853,9	1047,1	677,9	406,0	1286,0	765,7
<b>Porumb pentru boabe-total</b>	1413,6	1794,5	1492,0	1322,2	363,0	1471,0	909
<b>Alte culturi cerealiere</b>	98,5	345,3	298,8	290,1	133,0	403,0	425,3
<b>Sfeclă de zahăr (după finisare)</b>	656,8	911,3	991,2	1177,3	596,0	919,0	710
<b>Floarea-soarelui (după finisare)</b>	390,0	335,2	331,1	379,9	156,0	371,0	240
<b>Tutun</b>	6,9	7,9	6,7	4,8	4,0	4,0	9,7
<b>Legume - total</b>	360,8	315,2	389,3	475,2	221,0	376,0	385
<b>Cartofi</b>	302,8	317,7	378,2	376,9	200,0	270,0	240
<b>Fructe, pomușoare și nuci</b>	617,2	430,4	386,2	329,2	276,0	367,0	350
<b>Struguri</b>	677,2	685,6	518,5	466,1	598,0	635,0	570

Sursă: BNS

\* Estimările CPE.

Pe de altă parte, în anul 2008, și în prima jumătate a anului 2009, s-au diminuat simțitor prețurile de vânzare la o bună parte din produsele agricole (cereale și oleaginoase). Datele prezentate recent de Biroul Național de Statistică reflectă parțial situația reală de pe piața produselor agricole. Conform acestora, în ianuarie-iunie 2009, prețurile medii de vânzare a produselor agricole de către întreprinderile agricole s-au micșorat cu 46% față de perioada corespunzătoare a anului 2008. La produsele vegetale, prețurile s-au diminuat cu 58,5%. Esențial au scăzut prețurile la grâu (exclusiv semințe de soi) – cu 66,4%, porumb (exclusiv semințe de soi) – cu 62,0%, floarea soarelui (exclusiv semințe de soi) – cu 57,2%, legume – cu 45,9% și fructe și pomușoare – cu 42,3%.<sup>1</sup> Datele sunt valabile numai pentru un cerc restrâns de produse agricole de bază, care au rămas în stocurile întreprinderilor agricole.

**Măsuri de intervenție slabe și neordonate pe piața cerealelor**

Diminuarea prețurilor pe piața internă la cereale și oleaginoase a fost influențată în primul rând de conjunctura stabilită pe piețele externe și

<sup>1</sup> <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=2683&parent=0>



apoi stimulată de măsurile haotice ale instituțiilor de stat de „remediere” a conjuncturii nefavorabile pe piața internă a produselor agricole și alimentare. Măsurile de intervenție slabe și neordonate pe piața cerealelor, aplicate de autorități, care în unele cazuri erau lipsite de logică elementară, nu au stopat căderea în gol a prețurilor la principalele produse agricole, dar au dezordonat și mai mult piața internă. Este cazul să ne aducem aminte de câteva măsuri inedite realizate de autorități, cum ar fi comercializarea grâului alimentar din rezervele de stat și procurarea grâului furajer pentru completarea acestora, blocarea exporturilor de cereale, finanțarea construcției abatoarelor pentru sacrificarea animalelor în toiu pierderii efectivului de animale, etc. Pe de altă parte, comerțul internațional s-a redus, fiind influențat de criza economică, care a afectat concomitent statele din regiune.

Recolta de grâu obținută în anul 2008 (1286,0 mii tone) a înregistrat cel mai înalt nivel din ultimul deceniu. În pofida acestui fapt, producătorii agricoli nu au beneficiat imediat de oportunitățile de export existente pe piața regională. Căderea prețurilor pe piețele internă și regionale s-a produs exact în toiu campaniei de recoltare. Drept urmare, s-au exportat numai 64,4 mii tone de grâu, în valoare de 10,7 milioane USD. La începutul anului curent, 900 de mii de tone din producția recoltată se afla în stocuri, iar situația de pe piață era total în defavoarea agricultorilor. O bună parte din întreprinderile agricole au comercializat produsele agricole la prețuri mediocre, aflate sub costurile de producție.

Și asta pentru a scăpa de creditori, pentru obținerea unor mijloace circulante necesare noului an agricol, sau pentru plata salariilor. Căderea prețurilor i-a ruinat pe o bună parte din țărani. În anul 2009, în unele raioane circa o pătrime din terenurile agricole au rămas pârloagă. Datele prezentate de BNS pentru al doilea trimestru atestă că schimbările în structura forței de muncă în agricultură nu pierd din elan. Față de trimestrul II al anului 2008, numărul populației ocupate în agricultură a scăzut cu circa 53 mii, sau cu 11,3%, ceea ce înseamnă că o persoană din opt din agricultură a abandonat această activitate.

## Sectorul animalier

În anul 2009, dacă dăm crezare rapoartelor MAIA, se produce o schimbare în sectorul animalier. Această schimbare se rezumă la restabilirea efectivului de animale din sector până la nivelul înregistrat la începutul anului 2008 și creșterea îndoielnică a producției animaliere în primul semestru al anului curent. Conform MAIA, s-au accentuat tendințele de creștere a ponderii volumului de producție zootehnice la întreprinderile agricole față de sectorul individual.

**Figura Nr.5 Efectivul de animale în perioada anilor 2002-2008, mii**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Bovine, total	410	373	331	311	299	251	231,7	222,2
din care vaci	279	256	231	217	207	181	171,7	163,2
Porcine	508	446	398	461	532	406	271,3	320,0
Ovine și caprine	956	938	942	938	947	846	874,3	890,0
Păsări	14995	15756	17522	22235	22531	-	-	25600

Sursă: BNS

\* Prognozele ME.

Astfel, de rând cu consolidarea terenurilor agricole, în țară are loc consolidarea sectorului zootehnic și, până la finele anului curent, se preconizează creșterea în continuare a efectivelor de animale, cu excepția bovinelor. La finele anului, efectivul de porcine va ajunge până la 400 mii capete și va constitui 141% față de anul trecut. Deja pentru acest an MAIA se așteaptă la o creștere esențială a volumelor de producție zootehnică cu circa 15 - 20 %<sup>2</sup>.

În opinia noastră, aceste prognoze par a fi destul de optimiste, iar evoluția din sector arată numai o stabilizare firească după doi ani destul de dificili pentru crescătorii de animale. Restabilirea efectivului de animale până la nivelul înregistrat la începutul anului 2008 este un rezultat destul de modest, dacă luăm în calcul faptul că, la această dată, numărul animalelor din sector a ajuns la limită, după un an extrem de secetos, în care țăranii au recurs la sacrificări în masă a animalelor din gospodărie. La 1 iulie 2009, numărul de bovine înregistra o reducere cu 4% față de efectivul existent la data de 1 ianuarie 2008 și cu 22% mai puțin comparativ cu anul 2007. Efectivul de porcine a crescut până la un nivel mai înalt decât cel înregistrat la începutul anului 2008, dar a fost net inferior numărului de animale înregistrat la început de an agricol în perioada anilor 2002-2007.

#### **Figura Nr.6 Volumul global al producției animale**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
<b>Carne (în masă vie), mii tone.</b>	118,0	119,0	121,0	135,0	142,0	108,0	48,1
<b>Lapte, mii tone.</b>	593,0	628,0	659,0	628,0	604,0	542,0	246,0
<b>Ouă, mil. bucăți.</b>	620,0	668,0	762,0	766,0	704,0	541,0	299,9

Sursă: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

\* Ianuarie-iunie 2009.

De asemenea, este discutabilă creșterea notabilă a producției animale, în condițiile când volumul global al producției animale înregistrat în primul semestru al anului curent nu a atins nici la 50 la sută din producțiile obținute în anul 2008. Este necesar de remarcat că în 2008 volumul global al producției animale a atins cele mai mici niveluri înregistrate în anii 2003-2008. Astfel, producția de carne (108,0 mii tone) a fost mai mică cu circa 20% față de cea obținută în anii 2003-2005 și cu circa 30 la sută mai redusă față de anii 2006-2007. Producția de lapte în anul 2008 s-a redus cu circa 10 la sută față de anul 2003, cu circa 20% față de anii 2004 și 2006 și cu 30% față de anul 2005.

#### **Stabilizarea efectivului de animale și a producțiilor animaliere**

În a doua parte a anului 2009, în sector se vor menține tendințele profilate în semestrul I, stabilizarea efectivului de animale și a producțiilor animaliere. Totodată, vor persista riscuri legate de aprovizionarea sectorului cu furaje, care vor amenința sectorul în mod vădit în semestrul I al anului 2010.

<sup>2</sup> <http://www.maia.gov.md/libview.php?l=ro&idc=52&id=13758>

# BUSINESS

Recesiunea economică globală a pus în evidență calitatea proastă a creșterii economice din ultimii ani în Republica Moldova și a demonstrat vulnerabilitatea economiei noastre la șocurile externe. Mai mult decât atât, dincolo de problemele sociale legate de emigrarea forțată a populației economic active, care nu și-a găsit o sursă suficientă de venit în R.Moldova, criza economică a reconfirmat faptul că acest model de creștere economică nu poate asigura o dezvoltare durabilă.

În perspectiva schimbării guvernării, ținem să accentuăm că este nevoie de o nouă paradigmă în abordarea creșterii economice, și anume: creșterea economică trebuie să fie bazată pe investiții și focalizată pe sectoarele intensive în capital uman calificat.

Din punct de vedere al mediului de business în Republica Moldova, acesta a rămas aproximativ la același nivel de inatractivitate ca și în anii precedenți, însă un șir de realități merită atenție separată:

- deși BNM a întreprins eforturi de liberalizare a politicii monetare, ceea ce este salutar, acestea totuși au venit întârziat și mai este nevoie de timp până ele vor îmbunătăți simțitor accesul la credite pentru agenții economici. Sperăm însă că după măsurile mai drastice adoptate în iulie și august, piața creditelor se va dezgheța pe parcursul următoarelor 2 luni, în special dacă eforturile BNM vor fi susținute prin eforturile noii guvernări de ameliorare generală a mediului de afaceri.
- contrar declarațiilor făcute prin „programul anti-criză” al precedentului guvern, în luna mai, cu un preaviz de doar 10 zile, s-a introdus regimul de autorizații la importul de pește, pe când doar transportarea acestuia durează cel puțin o lună.
- situația netransparentă în jurul tender-ului privind prestarea serviciilor de reparație a clădirilor Parlamentului și a Președenției, este o dovadă în plus a faptului că „reforme economice” proclamate în anii precedenți au avut un caracter decorativ, iar agenda reală de care se conducea guvernarea era diferită și uneori diametral opusă celei anunțate.

Astfel, rezultatele economice proaste din anul curent nu se datorează doar recesiunii economice globale, ci și guvernării proaste a proceselor economice din ultimii ani, iar criza economică doar a pus în evidență caracterul bolnăvicios al economiei naționale și problemele ei structurale.

Așadar, profilul crizei economice moldovenești este conturat de următoarele statistici:

- în primele 7 luni ale anului industria a scăzut cu 24,7% și vom corecta spre mai pozitive prognozele noastre anterioare privind evoluția în acest sector: considerăm că industria va scădea cu aproximativ 28-30%;
- în aceeași perioadă comerțul cu amănuntul a scăzut cu 4,8%, trendul

**Mediul general de afaceri a mai degradat pe parcursul anului 2009...**

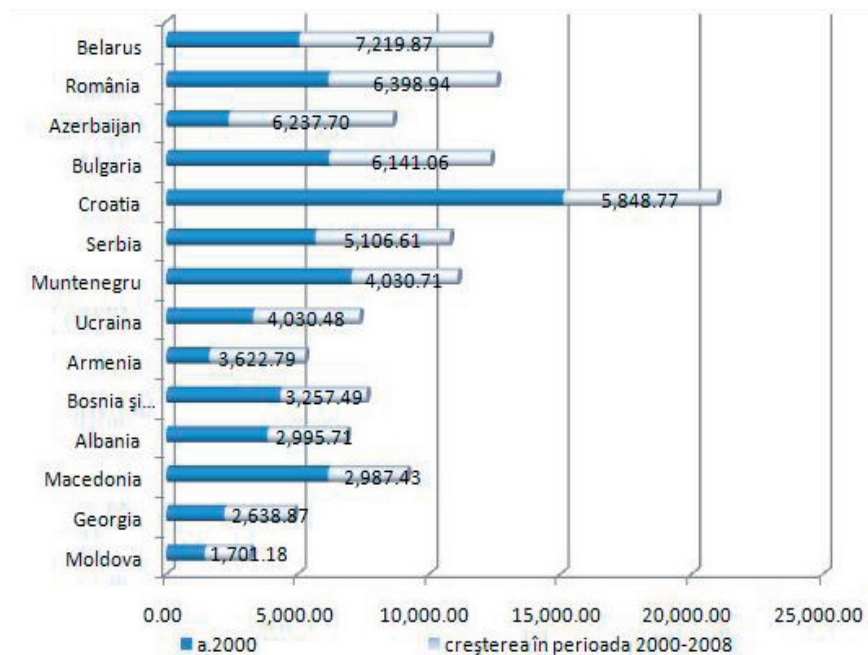
**...iar criza economică a pus în evidență structura bolnavă a economiei naționale.**

de scădere accelerându-se ușor în ultimele 2 luni. Perspectivele acestui sector pînă la sfîrșitul anului depind în foarte mare măsură de capacitatea bugetului de a-și onora obligațiunile față de categoriile dependente de veniturile bugetare. În cazul scenariului pesimist, acest sector poate ajunge într-un declin de peste 15%, iar în cazul optimist va scădea cu aproximativ 9-10%;

- investițiile au înregistrat o prăbușire dramatică, cu 38,4% în prima jumătate de an și în scenariul în care bugetul în continuare nu va avea resurse pentru investiții, iar agenții economici nu-și vor putea redresa starea financiară, această dinamică se va păstra și către sfîrșitul anului acest indicator ar putea fi într-o scădere cu 35-40% față de anul 2008.

Investițiile și ponderea acestora în PIB merită o atenție sporită, pentru că anume acestea ar trebui să devină pe viitor o locomotivă a creșterii economice, iar simpla comparație a PIB-ului pe locuitor cu alte țări din regiune caracterizează calitatea creșterii economice cu mult mai bine decît consumul final (vezi Figura Nr. 7).

**Figura Nr.7 . Moldova în context regional: PIB/locuitor în USD la PPC, a.2008 față de a.2000**



Sursa: World Economic Outlook, aprilie 2009

**În ultimii 8 ani am devenit și mai săraci comparativ cu toate țările din Europa de Est și Caucaz...**

În primul rînd din diagramă se citește că R.Moldova, cu mai puțin de 3200 dolari pe locuitor, rămîne cea mai săracă țară din Europa de Est și Caucaz, avînd imediat în față Georgia, cu aproape 4900 dolari pe locuitor, Armenia, cu aproape 5300 și Albania, cu aproape 6900 dolari pe locuitor.

În rîndul doi, observăm că în perioada 2000-2008 R.Moldova a demonstrat cea mai modestă creștere reală a PIB/locuitor. Astfel, deși

Croația rămâne cea mai mare economie regională, economia Republicii Belarus a demonstrat cea mai puternică creștere reală a PIB-ului pe locuitor (peste 7200 dolari pe locuitor în acești 8 ani), urmată de România, Azerbaidjan și Bulgaria, toate cu o creștere cuprinsă între 6100 și 6400 dolari pe locuitor. În Ucraina PIB/locuitor a crescut cu peste 4000 dolari în acești 8 ani, iar în Armenia și Georgia, care în a.2000 aveau o economie comparabilă cu cea moldovenească, creșterea PIB/locuitor a constituit 3620 și 2640 dolari respectiv. În aceeași perioadă, economia națională a crescut cu doar 1700 dolari pe locuitor, ceea ce înseamnă că, de fapt, în acești ani, am devenit mai săraci comparativ cu țările din regiune.

În rândul trei, tot această figură ne sugerează că în condițiile Republicii Moldova un ritm de creștere economică la nivel cu media regională de fapt ar însemna o aprofundare a decalajului între noi și celelalte țări, în valori reale: astfel, doar pentru a ajunge nivelul economic prezent al Georgiei (care este următoarea cea mai săracă țară din regiune la capitolul PIB/locuitor, la PPC), economia noastră trebuie să crească cu 10% anual, pe parcurs a 6 ani.

**..iar pentru a ajunge la nivelul de astăzi al următoarei cele mai sărace țări din regiune (Georgia), avem de crescut cu cca 10% anual, timp de 6 ani.**

## Industrie

Producția industriei naționale pare a se fi stabilizat în jurul nivelului de -25% comparativ cu anul 2008, cu o ușoară revenire în lunile iunie-iulie, în primul rând datorită recuperării parțiale în industria extractivă, care în primele 2 luni ale anului s-a prăbușit spectaculos cu aproape 66%, însă deja pentru primele 7 luni ale anului avem o scădere de doar 36,5% comparativ cu perioada similară a anului precedent.

Cu toate acestea, în industria prelucrătoare, care constituie peste 80% din întreaga industrie, se atestă o scădere de peste 27%, preponderent datorită restrîngerii cu aproximativ 20% a producției în industria alimentară, reducerea programelor de producție în industria ușoară, și prăbușirii cu cca 44% a producției din minerale nemetalifere, inclusiv fabricarea sticlei și articolelor din ea, precum și a materialelor de construcție.

Principalii factori care au contribuit la conturarea acestei situații au fost:

- (a) Scăderea generală a cererii la producția care tradițional constituia exportul moldovenesc, în urma declanșării recesiunii globale. Aceasta a afectat în principal întreprinderile din sectorul vinului și a băuturilor alcoolice distilate (care a condus la reducerea producției și în sectoarele conexe, de exemplu fabricarea sticlei, a producției din carton, sectorul de poligrafie), ramura de conserve, precum și ramura de textile și fabricarea articolelor de îmbrăcăminte. Din prăbușirea de 24,7% a producției industriale totale, cel puțin 11% s-au datorat acestui factor.
- (b) scăderea dramatică în sectorul de construcții (vezi mai jos), care a avut efect multiplicator asupra industriilor care deservește acest sector – industria extractivă și de fabricare a materialelor de construcție, dar și prelucrarea lemnului, producția de mobilier, etc. Acest factor a contribuit cu cel puțin 7% la scăderea totală de 24,7% a producției industriale.

**Scăderea generală a cererii la nivel global, prăbușirea sectorului de construcții și reducerea veniturilor reale ale populației – factori care au conturat criza din industrie**

- (c) scăderea veniturilor generale ale populației și restrângerea consumului intern (vezi capitolul *Piața forței de muncă*), care a afectat ramurile ce deservește preponderent piața internă: morăritul și producția de panificație, fabricarea produselor lactate, a apei minerale și băuturilor răcoritoare. Contribuția acestui factor la scăderea generală a producției industriale totale o estimăm la maxim 2% din totalul de 24,7%.

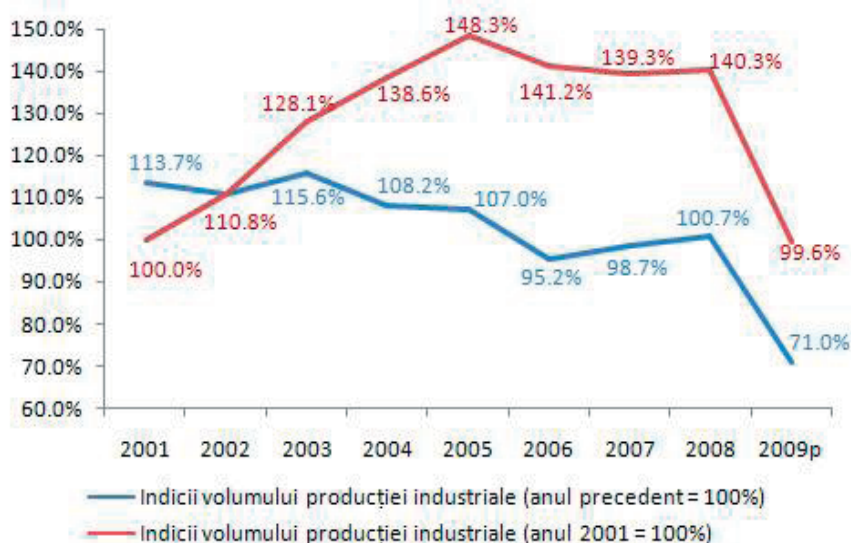
Ținem să menționăm că acțiunea factorilor (b) și (c), menționați mai sus, la rândul său, s-a declanșat în mare parte datorită reducerii considerabile a fluxurilor de transferuri bănești de peste hotare.

Sectorul energetic, avînd o cerere foarte rigidă, a fost mai stabil decît celelalte subsectoare industriale, restrîngîndu-se cu doar 5,1%, ceea ce echivalează cu o contribuție de cca 0,6% la scăderea de 24,7% în total pe industrie.

**Schimbări pozitive în politica promovată de BNM: deși cu întîrziere, dar a masa monetară a fost dezghețată...**

De asemenea, este importantă și acțiunea factorilor de pe piața financiară: pe de o parte, apreciere relativă a monedei naționale față de valutele principalelor țări partenere, pe de altă parte, liberalizarea masei monetare (vezi capitolul *Piața monetară*). Totuși influența acestora este mai dificil de sintetizat, deoarece ei influențează în complex cu factorii menționați mai sus, și multiplică efectul acestora.

**Figura Nr. 8. Indicii volumului producției industriale, 2001-2009e**



Sursa: BNS

Așadar, vom corecta spre mai optimistă prognoza privind evoluția sectorului industrial, de la o scădere de 32-36% pînă la 28-30%, avînd în vedere următorii factori și riscuri:

1. S-a stabilizat situația financiară în economiile principalilor parteneri comerciali ai R.Moldova și iau amploare așteptările privind restabilirea a cererii. Aici însă trebuie să menționăm că în opinia unor analiști ai piețelor financiare, totuși persistă riscul declanșării unui nou val al crizei financiare, care ar putea fi urmat de aprofundarea recesiunii pe plan global.



2. BNM a realizat totuși o politică de depreciere ușoară a leului și a dezghețat brusc masa monetară, în special în ultimile 6 săptămâni (vezi *capitolul Piața monetară*). Acest factor însă nu va putea avea efecte simțitoare asupra sectorului industrial decât după cel puțin 6-8 săptămâni, când băncile vor ajusta treptat ratele dobânzilor la credite și vor reconsidera riscurile de creditare, în funcție de evoluția situației legate de cererea pe plan global și veniturile gospodăriilor casnice din R.Moldova.
3. Rămâne destul de înalt riscul de proliferare a crizei politice, prin eșuarea alegerii Președintelui R.Moldova de către Parlament, ceea ce ar putea reduce la minim posibilitățile Guvernului de a atrage resurse externe pentru stabilizarea bugetului. Dacă va surveni acest risc, atât consumul public, cât și veniturile populației dependente de buget ar putea să scadă drastic, ceea ce evident că va acutiza criza din industrie. Alternativ, dacă pentru stabilizarea bugetului Guvernul continua să se împrumute masiv de pe piața financiară internă, aceasta ar reduce la zero efectul liberalizării masei monetare, descris anterior.
4. În mod special trebuie să menționăm situația din sectorul de vinificație, care deja este supracreditat, volumul creditelor spre rambursare depășind volumul activelor acestei ramuri. În așa condiții este foarte probabil ca, necătînd la liberalizarea masei monetare, aceste întreprinderi să nu poată atrage credite pentru un nou ciclu de producție, în special avînd în vedere că vînzările acum merg foarte prost. Astfel, dacă va surveni acest risc și întreprinderile vinicole nu-și vor relua masiv exporturile, atunci am putea asista la ruina definitivă a unui sector al economiei naționale, care se considera strategic și de perspectivă.

**...însă incertitudinea de pe piețele globale, riscurile de sărăcire a populației și deficitul bugetar continuă să pună în pericol industria națională**

## Investiții și construcții

Indicii investiționali în Republica Moldova par a se stabiliza în jurul valorii de minus 40% față de anul precedent, cu o ușoară ameliorare a situației către vară, similar indicilor producției industriale. Contrar ipotezelor noastre, această redresare s-a datorat cel mai mult reducerii mai lente în sectorul construcțiilor locative și a lucrărilor de reparație (cu 33,7%), comparativ cu restrîngerea generală a activității investiționale (cu 38,4%). Prin urmare, factorul care în ipoteza noastră trebuia să ducă la agravarea situației în domeniul investițional, acționează viceversa și aparent va deveni un factor de amortizare a prăbușirii investițiilor pentru anul curent. Așadar, vom ajusta prognoza inițială și vom anticipa o reducere cu 35% a investițiilor în a.2009, comparativ cu 2008.

Examinînd evoluția activității investiționale și structura acesteia în perioada anilor 2000-2008 (*Figura Nr. 9*), putem trage următoarele concluzii:

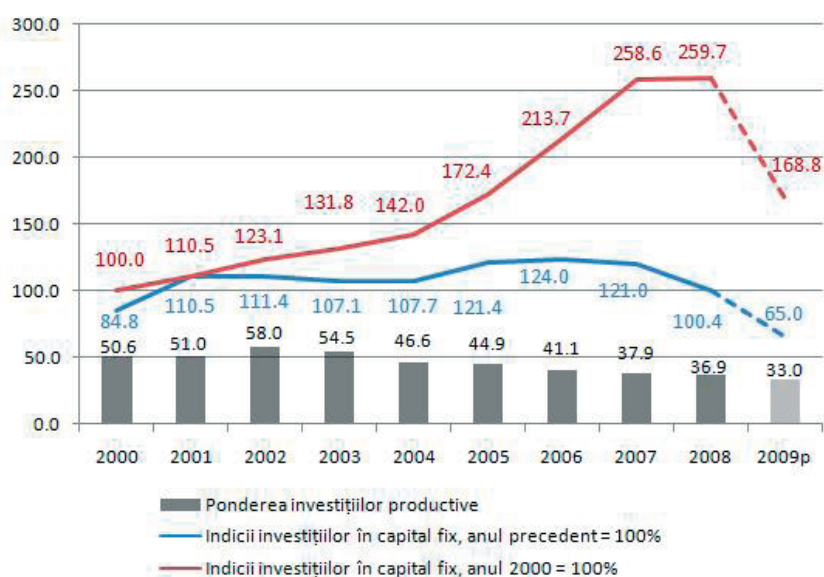
- (a) Scăderea treptată a ponderii investițiilor productive în totalul investițiilor vorbește despre faptul că creșterea investițională s-a datorat în primul rînd investițiilor în construcții. După cum am menționat în edițiile precedente ale Monitorului Economic, în perioada 2003-2007, construcția spațiilor locative (dependentă în proporție de aproximativ 70-80% de gasterbeiteri) constituia

**Ponderea investițiilor productive scade al șaptelea an consecutiv, iar în valoare reală, acestea ar putea ajunge în 2009 sub nivelul anului 2001**

principala locomotivă a creșterii din acest domeniu. De asemenea, scăderea ponderii investițiilor productive (echipamente, utilaje, mașini, mijloace de transport) este un indicator care indirect dă o apreciere negativă mediului de afaceri din Republica Moldova. Astfel, dacă prognozele CPE se vor adevăra, atunci către sfârșitul anului 2009, investițiile productive, în valoare reală, nu vor ajunge nici la nivelul anului 2001.

- (b) După scăderea anticipată a investițiilor în anul curent, valoarea reală a acestora va ajunge sub nivelul anului 2005, când a luat amploare creșterea în sectorul de construcții.

**Figura Nr. 9. Evoluția activității investiționale în R.Moldova, a.2000-2008**

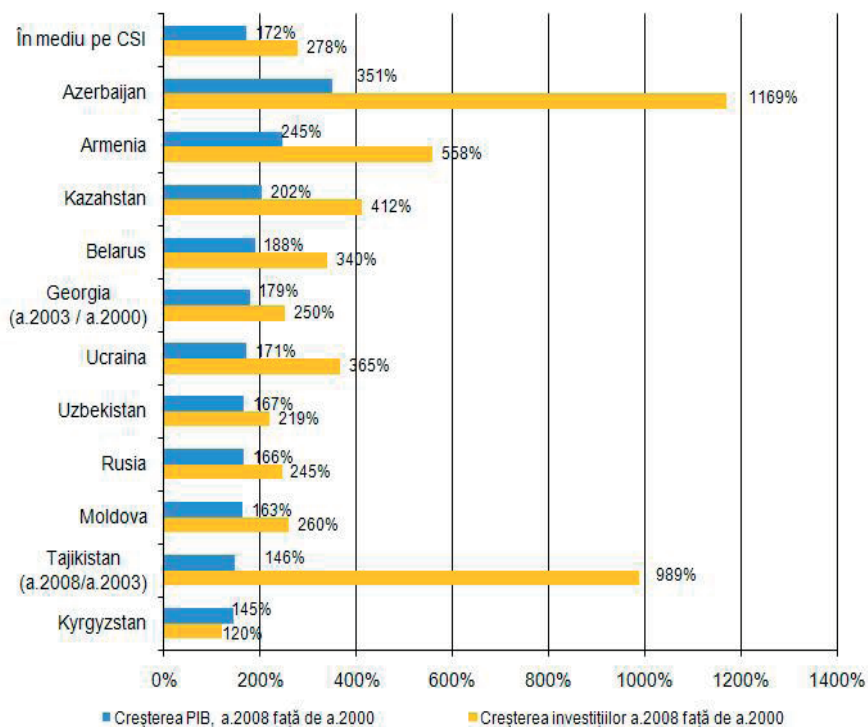


Sursa: BNS

Mai mult ca atât, dacă privim activitatea investițională din Republica Moldova în context regional, atunci vom constata că realitatea este și mai tristă. Astfel, în aceeași perioadă (2000-2008), investițiile anuale în economia R.Moldova au crescut de cca 2,6 ori, ceea ce este sub media acestui indicator în spațiul CSI (vezi figura Nr. 10), rezultate mai joase fiind înregistrate doar în Rusia, Uzbekistan și Kîrgîzstan. În același timp, Ucraina, care și în a.2000 avea o pondere mai înaltă a investițiilor în PIB și a investițiilor pe locuitor, a reușit în 2008 să mobilizeze de 3,6 ori mai multe investiții, iar Armenia, care avea o putere economică comparabilă cu cea a R.Moldova, a reușit să atragă de 5,6 ori mai multe investiții și să demonstreze o creștere de 145% a PIB-ului real în 2008 față de 2000, comparativ cu creșterea de doar 63% atestată în R.Moldova.



**Figura Nr. 10. Moldova în context regional: Creșterea reală a PIB în monede naționale, a.2008 față de a.2000**



Sursa: CIS Statistics Database, aprilie 2009

# COMERȚUL EXTERN

**Diminuare cu 33,2% a volumului total al comerțului exterior al RM**

**Reduceri considerabile a încasărilor vamale de la perceperea drepturilor de import-export**

**Creșteri semnificative ale exporturilor de produse vegetale**

**Exporturi mai mici cu 22,0%**

**Creștere lentă a cotei exporturilor în UE-27**

În ianuarie-iulie, volumul total al comerțului exterior al Republicii Moldova a înregistrat o scădere dramatică, totalizând 2454,8 milioane USD sau 66,8% din valoarea înregistrată în perioada similară a anului 2008. În primele șapte luni ale anului 2009, exporturile au totalizat 692,2 milioane USD, ceea ce constituie o reducere cu 22,1% față de perioada similară a anului 2008, iar importurile - 1762,6 mil. dolari SUA, volum inferior celui obținut în perioada similară din anul 2008 cu 36,6%. Deficitul balanței comerciale pentru această perioadă a atins cifra de 1070,4 milioane dolari USA, fiind în descreștere cu 821,0 milioane USD, față de perioada similară a anului 2008. Odată cu reducerea importurilor, s-au diminuat și încasările vamale de la perceperea drepturilor de import. În ianuarie-iulie 2009, acestea au înregistrat 4028681 mii lei, ceea ce reprezintă o reducere cu 26 la sută față de perioada similară a anului 2008.

În primele șapte luni ale anului 2009, pe fundalul reducerii exporturilor de bunuri din principalele categorii de mărfuri, s-au dublat exporturile de produse vegetale în statele UE-27 și CSI. Acestea se vor menține relativ înalte și în al doilea semestru al anului curent, datorită creșterii exporturilor de produse vegetale perisabile. În anul 2009 au fost valorificate în întregime contingentele tarifare obținute în cadrul PCA la unele grupe de mărfuri, nevalorificate în anul 2008. Pentru anul 2009, menținem previziunile CPE, care prevăd o reducere a exporturilor și importurilor cu 29,3% și respectiv 35,8 la sută față de anul 2008.

## Exporturile

În ianuarie-iulie 2009, exporturile au totalizat 692,2 milioane USD, ceea ce constituie o reducere cu 22,0% față de perioada similară a anului 2008. În această perioadă, diminuări mai accentuate ale exporturilor sunt desemnate în comerțul exterior cu Ucraina (53,1% față de perioada similară a anului trecut), Federația Rusă (81,6%), România (73,6%), Italia (77,7%) și Polonia (65,4%). Puținele creșteri ale exporturilor sunt remarcate în comerțul exterior cu Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (128,1%), Elveția (148,0%), Grecia (192,5%), Ungaria (de 2,5 ori), Uzbekistan (135,5%), Lituania (146,9%), Georgia (121,9%), Israel (de 3,2%).

În comerțul exterior cu statele Uniunii Europene (UE-27), exporturile de mărfuri au regresat mai lent comparativ cu statele CSI. Exporturile de mărfuri în statele Uniunii Europene au totalizat 376,5 mil. dolari SUA, fiind în descreștere cu 19,2% față de perioada similară a anului trecut. Cota exporturilor în UE în totalul exporturilor este în ușoară creștere comparativ cu perioada similară a anului 2008 (54,4% în anul 2009 față de 52,5% în anul 2008). Este necesar de remarcat, că în anul 2009, contingentele tarifare obținute în cadrul PCA la unele grupe de mărfuri nevalorificate în anul 2008 au fost valorificate în întregime.

**Figura Nr.11. Principalii parteneri comerciali ai Moldovei în derularea exporturilor, ianuarie-iulie 2009**

	mil. dolari SUA	în % față de anul 2008
România	140,3	73,6
Federația Rusă	139,7	81,6
Italia	79,4	77,7
Belarus	44,6	81,6
Germania	41,3	93,9
Ucraina	40,1	53,1
Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord	30,4	128,1
Polonia	19,7	65,4
Turcia	16,2	88,6
Elveția	15,6	148,0

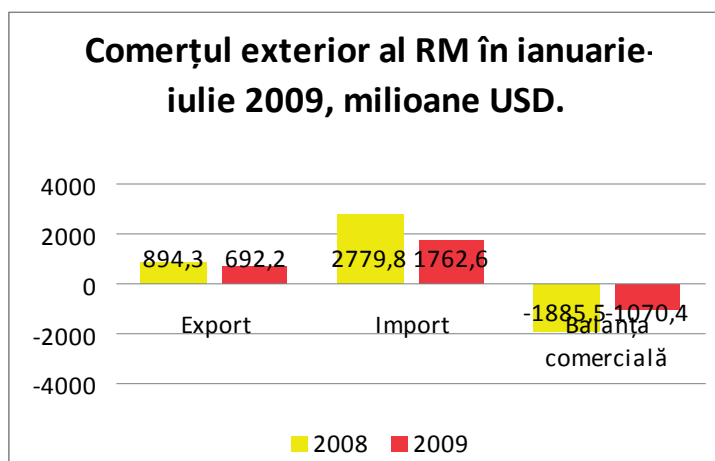
Sursă: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

## ● VALORIFICAREA CONTINGENTELOR TARIFARE ACORDATE DE UE ÎN CADRUL PCA PENTRU EXPORTATORII DIN REPUBLICA MOLDOVA.

Conform datelor MEC, în perioada 01.01.2009 – 20.08.2009, Ministerul Economiei și Comerțului a eliberat 2719 de autorizații de export pentru produsele contingentate. Pentru exportul de vinuri au fost eliberate 721 autorizații. Astfel, conform autorizațiilor eliberate agenților economici exportatori de vinuri, cota acordată de către Uniunea Europeană pentru această grupă de produse a fost distribuită în proporție de 99,98% (6998371,94 hl). Cota acordată pentru exportul de zahăr alb în UE a fost valorificată în proporție de 88,77% (15977,8t). Au fost eliberate 726 de autorizații. Pentru

exportul de orz, Ministerul Economiei și Comerțului a eliberat 356 de autorizații. Astfel, cota acordată de către UE pentru această categorie de produse, de la începutul anului 2009, a fost valorificată în proporție de 49,21 % (12302,41t). Pentru poziția tarifară 1005 90 (porumb) au fost eliberate 990 de autorizații. Aceasta presupune valorificarea cotei acordate în proporție de 96,33% (19266,137t). În conformitate cu datele înregistrate de către autoritățile specializate ale UE, cota acordată pentru grâu a fost utilizată în proporție de 100% (30000t).

**Figura Nr.12**



**Modificări ale  
regulilor de joc  
operate pentru  
a valorifica  
contingentele  
tarifare din cadrul  
PCA**

În anul curent a fost modificat și Regulamentul privind administrarea cotelor tarifare la exportul mărfurilor în Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 262 din 7 martie 2008 "Privind administrarea cotelor tarifare la exportul mărfurilor în Uniunea Europeană" (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.51-54, art.324<sup>1</sup>). Astfel, în urma modificărilor operate în regulamentul, Ministerul Economiei și Comerțului, la începutul fiecărui an, în baza informațiilor statistice disponibile, va estima repartizarea cotelor pe fiecare producător în parte de produse menționate. Cu acordul în scris al unuia din producătorii de zahăr sau ouă, cotele pot fi repartizate în favoarea celorlalți producători, în funcție de stocurile disponibile." Totodată, Anexa nr.1 la Regulamentul privind administrarea cotelor tarifare la exportul mărfurilor în Uniunea Europeană „Produsele care fac obiectul contingentelor tarifare anuale scutite de taxe vamale” arată în felul următor:

Codul NC	Denumirea mărfurilor	2009 <sup>1</sup>	2010 <sup>1</sup>	2011 <sup>1</sup>	2012 <sup>1</sup>
0201-0204	Carne proaspătă de animale din specia bovină, porcină, ovină și caprină, refrigerată sau congelată	3000 <sup>2</sup>	4000 <sup>2</sup>	4000 <sup>2</sup>	4000 <sup>2</sup>
ex 0207	Carne și organe comestibile, proaspete, refrigerate sau congelate, de păsări de la poziția 0105, alta decât ficatul gras din subpoziția 0207 34	400 <sup>2</sup>	500 <sup>2</sup>	500 <sup>2</sup>	500 <sup>2</sup>
ex 0210	Carne și organe comestibile din specia porcină și bovină sărate sau în saramură, uscate sau afumate; făină și pudră comestibile, de carne sau de organe interne comestibile, de carne din specia bovină sau porcină	400 <sup>2</sup>	500 <sup>2</sup>	500 <sup>2</sup>	500 <sup>2</sup>
0401-0406	Produse lactate	1000 <sup>2</sup>	1500 <sup>2</sup>	1500 <sup>2</sup>	1500 <sup>2</sup>
0407 00	Ouă de păsări, în coajă	95 <sup>3</sup>	100 <sup>3</sup>	110 <sup>3</sup>	120 <sup>3</sup>
ex 0408	Ouă de pasare, fără coajă, și gălbenușuri de ouă, altele decât cele improprie consumului alimentar	200 <sup>2</sup>	300 <sup>2</sup>	300 <sup>2</sup>	300 <sup>2</sup>
1001 90 91 1001 90 99	Alt alac (decît alacul destinat înșămîntării), grîu comun și meslin	30000 <sup>2</sup>	35000 <sup>2</sup>	40000 <sup>2</sup>	50000 <sup>2</sup>
1003 00 90	Orz	25000 <sup>2</sup>	30000 <sup>2</sup>	35000 <sup>2</sup>	45000 <sup>2</sup>
1005 90	Porumb	20000 <sup>2</sup>	25000 <sup>2</sup>	30000 <sup>2</sup>	40000 <sup>2</sup>
1 6 0 1 00 91 și 1601 00 99	Cîrnați, cîrnăciori, salamuri și produse similare, din carne, din organe sau din sînge; preparate alimentare pe baza acestor produse	500 <sup>2</sup>	600 <sup>2</sup>	600 <sup>2</sup>	600 <sup>2</sup>
ex 1602	Alte preparate și conserve din carne, din organe sau din sînge - de cocoși sau găini, nefierte - de animale domestice din specia porcine - de animale din specia bovine, nefierte				
1701 99 10	Zahăr alb	18000 <sup>2</sup>	22000 <sup>2</sup>	26000 <sup>2</sup>	34000 <sup>2</sup>
2204 21 și 2204 29	Vinuri din struguri proaspeți, altele decît vinurile spumoase	70000 <sup>4</sup>	80000 <sup>4</sup>	100000 <sup>4</sup>	120000 <sup>4</sup>

1 De la 1 ianuarie pînă la 31 decembrie.  
2 Tone (greutate netă).  
3 Milioane de unități.  
4 Hectolitri."

La celelalte grupe de mărfuri este semnalată o diminuare a exporturilor, comparativ cu perioada similară a anului trecut. Exporturile de produse alimentare s-au redus cu 13,3%, de materiale textile - cu 23,9%, mașini și aparate - cu 11,3%, grăsimi și uleiuri animale sau

<sup>1</sup> Hotărârea Guvernului pentru aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în Hotărârea Guvernului nr. 262 din 7 martie 2008. Monitorul Oficial 78-79/340, 21.04.2009.

vegetale - cu 22,7%, materiale plastice - cu 28,9%, încălțăminte, pălării, umbrele și articole de acest tip - cu 44,5%, metale comune și articole din metale comune - cu 81,3%, articole din piatră, ipsos, ciment, ceramică, sticlă și din materiale similare - cu 60,4%, produse minerale - cu 79,5%, mijloace și materiale de transport - cu 25,4%, instrumente și aparate optice cu 60,4%.

## ● SISTEMUL INFORMAȚIONAL „TARIFUL VAMAL INTEGRAT” (TARIM) ÎN REPUBLICA MOLDOVA.

Începând cu ianuarie 2010, în Republica Moldova de către Serviciul Vamal va fi pus în aplicare Sistemul informațional „Tariful vamal integrat” (TARIM). Sistemul respectiv reprezintă un instrument eficient, interactiv utilizat pentru facilitarea schimburilor de mărfuri. Tariful vamal integrat este o bază de date, care va conține toate măsurile tarifare și netarifare, aplicate mărfurilor importate în Moldova și exportate din țară. Baza de date va include: nomenclatorul mărfurilor din Moldova, ratele taxelor și altor plăți vamale, informațiile privind facilitățile tarifare, codurile suplimentare și explicațiile privind utilizarea informației care se conține în TARIM etc. Sistemul va permite utilizatorilor să se familiarizeze cu toate prevederile, ce țin de importul-exportul mărfurilor, ratele taxelor și altor plăți vamale aplicate acestora, informația privind facilitățile, preferințele, restricțiile, documentele tarifare, necesare pentru vămuirea mărfurilor. TARIM va fi aplicat pe întreg teritoriul Moldovei de către colaboratorii vamali și agenții economici interesați, ceea ce va permite de a exclude factorul uman la adoptarea deciziilor privind necesitatea prezentării unor sau altor certificate sau autorizații. Aceasta, la rândul său, va ac-

celera esențial realizarea operațiunilor vamale, va reduce cheltuielile la vămuire, riscul desfășurării incorecte a operațiunilor vamale, precum și numărul plângerilor și pretențiilor din partea agenților economici. Utilizarea TARIM va exclude posibilitatea aplicării arbitrare și incorecte a legislației în vigoare în domeniul vamal de către colaboratorii vamali sau alți reprezentanți ai organelor puterii, precum și de către agenții economici, care se ocupă de import-export. Grație TARIM, agenții economici vor cunoaște ce documente trebuie prezentate la vamă, precum și tarifele vamale pentru fiecare tip de produs cu codul corespunzător.

TARIM va fi elaborat și gestionat de Serviciul Vamal al Moldovei, care va asigura actualizarea bazei de date a acestuia. Se preconizează că baza de date TARIM va fi plasată pe pagina web a Serviciului Vamal al Moldovei, începând cu 1 ianuarie 2010 <sup>2</sup>.

<sup>2</sup> <http://www.interlic.md/2009-08-13/in-moldova-va-fi-lansat-sistemul-informatzional-tarifal-vamal-integrat-tarim-11464.html>.

## Importurile

**Importurile -  
diminuare mai  
accentuată decât  
în primele luni ale  
anului.**

Importurile în ianuarie-iulie au cunoscut o diminuare mai dramatică decât exporturile. Acestea au înregistrat 1762,6 milioane dolari SUA, fiind în descreștere cu 36,6%, comparativ cu perioada similară a anului 2008. În primele șapte luni ale anului 2009, importurile din statele Uniunii Europene au însumat 625,1 milioane USD, ceea ce constituie cu 39,3% mai puțin decât în ianuarie-august 2008. Ponderele importurilor de bunuri din țările europene, în totalul importurilor Republicii Moldova a fost de 43,3%. Importurile de mărfuri din statele CSI s-au redus cu 33,6%, ponderea acestora în totalul exporturilor fiind 36,4%.

Cu excepția Kazahstanului și Greciei, importurile din principalele țări-partenere în derularea importurilor s-au diminuat considerabil. Astfel, este remarcată reducerea livrărilor din Ucraina (-50,1%), România (-54,2%), Federația Rusă (-50,7%), Germania (-35,3%), Belarus (-47,3%), Italia (-32,8%), China (-27,6%), Turcia (-32,8%), Franța (-46,2%), Polonia (-35,4%), Statele Unite ale Americii (-50,7%), etc.

Importurile din Kazahstan și Grecia, din contra, au crescut, înregistrând 166,0 milioane USD și 24,4 milioane USD, fiind în creștere de 9,7 ori și respectiv cu 185,7% față de perioada similară a anului 2008. Este necesar de menționat că importurile din Kazahstan, țară plasată pe poziția a II în topul partenerilor comerciali în derularea importurilor în semestrul II, practic au fost sistate din luna martie. În primul trimestru al anului curent, importurile din această țară înregistrau 165692,1 mii USD, iar ponderea acestora în totalul importurilor constituia 21,98%.

**Figura Nr.13 Principalii parteneri comerciali ai Moldovei în derularea importurilor, ianuarie-iulie 2009**

	mil. dolari SUA	în % față de anul 2008
Ucraina	236,0	49,9
Federația Rusă	172,6	49,3
Kazahstan	166,0	de 9,7 ori
România	162,6	45,8
Germania	138,3	64,7
Italia	126,4	67,2
China	119,3	72,4
Turcia	92,4	67,2
Belarus	65,3	52,7
Polonia	43,9	64,6
Franța	34,5	53,8

Sursă: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

În ianuarie-iulie 2009, comparativ cu perioada similară din anul 2008, s-au micșorat importurile de produse minerale (-33,4%), mașini și aparate; echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de repro-

dus sunetul și imaginile (-41,6%), mijloace și materiale de transport (-61,0%), metale comune și articole din metale comune (-55,8%), produse chimice (-22,%), materiale plastice, cauciuc și articole din acestea (-39,9%), produse alimentare, băuturi și tutun (-29,7%), produse vegetale (-29,7%), materiale textile și articole din aceste materiale (-22,5%), articole din piatră, ipsos, ciment, ceramică, sticlă și din materiale similare (-41,7%), pastă de lemn, hârtie, carton și articole din acestea (-33,7%), lemn și produse din lemn (-36,4%), animale vii și produse animale (-22,0%).

Diminuarea importurilor a influențat negativ și veniturile acumulate din achitarea drepturilor de import și export. În ianuarie-iulie 2009, acestea au constituit 4028681 mii lei, ceea ce constituie o reducere cu 26 la sută față de perioada similară a anului 2008. În primele șapte luni ale anului, este înregistrată o reducere la perceperea TVA cu 29,8%, a taxelor vamale cu 23,6%, taxelor speciale cu 96,1%, accizelor cu 5 la sută, inclusiv accize la materiale vinicole cu 97,0%, accize la rachiu, lichioruri și alte băuturi spirtoase cu 41,6%, accize la vinurile din struguri, la divinuri și vinurile din struguri saturate cu dioxid de carbon cu 4,2%, accize la bere cu 29,4%, accize la bijuterii, inclusiv cu briliante cu 56,9%, accize la autoturisme cu 35,1%. Au crescut accizele percepute la produsele petroliere altele decât benzina și motorina cu 468,3% și cele la benzina și motorina cu 47,7 la sută.



# PIAȚA MONETARĂ

## Masa Monetară

**Masa monetară nu a atins deocamdată nivelul de la începutul anului**

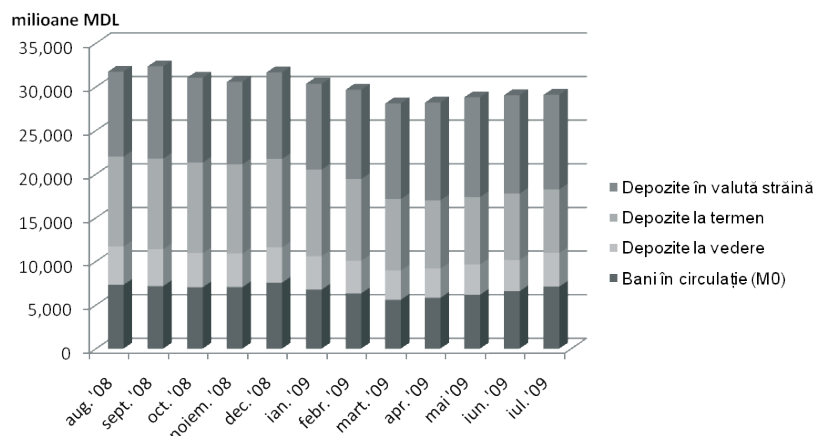
Masa monetară a coborât la nivelul începutului anului 2008. Ea s-a aflat într-o continuă descreștere pe parcursul anului 2009, până în luna martie, urmată de o creștere lentă până la 29.1 mld. lei. Diminuarea masei monetare se datorează liberalizării tardive de către BNM a pieței monetare. Din acest motiv, va fi complicat până la finele anului de atins maximele agregatelor monetare obținute pe parcursul 2008. În ciuda reacției tardive, BNM a avut o intervenție masivă prin intermediul tuturor instrumentelor monetare de care dispune, accentul major fiind pus în al doilea trimestru și începutul trimestrului III curent. Politica aplicată de BNM a fost compusă din următoarele instrumente:

- Rata de bază a scăzut de la 12,5% (ianuarie 2009) până la 5% la 3 septembrie curent, astfel rata de bază a fost practic înjumătățită timp de mai puțin de 7 luni.
- Sterilizarea a fost redusă la 0 timp de 2 luni (martie-aprilie curent) de la cifra 1,3 miliarde lei înregistrată în februarie 2009.
- Rezervele minime obligatorii ale băncilor au fost diminuate de la 20,5% până la 17,5% la finele anului trecut, menținându-l stabil pe parcursul 2009 până la jumătatea anului, când pe parcursul a 2 luni rata rezervelor obligatorii a fost redusă la 8%.

**Creșterea masei monetare cu 0.9 miliarde lei pentru o injecție de 3 miliarde lei**

În pofida liberalizării masive a pieței financiar-bancare și asigurării unei injecții de lichidități estimate la aproximativ 3 miliarde de lei, rezultatele sunt modeste: s-a reușit stabilizarea nivelului masei monetare și doar o creștere lentă în aprilie – iulie, cu un rezultat de mai puțin de 1 miliard lei adaos la masa monetară. Aceste majorări sunt mult sub nivelul de „2 miliarde lei lichidități excesive”, declarate de BNM într-un comunicat de presă în august curent. Desigur, valorificarea de către sistemul bancar comercial a resurselor financiare eliberate va dura. Dar, trebuie să menționăm că aceste resurse nu sunt în nici un caz excesive economiei țării, iar valorificarea lentă a resurselor date doar confirmă faptul că măsurile respective sunt luate cu întârziere, când activitatea economică deja a degradat la nivelul în care valorificarea rapidă este imposibilă.

**Figura Nr. 14. Evoluția masei monetare în ultimele 12 luni**



Lichiditățile nevalorificate la etapa actuală vor face presiuni asupra ratei dobânzilor la depozite, determinând micșorarea ei, care în consecință va avea un efect destimulatoriu asupra deponenților, devenind astfel un factor suplimentar de diminuare asupra masei monetare. BNM va trebui pregătească în continuare o politică bine pusă la punct pentru a stimula majorarea lichidităților în economie.

## Inflația

Inflația, în situația economică a Moldovei, a devenit un indicator periferic încă din 2008, fapt care a fost menționat de experții IDIS în perioada respectivă. Riscuri de creșteri notabile ale prețurilor în condițiile stabilității cursului valutar nu există. Inflația nu va depăși limitele specificate în prognozele anterioare. Mai mult ca atât, intervențiile tardive ale BNM privind liberalizarea pieței comparativ cu așteptările, au asigurat presiuni deflatorii semnificative în prima jumătate a anului, ceea ce va duce la reducerea prognozelor inflației la o limită maximă de 0.6% pentru anul 2009.

*Inflația, în situația economică a Moldovei, a devenit un indicator periferic încă din 2008*

## Cursul valutar

După cum a fost prognozat în ediția anterioară, media anuală a cursului MDL/USD nu va depăși limitele de 11.3-11.4, iar cursul MDL/EUR va avea o valoare medie anuală de 15.2-15.3 lei pentru un euro.

*Cursul valutar este pe deplin sub controlul BNM*

Stabilitatea cursului MDL este asigurată de următorii factori: în conformitate cu situația din iunie curent, economia Moldovei are o masă monetară suficient de puternic dolarizată. 50% din depozitele bancare sunt în valută (echivalent a peste 11.2 mlrd lei). Suplimentar, sunt și rezervele BNM - aproape 1.2 mlrd dolari (echivalent a 13 mlrd lei). Respectiv, în economia țării avem 20.6 miliarde lei (Masa monetară M2 și rezerve imobilizate și mijloace bănești la BNM), și valută echivalentă a 24.2 mlrd lei.

*Economia este puternic dolarizată*

Nu e de mirare că BNM cumpără valută. Proporția de 20.6 la 24 miliarde avem pentru **1 leu valutar în circulație 0.86 lei naționali**, ceea ce înseamnă că, dacă ipotetic s-ar tranzacționa toată valuta din țară pe toți leii, cursul ar fi cel mult **9.5 lei/USD!** Și trebuie de menționat că în calculul dat nu sunt incluse rezervele valutare ale populației neplasate pe conturi bancare, respectiv necontabilizați de BNM, care, ieșiți pe piață, ar stimula o apreciere suplimentară a leului.

*Pentru un dolar în economie, avem 9,5 lei*

În conformitate cu teoria cererii-ofertei, valuta este supraapreciată, de aici apare logic și necesitatea BNM de procurare a excesului de valută, pentru a menține cursul mai mare, fenomen care are loc la momentul actual.

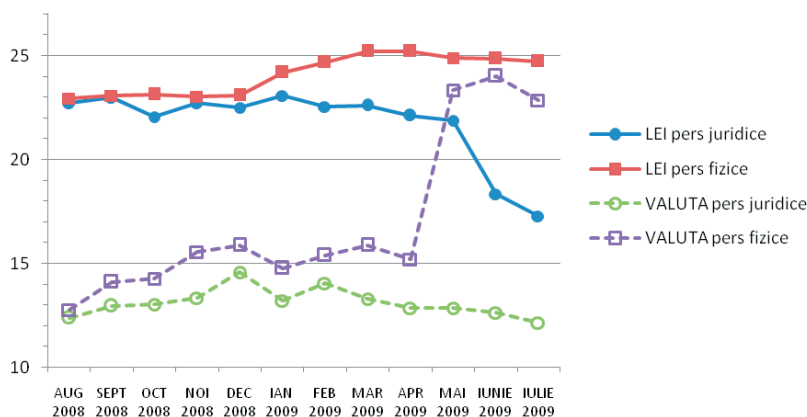
Pe de altă parte, este absolut clar că, indiferent de câtă valută este în economie, dacă toți subiecții economiei naționale decid să păstreze valuta la ciorap, iar deținătorii de lei încearcă să-i convertească în valută, atunci leul la sigur se va deprecia vertiginos (pe o perioadă de timp). Un fenomen similar a avut loc în perioada februarie-aprilie 2009. Fluctuațiile de acest tip, care au la bază mai mult factori subiectivi, sunt foarte greu de prognozat. Dar, luând în considerație că mai mult de jumătate din valuta țării este la BNM, fluctuațiile generate de factori psihologici, sunt ușor de atenuat printr-o intervenție promptă a BNM. Până la sfârșitul anului 2009, BNM are tot instrumentarul și forța de a menține un curs valutar stabil, mai mult ca atât - să modeleze și să impună un curs pe care îl dorește sau îl cere situația economică și strategia guvernului.

## Credite și depozite

**Ponderele creditelor nefavorabile în portofoliul total de credite a crescut de la 3.8% în iunie 2008, la 10.5%**

Calitatea portofoliului de credite pe sistemul bancar se înrăutățește în continuare. Pierderile la credite pe întreg sistemul bancar s-au majorat de la 4.3% pondere în total credite în iunie 2008, la 6.6% în iunie 2009. Ponderele creditelor nefavorabile în portofoliul total de credite a crescut de la 3.8% în iunie 2008 la 10.5% în aceeași lună a anului curent. Acesta este un indicator indirect, dar elocvent privind situația dificilă în sectorul real al economiei țării. Pierderile la credite înregistrate și majorarea fondurilor de rezervă pentru acoperirea riscurilor diminuează accelerat profitabilitatea sectorului bancar.

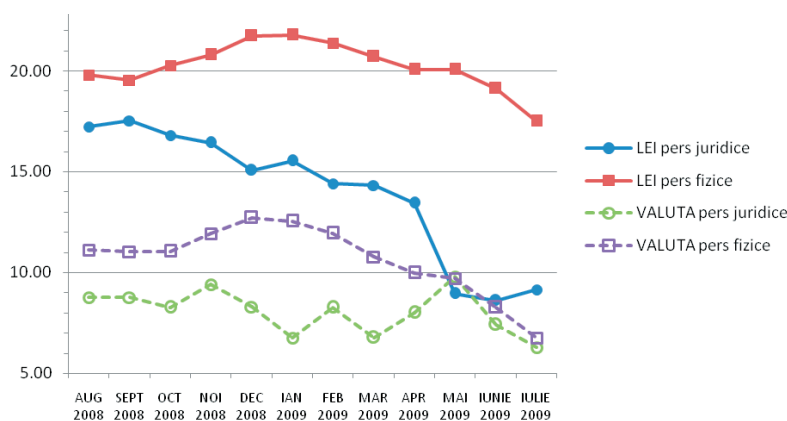
**Figura Nr.15. Evoluția ratei la creditele acordate în lei și valută în ultimele 12 luni**



Datorită măsurilor hotărâte ale BNM din ultimele luni, rata dobânzii la credite scade, dar nu în aceeași proporție ca și rata depozitelor. Astfel, rata dobânzii la depozitele plasate în lei a scăzut cu 5.65 puncte procentuale, iar rata creditelor acordate în lei - cu 4.31 puncte procentuale față de începutul anului. Devansarea ajustării ratelor creditării față de ratele depozitelor este justificată de piața bancară ce are risc sporit la momentul actual datorat crizei economice. Decalajul dat se va menține atât timp cât calitatea portofoliului național de credite va înregistra indicatori slabi. O îmbunătățire esențială a acestora până la sfârșitul anului este puțin probabilă.

Tendința de dolarizare a depozitelor, care a avut loc pe parcursul perioadei noiembrie 2008 – aprilie 2009, alimentată de așteptarea căderii leului, s-a stabilizat pe parcursul ultimilor 2 luni în proporție de 50% la 50% depozite lei versus depozite valutare. Stabilitatea leului, lipsa unor riscuri majore de depreciere bruscă a lui în următoarea jumătate de an, după cum și căderea suficient de drastică a dobânzilor la depozitele valutare vor atrage după sine o ușoară tendință de reorientare spre depozitele în lei, ce înregistrează un profit mai semnificativ la momentul actual.

**Figura Nr.16. Evoluția ratei la depozitele încasate în lei și valută în ultimele 12 luni**



## Datoria statului față de sistemul bancar

BNM finanțează Guvernul. În mai și iunie 2009 a fost finanțat în sumă de 330 milioane lei prin intermediul operațiunilor REPO efectuate cu băncile comerciale. La momentul actual, datoria statului față de sistemul bancar național se cifrează la suma de peste 3.5 miliarde de lei, compusă din datoriile anterioare contractate de la BNM 2.2 miliarde lei și VMS în circulație în valoare de aproape 1.4 miliarde lei.

**BNM poate face infuzii de lichidități suplimentare de 2 miliarde lei, fără efecte negative asupra economiei**

Situația curentă a bugetului de stat este critică și deficitul acumulat reprezintă la momentul actual „călcâiul lui Ahile” al economiei naționale. Dacă nu este găsită o soluție suficient de rapidă de finanțare a bugetului, nu este exclus al doilea val de criză până la sfârșitul anului, care va fi provocat de reducerea consumului populației ca consecință a salariilor și pensiilor restante în proporții semnificative.

În cazul în care Guvernul devine operațional, afară de soluțiile de finanțare externă, pot fi valorificate și resursele interne. O serie de indicatori macroeconomici au rezerve excesive și pot fi exploatate în favoarea soluționării problemei critice – finanțarea deficitului bugetului de stat. Nivelul inflației reduce, cursul valutar puternic și economia dolarizată în proporții de peste 50% permite ca BNM să facă infuzii de lichidități suplimentare. O majorare de 2-2.5 miliarde de lei a masei monetare până la sfârșitul anului poate fi efectuată fără deteriorarea semnificativă a indicatorilor macroeconomici menționați. Prin intermediul mecanismelor pieței financiare, aceste resurse pot fi îndreptate spre finanțarea bugetului de stat. Important este ca BNM să mențină primordial în sectorul bancar comercial un nivel ușor excesiv de lichidități, pentru stimularea creșterii sectorului real și diminuarea costului resurselor financiare.

## Recomandări

În situația creată, pentru a asigura stabilizarea situației economice și inversarea trendului general spre creștere, se recomandă ca, la nivel macroeconomic, să se asigure următoarele obiective:

1. Să se exploateze faptul că inflația este extrem de joasă și cursul valutar puternic pentru **a crește masa monetară prin emisie suplimentară.**
2. **Să se mențină permanent un nivel ușor excesiv de lichidități în sistemul bancar,** pentru a se asigura ieftinirea resurselor financiare și creditarea intensivă.
3. Să se exploateze **resursele interne pentru a finanța bugetul prin mecanismele financiare existente și acoperirea necesităților imediate.**
4. **Negocierea și contractarea cât mai rapidă a unor credite externe, pentru finanțarea bugetului și a reformelor structurale.**

# FINANȚE PUBLICE

## Tendințe generale

**Deficitul bugetar în 2009 va fi de 6 miliarde lei și se va acoperi prin: granturi externe, împrumuturi interne și datorii debitoare față de agenții economici**

În condiții de criză economică, Guvernul va reuși să asigure onorarea obligațiilor față de bugetari și pensionari în mare măsură aplicând trei instrumente de bază: împrumuturi de pe piața de capital, granturi externe și rețineri de achitări față de agenții economici. Aceste 3 instrumente, cumulate, formează peste 6 miliarde lei, ceea ce este echivalent cu bugetul asigurărilor sociale și reprezintă de fapt deficitul real al bugetului public național.

În 2009, pentru prima dată în istoria Moldovei, Guvernul va purcede la împrumuturi fără precedent de pe piața de capital, în mărime totală de peste 2,5 miliarde lei.

## Granturile externe și împrumuturile interne sunt colacul de salvare al Bugetului Public Național

Evoluțiile recente ne-au determinat să privim cu o doză de optimism perspectivele de executare ale Bugetului Public Național.

Dacă în numărul precedent anticipam o scădere cu 26% a veniturilor bugetului public, față de veniturile prognozate, atunci în prezent considerăm că această diferență se va reduce esențial și bugetul public național va fi executat la nivel de 24 miliarde lei, ceea ce este cu 15,7% mai puțin decât s-a planificat inițial și cu 6% mai puțin decât anul trecut.

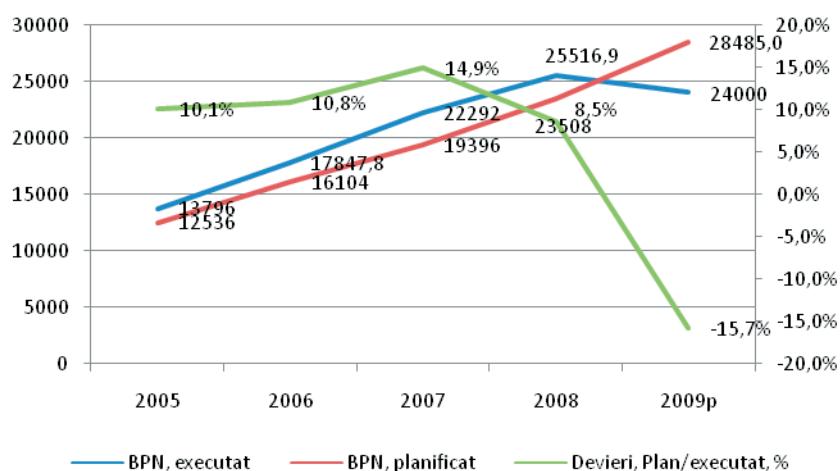
Principalul factor care va determina reducerea decalajului dintre veniturile planificate și cele executate sunt granturile externe, care anticipăm că se vor ridica la cel puțin 1,9 miliarde lei sau cu peste 20% mai mult decât s-a anticipat la începutul anului.

O altă sursă de creștere a veniturilor bugetare va fi determinată de creșterea disciplinei fiscale și capacității de colectare a veniturilor fiscale. Totodată, schimbarea guvernării va alimenta starea de optimism a populației, ceea ce ne face să credem că va duce la creșterea consumului, care este factorul de bază la formarea bugetului de stat.

Și, ultimul factor care va permite executare relativ bună a bugetului public național, îl reprezintă împrumuturile fără precedent de pe piața de capital, care în acest an se vor apropia de 2,5 miliarde lei.

**Încasările bugetare de 24 miliarde lei, reținerea achitărilor față de agenții economici, vor permite onorarea tuturor obligațiilor față de salariații bugetari și pensionari**

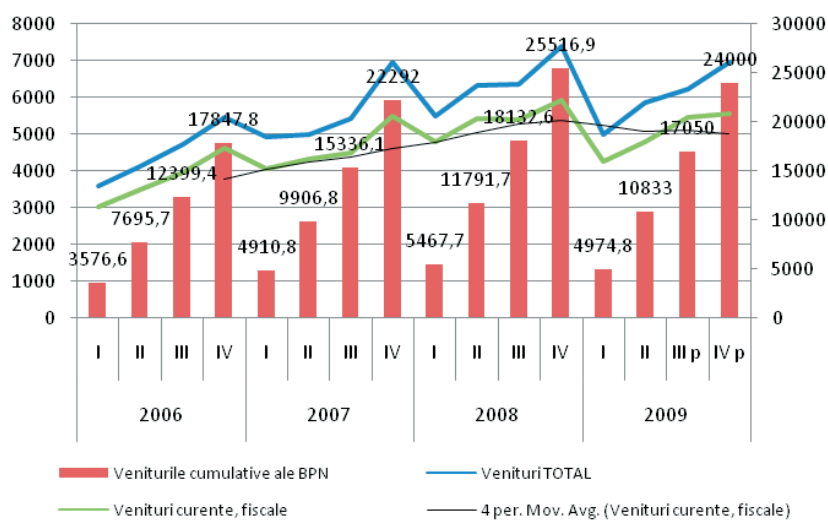
**Figura Nr.17. Planificarea și executarea Bugetului Public Național, mil lei**



Sursa: Legea bugetului de stat 2005-2009, Informație operativă privind executarea bugetului public național anii 2005-2009, Pronosticul experților CPE

Îmbunătățirea situației privind executarea Bugetului Public Național în trimestrul III și IV se va datora în cea mai mare parte creșterii veniturilor de la împrumuturile interne și granturile externe. Astfel, în 2009, aceste surse de venit vor constitui peste 17% din totalurile veniturilor bugetare, fenomen fără precedent.

**Figura Nr.18. Încasările trimestriale și cumulative ale Bugetului Public Național**



Sursa: Informație operativă privind executarea bugetului public național anii 2006-2009, Pronosticul experților CPE

## Transferurile masive din bugetul de stat vor permite onorarea tuturor obligațiilor bugetului asigurărilor sociale

**Transferurile din bugetul de stat, care vor depăși 20% din totalul veniturilor bugetului asigurărilor sociale, vor permite onorarea tuturor obligațiilor față de pensionari**

Conform legislației în vigoare, orice deficit al bugetului asigurărilor sociale este acoperit prin transferuri din bugetul de stat.

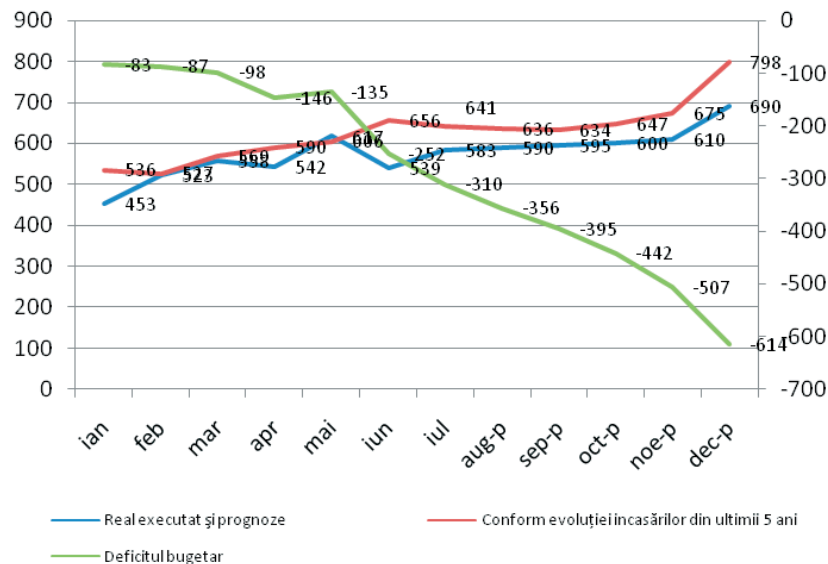
Evoluția încasărilor din primele șapte luni ale anului arată foarte clar că criza economică s-a transferat și în sistemul public. Reducerile de salarii și disponibilizările din sectorul real au condiționat reducerea încasărilor în bugetul asigurărilor sociale.

Însă, putem observa că trendul negativ în luna iunie s-a schimbat în luna iulie. Lucrul acesta a fost condiționat de transferurile masive din bugetul de stat. Astfel, dacă în mediu transferurile din bugetul de stat constituie 12-13% din totalul veniturilor bugetului asigurărilor sociale, atunci în luna iulie ele au depășit 30%.

De fapt, sistemul de asigurări sociale în 2009 va fi menținut doar grație transferurilor din bugetul de stat. Aceste transferuri sunt posibile doar datorită împrumuturilor realizate pe piața de capital.

De asemenea, un factor stabilizator al executării bugetului de asigurări sociale sunt onorarea obligațiilor salariale ale Guvernului față de toți bugetarii, care constituie circa 40% din totalul salariaților.

**Figura Nr.19. Încasările lunare ale Bugetului de Asigurări Sociale pentru 2009 (mii lei)**



Sursa: Legea bugetului de stat 2002-2008, Proiectul bugetului de stat 2009  
Pronosticul experților CPE



Aici trebuie să menționăm că creșterile salariale din luna septembrie și octombrie vor fi realizate sub presiunea politică enormă și, cel mai probabil, Fondul Monetar Internațional nu va insista la renunțarea la aceste majorări.

Astfel, onorarea obligațiilor salariale față de bugetari și transferurile din bugetul de stat vor permite autorităților să-și onoreze toate obligațiile față de pensionari.

**Împrumuturile de pe piața de capital în acest an vor atinge suma record de 2,5 miliarde lei**

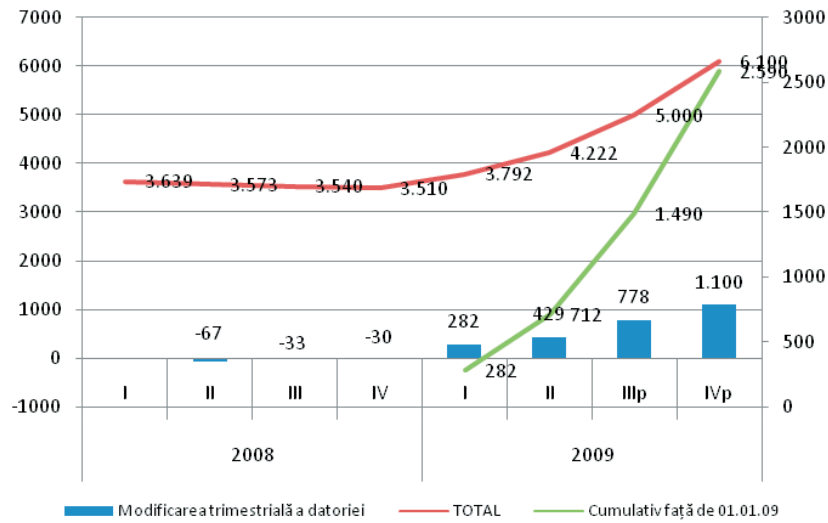
## **Împrumuturile de pe piața de capital vor depăși în 2009 suma de 2,5 miliarde lei**

Bugetul Public Național în 2009 se confruntă cu probleme fără precedent, iar, pentru executarea lui, Guvernul, la începutul anului, a utilizat mai multe instrumente care au permis menținerea pe linie de plutire a sistemului finanțelor publice. Printre aceste instrumente, vom enumera:

1. Reținerea restituirii TVA la exportul de mărfuri. Prin aceste acțiuni, Guvernul a reușit să rețină, conform estimărilor noastre, circa 400 milioane de lei, bani care în mod normal trebuiau restituiți agenților economici.
2. Întârzierea onorării obligațiilor față de prestatorii de servicii. Guvernul reține plata facturilor față de agenții economici, ceea ce a dus la formarea datoriilor bugetului public, conform estimărilor noastre, la nivel de peste 1 miliard de lei. Altfel spus, aceste întârzieri sunt niște împrumuturi camuflate, fără dobândă, obținute de la agenții economici.
3. Împrumuturi realizate de autoritățile publice locale. În lipsă de resurse financiare, autoritățile locale contractează împrumuturi, care în opinia noastră se pot ridica la 300-400 milioane lei până la sfârșitul anului.
4. Reducerea investițiilor capitale și a cheltuielilor pentru întreținerea curentă a instituțiilor publice.

Aceste 4 instrumente, cumulate, vor constitui peste 2,5 miliarde lei până la sfârșitul anului.

În plus, la aceste 4 instrumente în 2009, Guvernul va împrumuta peste 2,5 miliarde lei de pe piața internă de capital.

**Figura Nr.20. Dinamica datoriei bugetului de stat**

Sursa: Legea bugetului de stat 2002-2008, Proiectul bugetului de stat 2009  
Pronosticul experților CPE

Trebuie să menționăm că datoria internă a Guvernului nu a depășit niciodată suma de 3,7 miliarde lei, dintre care cea mai mare parte o constituie datoria față de Banca Națională.

Direct de pe piața de capital, Guvernul avea împrumutat maxim 1,2 miliarde lei. Această datorie este practic una istorică și împrumuturile din ultimii ani în fapt erau doar niște operațiuni de recreditare iar, în 2008, chiar a fost înregistrată o diminuare a datoriei interne.

În 2009, una din puținele soluții de depășire a crizei în sistemul bugetar sunt împrumuturile de pe piața internă, care se vor ridica la 2,5 miliarde lei, ceea ce este de 2 ori mai mult decât datoria totală din ultimii ani.

Dacă ținem cont că masa monetară M2 s-a redus considerabil, de la 21 la 17 miliarde lei, atunci putem spune că ponderea datoriilor guvernamentale în M2 a crescut de la 15% la 38%. Acest lucru înseamnă, pe de o parte, lipsirea agenților economici de resurse creditare iar, pe de altă parte, orientarea resurselor financiare din societate de la investiții la consum, ceea ce poate crea mici presiuni asupra prețului la sfârșitul anului (vezi capitolul Prețurile)

# PREȚURILE

## Tendențele de bază

Deoarece intervenția BNM a întârziat și liberalizarea mai promptă a pieței monetare pe care noi prognozăm că va avea loc în primul trimestru al anului a avut loc mai târziu, deflația a fost mai semnificativă decât în modelul prognozat de noi.

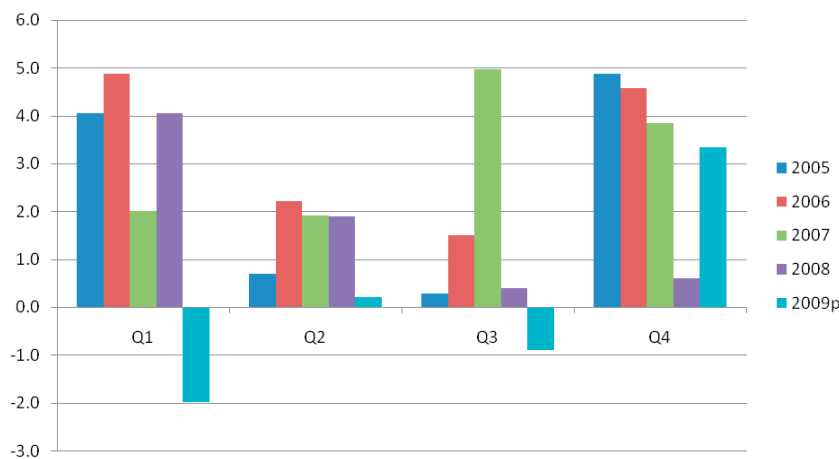
Reacția mai promptă a BNM ar fi putut duce la o amortizare a căderii economiei, lucru care nu s-a întâmplat.

În prezent, asistăm la o scădere notabilă a consumului (cu circa 10% în trimestrul I curent față de cel precedent), cauzată de creșterea șomajului cu 3,8% în aceeași perioadă. În consecință, în mediu pe țară, **populația are mai puțini bani** pentru procurări cu aproximativ 90 milioane lei lunar, **în pofida majorării salariului** mediu lunar. Deflația absolut atipică de la început de an a confirmat contractarea economiei, fenomen la care, din păcate, asistăm și în prezent. În pofida lipsei datelor statistice la BNS, considerăm că trendurile respective s-au păstrat.

**Creșterea șomajului cu 3,8% a dus la scăderea consumului cu 10%**

**Salariile cresc – cheltuielile gospodăriilor scad**

**Figura Nr.21 Ratele trimestriale ale IPC pentru ultimii 5 ani**



Sursa: BNS, Pronosticul experților CPE

Din 100 MDL, populația cheltuiește în prezent 33 MDL pentru alimentație, 42 lei pentru produsele nealimentare, și 25 lei pentru servicii.

Cea mai notabilă creștere de prețuri de 9,2% (iunie și iulie) s-a înregistrat la serviciile de apă și canalizare, dar care nu influențează tendința generală. În rest, prețurile sunt relativ stabile; ele au scăzut în perioada estivală la legume, care este de fapt o tendință sezonieră pentru lunile de vară.

În anul curent se așteaptă o roadă mai puțin productivă decât în anul precedent, fapt care teoretic poate duce la o ușoară majorare de preț la produsele agricole spre sfârșit de an.

În cazul în care efectele politicii monetare liberalizate nu vor avea efectele

scontate, iar noul Guvern nu va soluționa problema deficitului bugetar, producătorii agricoli vor fi impuși să mențină prețuri joase din motivul scăderii puterii de cumpărare a populației.

Leșirea din criză a țărilor dezvoltate, ca SUA, Franța, Germania va stopa procesul deflaționist la nivel mondial. Una din consecințele acestea este tendința de sporire a cererii la resursele energetice, ceea ce poate duce la scumpirea acestora, inclusiv pe piața RM.

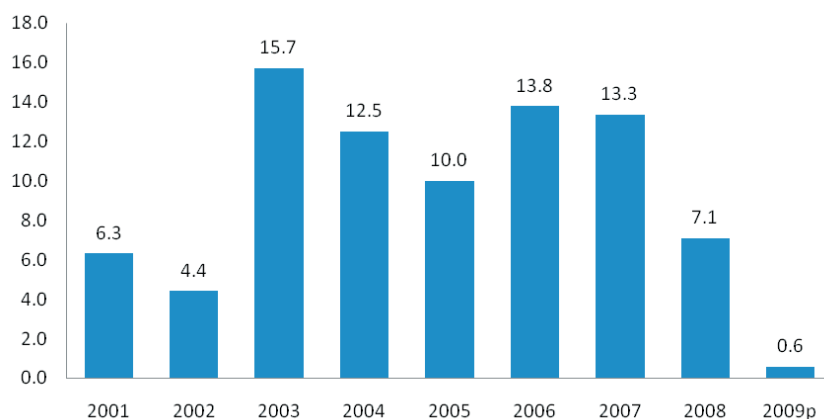
Deși prețul de import al gazului s-a micșorat de la începutul anului cu mai mult de 30%, totuși Moldovagaz, din motive necunoscute, amână ieftinirea gazului către populație.

La momentul de față, nu există premise pentru majorarea tarifelor la serviciile comunale, telecomunicații sau transport.

În aceste condiții, inflația ar putea să înregistreze o valoare nemaiîntâlnită în istoria RM - de până la 0.6%.

**Inflație  
excepțională în  
2009 de 0.6%**

**Figura Nr.22 Ratele anuale ale inflației în Republica Moldova, %**



Sursa: BNS, Pronosticul experților CPE

## Factori

Se conturează mai mulți factori inflaționiști și deflaționiști.

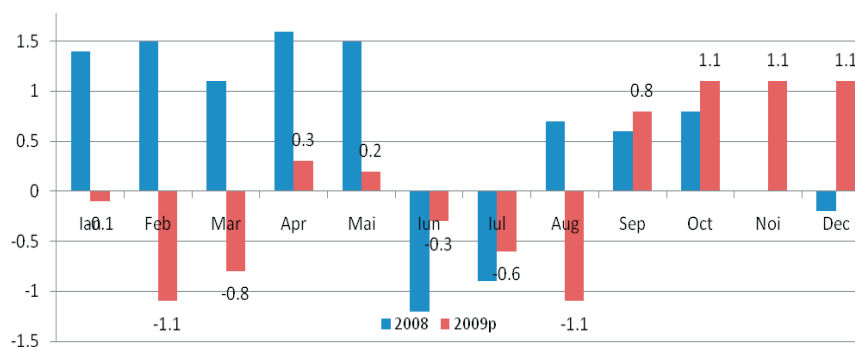
1. Faptul că BNM a liberalizat piața monetară va exercita o presiune inflaționistă ușoară;
2. Contractarea economiei exercită în continuare presiune deflaționistă, în special că în a doua jumătate a anului se vor resimți efectele veniturilor în scădere ale populației.
3. Factorul sezonier care în mod clasic are o tendință inflaționistă în perioada octombrie-decembrie.
4. Prețurile la produsele de import au o tendință de stabilizare și chiar de o ușoară creștere, cum a avut loc majorarea prețurilor produselor petroliere la sfârșit de august, acestea fiind datorate stabilizării

generale a situației economice mondiale și chiar înregistrează unele creșteri în anumite economii separate.

5. Majorarea salariilor bugetarilor din a doua jumătate de an va spori consumul cu aproximativ 400 mln lei și, respectiv, va avea un impact ușor inflaționist asupra economiei.

Evoluția fiecăruia din factorii de mai sus va determina rezultanta finală a inflației în Moldova. Cert este faptul că factori inflaționiști sunt mai numeroși, dar mai puțin semnificativi decât *unicul factor deflaționist – contractarea economiei Moldovei*, care va impune o menținere stabilă a prețurilor cu o ușoară inversare a trendului spre o inflație ignorabilă spre sfârșit de an.

**Figura Nr.23. Ratele lunare ale inflației pentru 2008 și pronosticurile pentru 2009**



Sursa: BNS, Pronosticul experților CPE

E de menționat faptul că un factor critic e capacitatea noului guvern de a găsi finanțarea de achitare a salariilor și pensiilor, care la rândul lor vor asigura un consum stabil până la sfârșit de an.

Factorul dat este critic, atât pentru dezvoltarea economică, cât și pentru evoluția prețurilor.

## Riscuri

Un risc major - incapacitatea statului de a achita salarii și pensii la timp, ceea ce ar duce, la nivel de țară, la reducerea veniturilor populației și reducerea consumului intern.

# SITUAȚIA PE PIATA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN MOLDOVA

În primul semestru al anului 2009, în condițiile de instabilitate extremă a prețurilor și declinului continuu din sectorul real al economiei naționale, problemele pe piața forței de muncă ale Moldovei continuau să se agraveze. Printre factorii care au dus la mărirea tensiunii pe piața forței de muncă a Moldovei, o influență deosebită o are diminuarea activității de afaceri și dificultățile ce țin de finanțarea producției curente în domeniile construcției, transportului și a industriei de prelucrare. În rezultat, tot mai multe companii din sectorul real comunică despre dificultăți ce țin de salarizarea și menținerea personalului. Scăderea veniturilor reale ale populației, inclusiv în rezultatul reducerii transferurilor bănești de peste hotare, a dus la reducerea consumului final al gospodăriilor cu peste 10% în decursul primului semestru al anului 2009. Aceasta, la rândul său, duce la scăderea cererii interne și, în particular, la micșorarea volumului vânzărilor en detail și a serviciilor prestate populației.

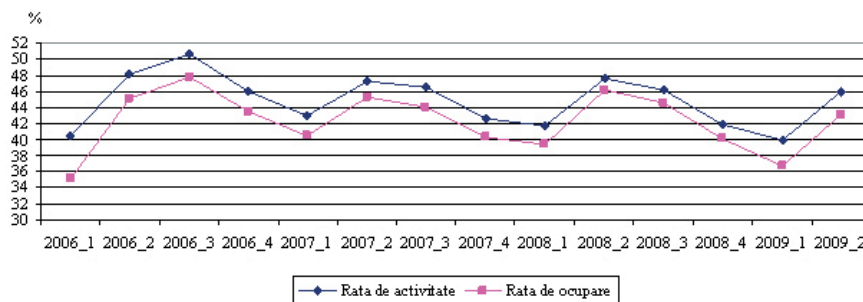
## Angajarea și șomajul

**Creșterea numărului de concedieri este însoțită de o creștere mai mare a angajărilor atipice, micșorarea pachetului social și plățile întârziate ale salariilor**

Conform datelor oficiale, într-al doilea trimestru al anului 2009, numărul lucrătorilor care au părăsit piața forței de muncă a RM a depășit 40 de mii de oameni.

Oscilațiile sezoniere caracteristice pieței forței de muncă a Moldovei și de data aceasta temperează urmările negative ale crizei. Perioadei de vară, ca și în anii precedenți, îi revine punctul de vârf al angajării preponderent din contul saltului activității agricole și a celei de construcție. Merită a fi menționat că, în condiții de criză, în cazul în care se menține regimul actual de impozitare a muncii, zona gri a pieții forței de muncă a Moldovei va crește vertiginos în continuare, fapt care se va reflecta în creșterea salariilor nedeclarate și a angajării neformale. Conform estimărilor CPE, de la începutul anului, indicii angajării neformale și cei ai autoangajării populației au crescut cu 35% și 20%, respectiv.

**Figura Nr.24 Evoluția trimestrială a ratelor de activitate și ocupare**



Sursa: BNS, *Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în trimestrul II 2009*

În conformitate cu datele statistice oficiale, în luna mai numărul șomerilor a constituit mai mult de 90 de mii de persoane. Conform estimărilor noastre, numărul total al persoanelor care se află în căutarea unui serviciu pe piața forței de muncă a Moldovei este cu mult mai mare și către finele anului 2009 poate ajunge până la 180-200 de mii de oameni. Deosebit de acută este situația angajării în rândul tinerilor, printre care nivelul șomajului în condițiile de creștere a economiei este de peste 20%. Se prognozează că va crește și numărul cererilor depuse pentru indemnizații de șomaj și primirea înlesnirilor corespunzătoare, fapt care va crea o tensiune în plus pentru bugetul statului. Astfel, timp de șase luni ale anului 2009, numărul cererilor depuse pentru indemnizații de șomaj a crescut cu 30%. Astăzi, indemnizațiile (în mediu 770-800 de lei în 2008) sunt primite de nu mai mult de 10% din numărul șomerilor înregistrați oficial (aproximativ 9 mii de oameni).

Conform datelor oficiale, numărul locurilor vacante pe piața forței de muncă în iulie a fost de 1,3 mii, luând în considerație faptul că cererea pentru locurile de muncă depășește oferta de 10 ori. Cea mai mare cerere a fost înregistrată pentru specialiștii instituțiilor medicale (surori medicale, sanitari, medici). Remarcabil este faptul că anume în această sferă a serviciilor se observă creșterea maximală a salariilor (cu 21%), în iunie salariul mediu al lucrătorului medical cifrându-se la 3000 de lei.

În perioada de criză, dificultățile cu care se confruntă în primul rând companiile cu proprietate de tip privat, intensifică atractivitatea sectorului de stat, care este tradițional înaltă pentru Moldova. Însă, din cauza lipsei de finanțare pentru programele anti-criză de susținere a angajării în sectorul public, inclusiv pentru lucrările publice din cadrul proiectelor de infrastructură, Guvernul nu va putea utiliza efectiv în perimetrul RM țării brațele de muncă disponibile, care vor reveni de peste hotare.

Menționăm că în Moldova o sensibilitate deosebită față de criză o manifestă acele sfere care aduc cea mai mare contribuție la scăderea nivelului sărăciei. Pe lângă construcții și transport, acestea sunt comerțul en detail, turism, serviciul hotelier și cel al restaurantelor. În sectoarele care reprezintă tradițional sfera de activitate a micului business (dar de fapt camuflează șomajul), micșorarea salariilor este însoțită de o stagnare în masă a activității. Toate acestea indică o perspectivă a unei intensificări continue a inegalității și riscului creșterii nivelului de sărăcie în Moldova, preponderent în sectorul rural și în rândurile tinerilor.

## Migrația de muncă

După cum a fost așteptat, o reîntoarcere în masă a migranților de muncă nu a avut loc. Majoritatea migranților de muncă din Moldova, fiind în căutarea unui loc de muncă consideră, angajarea pe piața forței de muncă din Moldova o ultimă opțiune. Lucrătorii care au părăsit Moldova în momentul de ascensiune economică își găsesc serviciu în țările migrațiilor de muncă, chiar și în condițiile unei recesiuni profunde și sunt în expectativă, cheltuind economiile acumulate. Conform estimărilor noastre, numărul migranților care s-au întors în rezultatul declinului din țările de migrație, nu depășește numărul de 50-60 de mii de oameni și mai mult de o jumătate din aceștia preconizează să plece la muncă peste hotare, la prima ocazie.

***Chiar și în condițiile de creștere a economiei, micul business camufla șomajul...***

***... de aceea, în condițiile declinului, se remarcă o stagnare în masă a activității microîntreprinderilor.***

***Reîntoarcerea în masă a migranților de muncă pe piața Moldovei se amână chiar și în condițiile de criză***



**Mai mult de o jumătate din migrații care s-au întors în Moldova preconizează să plece la lucru peste hotare din nou**

După cum se știe, contribuția principală la scăderea nivelului sărăciei în țară l-au adus migrații de muncă, și nu implementarea politicilor Guvernului, de aceea micșorarea numărului transferurilor bănești de peste hotare mărește riscul scăderii cererii interne considerabil. Tot mai multe familii ale migraților comunică despre micșorarea transferurilor de bani din străinătate cu peste 30% și o necesitate de a folosi economiile făcute anterior pentru a acoperi cheltuielile curente. Deja astăzi 20% din familiile migraților de muncă nu mai primesc ajutor din străinătate și valoarea a jumătate din transferuri s-a micșorat considerabil. Luând în considerație faptul că majoritatea acestor familii sunt sărace, care trăiesc cu mai puțin de 2 dolari pe zi și social vulnerabile, cheltuielile cărora nu depășesc 5 dolari pe zi, se poate aștepta o eventuală creștere a nivelului sărăciei și inegalității sociale, îndeosebi în sectorul rural și în orașele mici.

**Rata de creștere a salariilor bugetarilor a depășit de două ori creșterea salariilor în sectorul real...**

În ciuda contractării dramatice a activității de afaceri în primul semestru al anului 2009, creșterea salariilor, comparativ cu perioada analogică a anului precedent, este continuă atât în expresie nominală (+10,1%), cât și reală (+8,9%).

În același timp, salariul mediu în sectorul de stat a crescut cu aproximativ 20%, ceea ce a dus la faptul că în lunile ianuarie - iunie 2009 angajații din sectorul public primeau în mediu cu 500 de lei mai mult decât angajații sectorului particular, cu toate că salariile acestora încă rămân în urmă față de companiile efective, cu participarea capitalului străin (2660 și 4080 de lei, respectiv). Aceste cifre ilustrează urmările politicii economice duse de Guvernului precedent și a celebrei reforme de salarizare a bugetarilor, ajustată la alegerile parlamentare. După cum a fost remarcat de mai multe ori de către experții CPE, această reformă nu doar nu a soluționat problema salarizării decente a muncii profesoriilor, lucrătorilor medicali și polițiștilor, dar a și creat riscuri suplimentare pentru procesul bugetar din țară. Resursele menite acestei reforme au fost sustrate din fondurile pentru promovarea reformelor structurale și modernizarea sectorului real al Moldovei, care ar permite extinderea bazei impozabile a bugetului de stat și, respectiv, soluționarea problemei salarizării decente a bugetarilor și a „angajaților săraci”.

Conform datelor oficiale, consumul particular final al gospodăriilor a scăzut în ianuarie - martie a anului curent cu peste 10%, în timp ce cheltuielile moldovenilor pentru procurarea mărfurilor și serviciilor peste hotare au scăzut cu 25%.

**În condițiile crizei, tempoul de creștere a salariilor bugetarilor este de două ori mai mare decât tempoul creșterii salariilor în sectorul real**

Pe măsura aprofundării crizei în sectorul real și a creșterii datoriilor de plată a salariilor scăderea veniturilor reale a populației va continua. Aceasta își va lăsa amprenta asupra preferințelor de consum ale populației, care va contribui la scăderea consumului final al gospodăriilor. Astfel, în primul semestru al anului 2009, deja s-au conturat unele schimbări în preferințele de consum ale populației, așa ca:

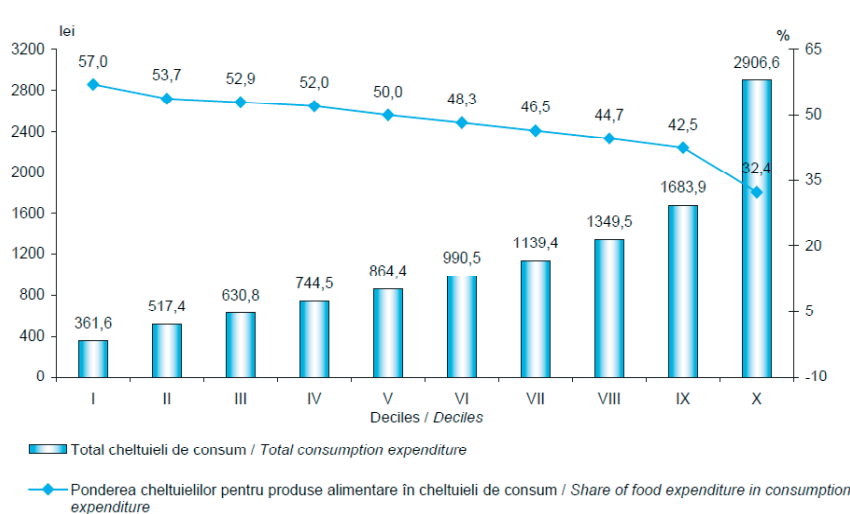
- Micșorarea numărului de achiziții de utilizare îndelungată
- Scăderea cheltuielilor pentru haine și încălțăminte, mobilă și tehnică de uz casnic

- Costul pachetului telefoniei mobile s-a micșorat cu aproximativ 100 de lei
- Reorientarea cumpărăturilor din supermarketuri spre piețele neorganizate
- Micșorarea bonului mediu cu aproximativ 25-30%

Conform estimărilor noastre, către finele anului se așteaptă o continuă scădere a cererii interne cu încă 3-5 puncte de procentaj.

Pe parcursul a câtorva ani, un factor important al dinamicii pozitive de consum în Moldova au fost transferurile bănești din străinătate în masă. În condițiile declinului, scăderea transferurilor de bani pentru consum curent este încă compensată de economiile făcute anterior. Cu toate acestea, pe măsura avansării crizei în rândul familiilor migranților, se va accentua tendința spre amânarea cerinței și economie, care va avea un efect negativ asupra indicilor de cerere internă.

**Figura Nr.25 Ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare în cheltuielile de consum, decile**



Sursa: BNS, Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2007, Chișinău 2008

În condițiile deflației și imperfecțiunii prețurilor, creșterile sezoniere ale cererii pentru mărfurile de consum și servicii sunt însoțite de creșterea prețurilor ca, spre exemplu, cele pentru rechizitele școlare, unele produse alimentare, etc. Instabilitatea prețurilor pentru mărfurile de primă necesitate în condițiile, în care consumul final a mai mult de jumătate din populația țării se produce la nivelul satisfacerii necesităților fiziologice, sporește riscul creșterii sărăciei absolute în țară, indicatorii căreia au crescut în 2008.

**Figura Nr.26 Evoluția nivelului sărăciei în Republica Moldova pe medii de reședință, 2007-2008**

<b>Indicatorii sărăciei</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>
Pragul sărăciei absolute (lei)	839,3	945,9
Rata sărăciei absolute	25,8	26,4
Profunzimea sărăciei absolute	5,9	6,4
Pragul sărăciei extreme (lei)	453,9	511,5
Rata sărăciei extreme	2,8	3,2
Profunzimea sărăciei extreme	0,5	0,5

Sursa: MEC, *Evoluția social-economică a RM în anii 2001-2008*

Forța motrice de bază a creșterii economice în Moldova o constituie consumul final al gospodăriilor, ceea ce va impune Guvernului nou problema reabilitării cererii interne într-o perspectivă de durată scurtă și medie. În perspectivă, pentru a modifica modelul de creștere a PIB-ului, Guvernul va trebui să soluționeze problema modernizării economiei, dar ținând cont de necesitatea de a menține nivelul real al veniturilor, mai ales pentru păturile social vulnerabile ale populației.

# ECONOMIA REGIUNII TRANSNISTRENE

În primul semestru al anului 2009, declinul economiei rmn continuă. Factorii principali i-au constituit declinul dramatic în sectorul real al rmn și, în primul rând, în sfera metalurgiei și construcțiilor (-85,3% și -60,2% respectiv); scumpirea materiilor prime și a combustibilului; deficitul de investiții și scăderea activității de consum a populației, ca urmare a diminuării nivelului veniturilor acesteia.

Concomitent cu aceasta, pe fundalul deflației (în primul trimestru 2009 deflatorul a constituit 1,2632), se întrevide creșterea indicelui prețurilor de consum, îndeosebi în sfera produselor nealimentare (+2,2%). Prețurile de livrare ale industriei au crescut în mediu cu 5%, inclusiv pentru producția siderurgică cu peste 9%. Scăderea indicilor de bază ale economiei din regiune, în combinație cu creșterea inflației, creează un risc de stagnare a economiei din regiune pe termen mediu.

Piața de consum a regiunii continuă să se restrângă în primul rând din contul scăderii cererii pentru produsele nealimentare și serviciile populației, inclusiv serviciile de comunicație (-5,8%).

**Sectorul real.** Declinul dramatic al siderurgiei și al industriei materialelor de construcție continuă să aibă o influență dominantă asupra indicilor de producție, astfel în luna iunie a anului curent producția din regiune și-a atins nivelul minim.

De la începutul anului, volumul producției în întreprinderile industriei ușoare și ale celei alimentare a continuat să scadă (-34% și -22,1%), cu toate că în mai - iunie se observă o micșorare a volumului cu 10% a producției energiei electrice. În primul trimestru al anului 2009, cota electroenergeticii în structura industrială din regiune a constituit 43%, însă deja în mai - iunie, producerea energiei electrice a început să scadă (-10%).

Prețurile joase la export și restrângerea cererii, lipsa mijloacelor circulante proprii și a efectivității generale a producției slăbesc capacitatea de rezistență internă a întreprinderilor față de șocurile externe.

În urma intensificării dezechilibrului structural în sectorul real al regiunii, indicele financiar al activității companiilor transnistrene de asemenea a început să scadă. O influență asupra micșorării bonității întreprinderilor din rmn o au astfel de factori, precum dependența înaltă de finanțarea bancară, insuficiența mijloacelor circulante și accesul limitat la credite. În rezultatul deficitului acut al mijloacelor circulante cresc datoriile față de furnizori și cele de salarizare. Astfel, de la începutul anului, pierderile întreprinderilor transnistrene au crescut de 14,6 ori (18 mln. de dolari).

**Finanțe publice.** În rezultatul scăderii activității de afaceri și a stagnării principalelor întreprinderi contribuabile la bugetul din regiune, precum și a micșorării cheltuielilor de consum ale populației, veniturile bugetului din regiune au scăzut în ianuarie - iulie cu peste 25%. Cheltuielile pentru aceeași perioadă au depășit volumul planificat cu 30%. În condițiile crizei, ușoara diversificare a surselor de suplینire a bugetului din regiune mărește presiunea fiscală asupra întreprinderilor, sustrăgând resursele care ar

*Continuă declinul dramatic în sectorul real al rmn și în primul rând în sfera metalurgiei și construcțiilor...*

*... ceea ce a complicat situația în domeniul finanțelor publice și a aprofundat criza bugetară a rmn*

putea fi direcționate spre mijloacele circulante ale întreprinderilor, necesare pentru menținerea activității lor actuale.

**Creșterea volumului valutei străine în casele de schimb valutar reflectă consumul din economiile populației rnm**

**În condițiile de criză economică, Moldova devine pentru rnm un partener comercial tot mai important**

**Cursul oficial al rublei transnistrene** față de dolar de asemenea s-a schimbat și a constituit 9 ruble pentru 1 dolar, față de 8,4 ruble în anul trecut. În același timp, se remarcă creșterea activității în sfera disponibilă a pieții valutare din regiune; volumul valutei străine în casele de schimb valutar a crescut până la 30,8 mln de dolari (+4,8%).

**Volumul comerțului extern** din regiune în anul curent a scăzut cu 37,5%. Exportul în ianuarie - iunie 2009 a constituit 50% din perioada analogică a anului 2008 și se remarcă o modificare a structurii geografice și a celei de mărfuri. Astfel, în luna mai livrările de export din regiune au scăzut cu 4,1%. În același timp, două treimi din export i-au revenit Moldovei (17 mln de dolari față de 7 mln de dolari în 2008), Italiei (3,5 mln de dolari), Federației Ruse (3,3 mln de dolari față de 38 mln de dolari în 2008), României (1,7 mln de dolari față de 17 mln de dolari în 2008) și Ucrainei (1,7 mln de dolari). Regiunea exportă energie electrică (41,3%), producție siderurgică - 15,5%, textile și încălțăminte - 14% și alte mărfuri - 29%.

În ianuarie – iunie, anul curent importul a scăzut cu 30%. Federația Rusă continuă să rămână importatorul de bază a rnm (75% sau 36 mln. de dolari) preponderent din contul dominației petrolului (56,1%). În general, în primul semestru volumul comerțului extern al regiunii transnistrene cu țările CSI a scăzut cu peste 35 mln de dolari, cu țările UE - 8 mln de dolari.

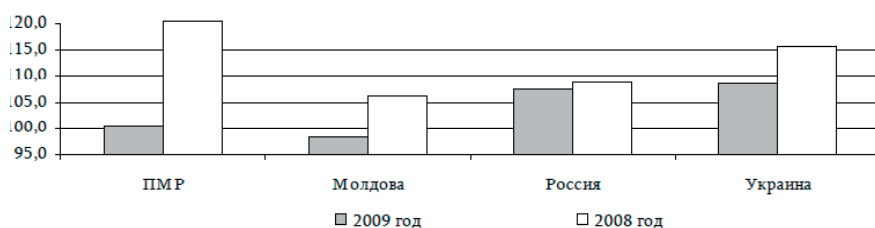
**Prețurile.** Situația în comerțul angro și cel cu amănuntul din regiune era caracterizată atât de căderea indicilor de preț, cât și a celor de volum al vânzărilor. Factorii principali care au influențat restrângerea operațiilor comerciale și indicii de inflație mai scăzuți ca oricând, au fost conjunctura externă nefavorabilă și prăbușirea bunăstării populației rnm.

**Figura Nr.27 Dinamica prețurilor de consum a rnm, %**

	ianuarie - iunie		
	2007	2008	2009
Tempoul de creștere a prețurilor pentru produse alimentare	108,7	127,1	100,2
Tempoul de creștere a prețurilor pentru produse non-alimentare	106,4	111,4	103,6
Tempoul de creștere a tarifelor pentru servicii	124,4	120,1	96,9
Indicele prețului de consum (IPC)	110,9	120,4	100,5

Sursa: Banca republicană transnistreană, august 2009

**Figura Nr.28 Dinamica IPC pe țări în ianuarie-iunie, 2008-2009,%**



Sursa: Banca republicană transnistreană, august 2009

**Veniturile și cheltuielile gospodăriilor.** În primul trimestru al anului 2009 a fost remarcată o scădere a indicilor reali în aproape toate sursele de bază ale veniturilor populației, fapt care a dus la micșorarea veniturilor reale ale populației rmn. Această, deopotrivă cu șomajul în creștere din regiune, a influențat modificarea preferințelor de consum ale populației în direcția economisirii. Astfel, venitul mediu lunar pe cap de locuitor în ianuarie - martie 2009 a scăzut cu aproape 10 dolari comparativ cu perioada analogică a anului 2008, constituind 124,4 dolari și 134,0 dolari respectiv. Venitul nominal al populației în primul trimestru al anului 2009 s-a micșorat cu 4,6%, iar cel real cu 18%. A continuat să scadă și volumul veniturilor financiare disponibile (cu 4,4% comparativ cu primul trimestru al anului 2008), care constituia 185,3 mln de dolari, în timp ce valoarea coșului minim de consum continua să crească (cu 6,3%).

**Salariile și pensiile** continuau să rămână principalele surse de venit a mai mult de o treime din populația rmn, formând peste 35% din veniturile globale ale gospodăriilor din regiune. Conform datelor oficiale, fondul de salarizare a muncii în rmn s-a micșorat cu 6,5% în primul trimestru al anului 2009 și a constituit 48,2% PIB (44,3% PIB în 2008). Cu toate acestea, salariul real în sfera bugetară a scăzut cu 13%, iar costul coșului minim de consum depășește mărirea pensiei cu 8%.

**Rata șomajului** în primul trimestru al anului 2009 a crescut comparativ cu perioada analogică a anului 2008 cu 4,4%. Numărul populației rmn economic active continuă să scadă în condițiile de criză, astfel, în martie, conform datelor oficiale, au fost înregistrați mai mult de 6 mii de oameni neangajați în câmpul muncii, dintre care șomeri erau 3,6 mii.

Scăderea veniturilor reale ale populației rmn a avut o influență nemijlocită asupra consumului final al gospodăriilor din regiune. Mai mult de două treimi din veniturile populației le constituie cheltuielile de consum, din acestea o treime sunt îndreptate spre achitarea serviciilor și 70% spre necesități de consum curente.

În condițiile de criză, scăderea indicilor nivelului de trai a populației rmn creează riscuri reale de creștere a sărăciei pentru mai mult decât o jumătate din locuitorii rmn.

**Restrângerea consumului final al gospodăriilor casnice reflectă scăderea veniturilor reale și a preferințelor de consum ale populației rnm...**

**...ceea ce majorează riscurile de creștere a sărăciei pentru majoritatea locuitorilor rnm**

# ECONOMIA MONDIALĂ

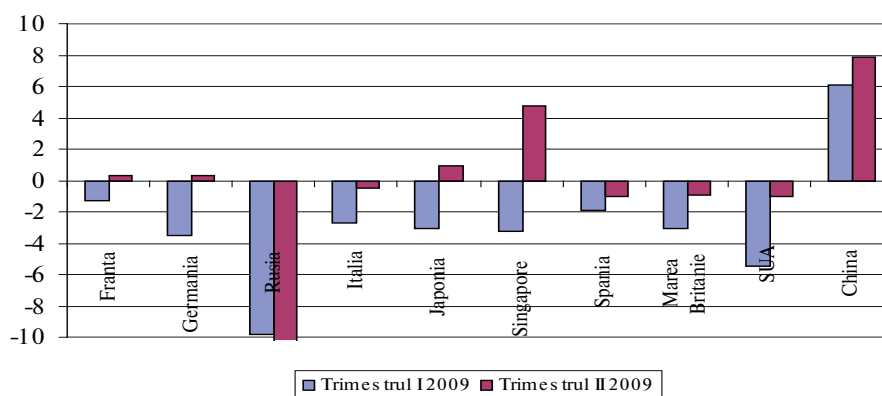
## Tendențe generale

**Economia mondială a început o redresare lentă din cea mai severă recesiune de după al doilea Război Mondial**

După doi ani, timp în care criza economică și financiară a făcut ravagii în cea mai mare parte a țărilor lumii, în al doilea trimestru al anului 2009 economia mondială a început o redresare lentă din cea mai severă recesiune de după al doilea Război Mondial. Dacă la începutul anului 2009, se părea că cele mai mari instituții financiare din lume vor deveni insolabile, în lunile ce urmează economia mondială a luat o altă turnură. Datorită măsurilor luate de guvernele din Statele Unite, Europa, Japonia și China pentru a sprijini băncile și alte instituții financiare, prăbușirea a fost atenuată, acestea începând să raporteze profituri pentru al doilea trimestru al anului 2009 (cel puțin pe hârtie, ținând cont de faptul că majoritatea instituțiilor financiare au datorii considerabile către stat)<sup>1</sup>.

Astfel, două din cele mai puternice economii ale lumii, China și Statele Unite, par a fi depășit cea mai grea perioadă a crizei mondiale. China a realizat în cel de-al doilea trimestru o creștere economică de 7,9%, devenind astfel prima mare economie care reușește să depășească criza. Sectorul imobiliar din SUA și Marea Britanie a început să-și revină odată cu creșterea prețurilor la locuințe și reluarea activității de construcții. Germania și Franța, după o recesiune profundă în decurs de câteva trimestre consecutiv, au înregistrat ambele în al doilea trimestru al anului 2009 o creștere economică de 0,3%, datorită sporirii exporturilor, volumului producției industriale și consumului casnic. Japonia, în cele din urmă a avut și ea parte în cel de-al doilea trimestru de o creștere a economiei cu 0,9% față de trimestrul precedent. Evoluția economiei mondiale în anul 2009 în câteva țări selectate este ilustrată în Figura Nr. 29.

**Figura Nr.29 Creșterea reală a PIB, trimestrele I-II, 2009, %**



<sup>1</sup> Cele mai importante patru bănci din Statele Unite - JPMorgan, Goldman Sachs, Citigroup și Bank of America, au raportat în trimestrul al doilea profituri cumulate în valoare de 12,74 mlrd. dolari SUA. Citigroup a anunțat cel mai mare profit, de 4,2 mlrd. dolari SUA, urmat de Goldman Sachs cu 3,44 mlrd. dolari SUA, JPMorgan cu 2,7 mlrd. dolari SUA și de Bank of America cu 2,4 mlrd. dolari SUA. Toate cele patru instituții financiare au obținut rezultate peste așteptările analiștilor, similare celor din perioada anterioară crizei, alimentând speculațiile referitor la o posibilă revenire a economiei mondiale.



Totodată pe măsura aprofundării crizei s-au intensificat discuțiile pe plan mondial vizavi de o eventuală schimbare a polarității puterilor în lume – de la vest la est. Acest lucru nu poate fi afirmat cu certitudine, însă, urmărind evoluția clasamentului celor mai mari companii din lume putem constata modificări esențiale în topul acestuia. Dacă adineaori, anterior crizei, lista era dominată preponderent de companii americane, urmate de cele japoneze și europene, în luna iulie 2009, conform Bloomberg, patru din primele șapte cele mai mari companii din lume erau de origine chineză (vezi figura).

**Figura Nr.30 Cele mai mari companii din lume**

Denumirea companiei	Țara	Sectorul	Capitalizarea de piață (aprox)
PetroChina	China	Petrol	\$390 miliarde
Exxon Mobil	SUA	Petrol	\$345 miliarde
Industrial & Commercial Bank of China	China	Sistemul bancar	\$250 miliarde
China Mobile	China (HK)	Telecomunicații	\$210 miliarde
Microsoft	SUA	Software	\$205 miliarde
Wal-Mart Stores	SUA	Vânzări cu amănuntul	\$198 miliarde
China Construction Bank	China	Sistemul bancar	\$195 miliarde
Johnson & Johnson	SUA	Medicină/produse de igienă	\$172 miliarde
Procter & Gamble	SUA	Produse de igienă	\$170 miliarde
Royal Dutch Shell	Marea Britanie & Olanda	Petrol	\$169 miliarde
HSBC	Marea Britanie	Sistemul bancar	\$168 miliarde
Petrobras	Brazilia	Petrol	\$166 miliarde

Chiar dacă există semne de stabilizare economică pe plan mondial, inclusiv semne de revenire a pieței bursiere și de restabilire a încrederii consumatorilor, fiind de asemenea reduse ratele dobânzii la credite, **situația pe termen scurt rămâne nesigură și încă mai există riscuri majore care pun în pericol stabilitatea economică și financiară a țărilor lumii.** Or, analizând ciclicitatea declanșării turbulențelor pe plan mondial de la începerea crizei, se poate de constatat faptul că în fiecare șase luni a avut loc o înrăutățire a situației economice. În acest context, în pofida relansării activității economice în câteva state ale lumii, în cel de-al treilea trimestru 2009 ar putea izbucni un nou apogeu al crizei, deoarece în continuare există probleme serioase legate de capitalizarea sectorului bancar și managementul datoriei sectorului public.

**Situația pe termen scurt rămâne nesigură și încă mai există riscuri majore care pun în pericol stabilitatea economică și financiară a țărilor lumii**

Costurile pentru salvarea economiilor au fost mari, iar consecințele nefaste riscă să se amplifice în continuare (vezi boxa). Criza economică, inclusiv implementarea planurilor de salvagardare a economiilor a condus la creșterea deficitelor contului curent și bugetar. Eforturile ulterioare pentru finanțarea acestor deficite ar putea duce la creșterea inflației, a prețului petrolului, la profituri în scădere, la majorarea șomajului și ulterior, la stagnare. Contrar prognozelor optimiste lansate de FMI și alte organisme financiare internaționale, criza, în cele din urmă, ar putea să se adâncească. Deși creditarea a crescut ușor în ultimul timp, inclusiv datorită reducerii ratei dobânzii, instituțiile financiare suferă în continu-

## ● BOXA: COSTUL ȘI CONSECINȚELE CRIZEI FINANCIARE

Lupta cu criza economică și financiară a costat economia mondială 11 trilioane de dolari SUA. Cea mai mare parte a cheltuielilor a revenit țărilor dezvoltate. Astfel, guvernele țărilor dezvoltate au alocat 9,2 trilioane dolari SUA pentru susținerea sectorului financiar, comparativ cu 1,6 trilioane dolari SUA, investite de țările în proces de dezvoltare. Aceste cheltuieli pentru stabilizarea economiei se vor reflecta asupra deficitului bugetar al țărilor, inclusiv în perspectivă lungă, contribuind astfel la creșterea datoriei publice.

În anumite cazuri, datoria publică va depăși 100% din PIB. Spre exemplu, către anul 2014, Japonia va avea datorii în mărime de circa 239% din PIB, Italia – 132% din PIB, SUA – 119% din PIB, iar Marea Britanie 99,7% din PIB. Deficitul bugetar al celor mai dezvoltate douăzeci de țări ale lumii va constitui 10,2% din PIB. Acest indicator este unul din cele mai proaste de la al doilea Război Mondial. Țările care vor fi primele în clasament după mărimea deficitului bugetar sunt SUA (13,5% din PIB), Marea Britanie (11,6% din PIB) și Japonia (10,8%).

are din cauza activelor toxice - acestea au fost identificate, dar nu au fost total eliminate. Acordarea în continuare a sprijinului instituțiilor financiare și sectorului privat din partea guvernelor lumii, de rând cu reducerea ratei de referință, ar putea preveni declanșarea unui nou val de criză.

### **Șomajul și blocajul pieței imobiliare**

Totodată, pentru evitarea aprofundării crizei, este important ca țările afectate, în special cele dezvoltate și emergente, să abordeze în paralel două probleme interconexe - șomajul și blocajul pieței imobiliare. Or, spre exemplu, în pofida îmbunătățirii situației economice în SUA și relansării pieței imobiliare, numărul de șomeri este în continuă creștere - în luna iunie au fost lichidate circa 470 mii de locuri de muncă, comparativ cu 322 mii în luna precedentă. Pe măsură ce șomajul crește, scade numărul oamenilor care își permit să cumpere o locuință sau să obțină un împrumut pentru achiziționarea locuinței, conducând în cele din urmă la reducerea preturilor la locuințe. În același timp, deprecierea pieței imobiliare creează noi probleme pentru sectorul financiar.

## **Valoarea dolarului SUA față de moneda europeană**

### **La începutul lunii august dolarul a înregistrat o cotație record pentru acest an – 1,44 dolari SUA pentru un Euro**

Pe parcursul lunilor iunie și iulie ale anului curent, paritatea Euro/dolar SUA a oscilat între 1,38 și 1,42 dolari SUA pentru un Euro, la începutul lunii august înregistrând o cotație record pentru acest an – 1,44 dolari SUA pentru un Euro, după care, fiind subiectul unor oscilații deja tradiționale, a atins la finele lunii august un nivel de 1,43 dolari SUA pentru un Euro. Moneda americană a pierdut teren față de Euro până la acest nivel datorită revenirii, printre altele, a apetitului investitorilor față de activele riscante, după ce speculațiile privind câștigurile peste estimări ale companiilor au dus la scumpirea acțiunilor. Un factor pozitiv l-a constituit și datele privind intensificarea activităților în SUA și relansarea economiei Chinei. În același timp, creșterea monedei Euro a fost generată de îmbunătățirea în luna iulie a indicelui sentimentului de afaceri din Germania.

Nu este exclus că optimismul traderilor este determinat, de asemenea, și de salvarea băncii americane CIT.

Fluctuația specifică ratei de schimb Euro/dolar SUA nu permite în continuare de a contura un trend clar pe termen scurt. Cert însă este faptul că, în pofida temerilor legate de înlocuirea dolarului SUA din rezervele valutare ale multor țări ale lumii cu alte monede mai puternice și mai sustenabile, moneda americană continuă să fie un refugiu pentru investitori. Cu toate acestea, apetitul pentru investițiile riscante, inclusiv pentru petrol, cel mai probabil, vor lua amploare până la finele anului 2009, conducând în continuare la deprecierea lentă a dolarului american.

## Piața mondială a petrolului

Similar evoluției parității Euro/dolar SUA, evoluția prețului mondial al petrolului a fost marcată de o volatilitate tradițională, dependentă în mare măsură de pulsul economiei mondiale, în general și de evoluția dolarului SUA, în particular. Astfel, după o evoluție a prețului petrolului în lunile iunie și iulie în limitele 60-72 dolari SUA/barilul, în luna august prețul mondial al petrolului a atins un nivel record, depășind 74 dolari SUA/barilul. Creșterea prețului la petrol, la fel ca și deprecierea dolarului, a fost determinată, printre altele, de îmbunătățirea situației macroeconomice pe plan mondial. Despre aceasta ne vorbesc datele cu privire la îmbunătățirea economiei chineze pe fundalul temperării ritmurilor de contractare a economiei americane (în cel de-al doilea trimestru 2009 PIB-ul SUA s-a redus cu 1%, comparativ cu 5.5% în primul trimestru al anului). Mai mult decât atât, abundența de către Guvernul SUA a piețelor cu dolari americani a determinat investitorii să se preocupe de inflație, sporindu-le astfel interesul față de alte tipuri de investiții, în special față de petrol.

De asemenea, un factor determinat al creșterii prețurilor care nu poate fi omis, este cel speculativ.

Astfel, conform datelor OPEC, în luna iulie volumul de țiței extras a crescut a patra lună consecutiv, cu toate că cererea pentru petrol a fost mai redusă decât în anul 2008. Creșterea prețurilor la petrol are o natură investițională, fiind întărită de finanțarea ieftină. Când această sursă se va eroda, prețurile la petrol vor scădea. Această situație nu este exclusă pe termen lung, evoluția prețului la petrol fiind în continuare caracterizată de o volatilitate sporită. Cu toate acestea, pe termen scurt, așteptările legate de relansarea economică și deprecierea lentă a dolarului SUA vor duce, probabil, la creșterea cererii globale pentru petrol începând cu anul 2010 și, respectiv, a prețului acestuia.

## Piața mondială a grâului

Producția de grâu în anul 2009 va fi mai redusă decât în anul precedent, datorită condițiilor climaterice nefavorabile în câteva țări exportatoare, în special în cele din Uniunea Europeană, Argentina (care în cele din urmă a fost totuși afectată de secetă), Rusia, Canada și, posibil, Australia. Cu toate acestea, situația puțin mai bună în SUA și în celelalte țări CSI va

***În luna august  
prețul mondial al  
petrolului a atins  
un nivel record,  
depășind 74 dolari  
SUA/barilul***

***Producția totală va  
fi, totuși, suficientă  
pentru a acoperi  
cererea mondială de  
grâu***

compensa din aceste pierderi, iar producția totală va fi, totuși, suficientă pentru a acoperi cererea mondială de grâu.

Prețurile la grâu în anul 2009 au fost tradițional marcate de volumul producției de grâu, consumului și stocurilor create. Cu toate acestea, similar pieței petrolului și piața mondială a grâului este influențată de evoluția ratelor de schimb ale principalelor monede de referință, amploarea comerțului speculativ și fluctuațiile economice în țările exportatoare și consumatoare de grâu. Comparativ cu anul 2008, pe parcursul primelor șase luni ale anului 2009 prețurile de grâu au scăzut semnificativ, cu toate că nu s-au redus mai jos de pragul de 200 dolari SUA pentru o tonă. Prețurile la grâu nu vor suferi, probabil, oscilații semnificative până la finele anului curent, deoarece recolta insuficientă în anumite țări va fi compensată de producția în volum suficient din alte țări din rândul celor cinci țări exportatoare principale<sup>2</sup>.

## Evoluția economică a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova

### Rusia

**În al doilea trimestru 2009, economia Rusiei s-a contractat cu 10,9%**

Spre deosebire de alte țări, economia cărora se reanimează, Rusia continuă să sufere efectele devastatoare ale crizei mondiale. În al doilea trimestru 2009, economia Rusiei s-a contractat cu 10,9% datorită creșterii șomajului care a condus la diminuarea consumului, precum și datorită reducerii nivelului de creditare. Economia tenebră a Rusiei după ani de contractare și-a ranversat tendința odată cu amplificarea crizei<sup>3</sup>. Extinderea sectorului neoficial va diminua inevitabil nivelul veniturilor percepute din taxe și impozite și va clătina sistemul de pensii, care este și așa fragil. Dependența totală a economiei Rusiei de exportul resurselor energetice, prețurile cărora au fost în mare parte în scădere în prima jumătate a anului 2009, precum și incapacitatea de a diversifica economia după criza regională din 1998 sunt factorii principali care nu permit Rusiei să depășească criza, cu toate că măsurile promovate de autorități sunt considerate dintre cele mai bune din spațiul post sovietic.

Măsurile anticriză aprobate de Guvernul Rusiei sunt diverse – de la reducerea cheltuielilor bugetare neprioritare până la sporirea investițiilor în economie și schimbarea paradigmei creșterii economice. Pentru aplicarea acestor măsuri, Guvernul a investit circa 46,7 miliarde dolari SUA din banii obținuți din exportul resurselor energetice. Ținând cont de faptul că Rusia, spre deosebire de alte țări ale lumii, dispune de rezerve monetare considerabile, intervențiile efectuate de Guvern au găsit mai rapid acoperire decât alte țări. Autoritățile rusești au efectuat intervenții directe în economia țării, reușind, prin presiuni asupra băncilor și acționarilor, să salveze de la faliment zeci de întreprinderi. Actualmente, Guvernul poate să-și permită să răscumpere debitorii, cu toate că acoperirea deficitului bugetar va fi foarte costisitor și în cea mai mare parte va depinde de prețurile la petrol – pe care autoritățile Rusiei nu pot să le influențeze.

<sup>2</sup> Cele cinci țări exportatoare principale sunt SUA, UE, Canada, Australia și Argentina. În ultimii ani, o pondere semnificativă în exportul mondial de grâu o au Rusia și Kazakstan.

<sup>3</sup> Conform datelor Biroului de Statistică al Rusiei, ponderea economiei tenebre în PIB este de circa 25%, comparativ, spre exemplu, cu 8,4% în SUA și 16,8% în Germania.

## Ucraina

Criza economică și financiară continuă să se adâncească și în Ucraina. Astfel, în al doilea trimestru 2009, economia țării s-a contractat cu 18% față de aceeași perioadă a anului precedent. Similar Rusiei, criza economică și financiară a contribuit la extinderea economiei tenebre în Ucraina. Astfel, în primul trimestru 2009, economia tenebră s-a majorat cu 7 p.p., atingând circa 36% din PIB. Suplimentar la povara fiscală, care ar putea reprezenta un factor declanșator al economiei tenebre, extinderea acesteia demonstrează că economia subterană a reușit să se adapteze mult mai bine crizei decât sectorul oficial.

**Criza economică și financiară continuă să se adâncească și în Ucraina**

Se poate de spus că Ucraina nu dispune de un program anticriză, cu excepția memorandumului agreat cu FMI contra celor 16,4 miliarde dolari SUA. În schimbul acestor mijloace, Guvernul Ucrainei s-a angajat să creeze un Fond de Stabilizare, să injecteze capital în băncile cu active toxice și să aplice moratoriu la decizia de majorare a salariului minimal până la minimul de existență. Suplimentar la criza economică, Ucraina continuă a fi subiectul crizei politice interne și crizei gazelor, în cea din urmă principalul actor fiind Rusia, care reprezintă furnizorul principal de gaze al Ucrainei, precum și al multor țări europene<sup>4</sup>. Datoriile istorice și curente ale Ucrainei față de Gazprom ar putea duce la un nou pericol de sistare a livrării cu gaze în sezonul rece. Pentru prevenirea acestei situații, UE a acordat Ucrainei un credit pentru asigurarea cu necesarul de gaze și plata la timp pentru consumul acestuia, urmată de FMI care va oferi 2,4 miliarde dolari SUA în același scop<sup>5</sup>.

## România

Încă de la finele anului 2008, România se numără printre statele mai vulnerabile la actuala criză și cu un grad mai ridicat pentru apariția unor presiuni asupra ratingului de țară (conform agenției internaționale de evaluare financiară Moody's). Pentru a depăși efectele crizei, Guvernul României a venit de patru ori cu seturi de măsuri anticriză, cu toate că efectele multora dintre măsurile promovate inițial întârzie să apară. De acest lucru ne vorbesc și rezultatele dezvoltării economiei în prima jumătate a anului 2009. Astfel, în al doilea trimestru, economia României s-a contractat cu 8,8% comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut. Or, sectoarele agricol și industrial, în continuare nefuncționale, conferă puține șanse pentru relansarea României în anul curent care în rândul țărilor UE este precedată doar de țările Baltice în profunzimea declinului economic.

**În al doilea trimestru, economia României s-a contractat cu 8,8% comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut**

Noul program guvernamental de luptă cu criza are ca scop, printre altele, sprijinirea întreprinzătorilor care cultivă cereale, pentru a le putea valorifica ulterior la prețuri decente, reducerea cu 50% a numărului de agenții guvernamentale, rambursarea TVA, neimpozitarea profitului reinvestit și anularea datoriilor pentru o perioadă de șase luni la un număr de 56.000 de agenți economici care au acumulat datorii după 28 septembrie, pe fondul crizei economice. Printre măsurile anticriză aplicate de Guvernul României, se numără și cele de reducere ale cheltuielilor bugetare, în

<sup>4</sup> Criza gazelor a debutat pe 1 ianuarie, când Gazprom a oprit livrările către Ucraina pentru că cele două părți nu au reușit să ajungă la un acord cu privire la datoriile Ucrainei și prețul pe care Guvernul ar urma să-l plătească în anul 2009, pentru gazele rusești. Astfel, volumul de gaze furnizat Ucrainei s-a redus la o treime, ceea ce a afectat mai multe țări europene.

<sup>5</sup> Ucraina are nevoie de circa 4 miliarde de dolari SUA pentru a-și face stocuri de gaz rusesc pentru sezonul rece.

special diminuarea orelor de muncă (cu 10 zile) în sectorul bugetar, reducerea cheltuielilor pentru procurarea de bunuri și servicii (cu excepția celor pentru sănătate) și neplata orelor suplimentare. În paralel, sunt reorganizate programele de asistență socială pentru o mai bună direcționare a acestora spre categoriile vulnerabile.

## Kazahstan

**În Kazahstan, în cel de-al doilea trimestru, PIB-ul este ascensiune cu 3% față de trimestrul precedent**

Începutul anului 2009 a fost unul dificil pentru Kazahstan - au scăzut considerabil rezervele valutare ale Băncii Naționale, precum și ale fondului național de rezervă, în timp ce datoriile publice garantate de stat și private au crescut semnificativ. Totodată, devalorizarea monedei naționale pentru a nu permite agravarea situației a avut un efect pozitiv asupra economiei țării, în cel de-al doilea trimestru, PIB fiind în ascensiune cu 3% față de trimestrul precedent. Un rol în acest sens l-a avut și revigorarea sectorului industrial. Cu toate că volumul producției industriale este în continuă scădere, ritmurile de scădere s-au diminuat. Tendințe de ascensiune s-au observat începând cu luna martie 2009 la toate componentele industriei: industria extractivă, prelucrătoare (în special metalurgia), producerea și distribuția energiei electrice, gazelor și apei.

Pentru a nu recurge la o devalorizare esențială a monedei naționale față de dolarul SUA și Euro, Kazahstan a reușit să negocieze un credit cu China, în valoare de 10 miliarde dolari SUA, dintre care jumătate din bani vor fi direcționați companiei KazMunaiGaz, iar cealaltă jumătate vor reveni Băncii de dezvoltare a Kazahstanului, precum și Guvernului pentru întărirea monedei naționale. Kazahstan, de rând cu Rusia, sunt considerate țările din spațiul post sovietic care au aplicat măsuri efective de combatere a crizei economice și financiare, Guvernul implicându-se direct în salvagardarea companiilor și instituțiilor financiare afectate.

## Italia

**Economia Italiei continuă să evolueze pe o traiectorie descendentă**

Economia Italiei continuă să evolueze pe o traiectorie descendentă, deși rezultatele pentru cel de-al doilea trimestru 2009 sunt mai bune decât pentru trimestrul precedent. Astfel, în al doilea trimestru 2009, economia Italiei s-a contractat cu 0,5%, comparativ cu 2,7% în primul trimestru al anului curent. Consumul și investițiile rămân a fi în continuare scăzute, în special datorită creșterii șomajului și reducerii veniturilor bugetare.

Italia, similar României, este una din țările care implementează repetat măsuri pentru ieșirea din criză. Măsurile anunțate la finele anului 2008 de susținere a băncilor grav afectate de criză au avut un efect parțial și nu au reușit să scoată Italia din criză. Ultimul set de măsuri propus de Italia are o valoare de două miliarde Euro. Una din măsurile principale ale planului prevede scutirea parțială de impozite a profiturilor întreprinderilor, cu condiția ca acestea să fie reinvestite. O altă măsură ține de reducerea facturilor la gaz pentru întreprinderi și familii. Planul prevede, între altele, acordarea a 190 milioane Euro către casele de asigurare pentru șomaj, finanțarea formării lucrătorilor amenințați cu pierderea posturilor, exonerarea temporară de impozite pentru victimele cutremurului de la Aquila din 6 iunie, și rambursarea cu până la 70% din valoarea nominală a deținatorilor de acțiuni ale fostei companii aeriene naționale Alitalia, dizolvate în ianuarie 2009.



## ANEXE STATISTICE

**Tabelul 1. PIB după utilizări, milioane MDL, prețuri curente**

Anul	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
PIB	19052	22556	27619	32032	37652	44754	53354	62840	59454
Consum final	19263	23289	29706	33298	41368	50972	60104	71534	71286
gospodării	16385	18493	24417	28125	34694	41360	48826	57944	56636
administrație publică și privată	2878	4796	5739	5173	6674	9612	11278	13590	14650
Formarea brută de capital	4436	4886	5916	8443	11607	14656	20368	23222	21712
formarea brută de capital fix	3190	3682	4668	6787	9258	12691	17764	21413	19315
modificarea stocurilor	1246	1204	1248	1656	2349	1965	2604	1809	2397
Exporturi nete de bunuri și servicii	-4647	-5619	-8325	-9936	-14042	-21004	-27118	-31916	-33544
exporturi de bunuri și servicii	9536	11834	14487	16398	19526	20591	24176	25603	22261
importuri de bunuri și servicii	-14183	-17453	-22812	-25107	-33568	-41595	-51294	-57519	-55805
Memo: PIB în milioane USD, rsm	1481	1663	2007	2520	2895	3356	4484	6048	5215

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

**Tabelul 2. Structura PIB după utilizări, %**

Anul	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
PIB	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Consum final	101.1	103.3	110.3	103.9	109.9	113.9	134.3	113.8	119.9
gospodării	86.0	82.0	89.5	87.8	92.1	92.4	109.1	92.2	95.3
administrație publică și privată	15.1	21.3	20.8	16.1	17.7	21.5	25.2	21.6	24.6
Formarea brută de capital	23.2	21.7	23.2	26.4	30.8	32.7	45.5	37.0	36.5
formarea brută de capital fix	16.7	16.3	18.6	21.2	24.6	28.4	39.7	34.1	32.5
modificarea stocurilor	6.5	5.3	4.6	5.2	6.2	4.4	5.8	2.9	4.0
Exporturi nete de bunuri și servicii	-24.3	-24.9	-33.5	-30.3	-37.3	-46.9	-60.6	-50.8	-56.4
exporturi de bunuri și servicii	50.1	52.4	53.3	51.2	51.9	46.0	54.0	40.7	37.4
importuri de bunuri și servicii	-74.4	-77.3	-86.8	-81.5	-89.2	-92.9	-114.6	-91.5	-93.9

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

**Tabelul 3. Producția industrială, milioane MDL, prețuri curente**

Anul	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
Total industrie	10428	12624	15963	17591	20770	22371	26174	29655	21 000
Industrie prelucrătoare	8108	10066	13311	14665	17627	18718	21390	19287	16 800
Energie electrică, gaze și apă	1902	1974	1989	2069	2235	2368	3176	2816	1 869

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

**Tabelul 4. Produsul agricol brut, milioane MDL**

	Total	Modificarea anuală reală, %	Producția vegetală	Modificarea anuală reală (%)	Producția animală	Modificarea anuală reală, %	Servicii	Modificarea anuală reală
2001	8646	6.4	5727	8.8	2655	1.2	264	-4.3
2002	9474	3.4	6298	2.5	2870	5.7	306	15.9
2003	10354	-13.6	7086	-17.3	2937	-4.9	331	8.1
2004	11819	20.8	7900	29.3	3524	4.0	395	19.3
2005	12688	0.8	8449	-2.2	3851	8.4	388	1.3
2006	13734	-1.1	8864	-3.4	4521	4.0	310	5.0
2007	12825	-23.1	7941	-33.6	4509	-1.4	375	-
2008	16410	31.9	11025	69.0	4972	-19.6	343	-

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME



**Tabelul 5. Principalele produse agricole**

Perioada	Cereale și leguminoase boabe, mii tone	Struguri, mii tone	Fructe și omușoare, mii tone	Legume, mii tone	Carne(greutate vie), mii tone	Ouă, milioane	Lapte, mii tone
2001	2628	505	317	448	115	618	579
2002	2587	641	327	397	120	671	604
2003	1613	677	617	361	118	620	593
2004	2994	686	430	315	119	668	628
2005	2838	518	384	389	121	762	659
2006	2290	466	460	475	134	765	628
2007	902	598	310	222	150	704	604
2008	3160	635	367	376	107	541	542
2009e	2137	570	350	385	118	670	510

Surse: BNS; estimări de ME

**Tabelul 6. Bugetul Național, milioane lei**

Anul	2006	2007	2008	2009e
<b>BUGETUL PUBLIC NAȚIONAL</b>	17845.2	22292.0	25516.9	24 740
<b>I. Bugetul de Stat</b>	11117.3	14058.6	15977.5	16 150
1.1. Venituri fiscale	8750.7	10733.3	12616.0	9 950
a. Impozitul pe venit persoane juridice	422.9	562.4	303.2	280
b. Taxa pe valoare adăugată	6155.0	7544.2	9058.0	7 300
c. Accize	1067.5	1387.4	1567.7	1 200
d. Impozit comerțul internațional	830.6	900.0	1150.0	850
e. Alte impozite	274.7	339.3	537.1	320
1.2. Venituri nefiscale	617.4	1013.5	704.5	500
1.3 Mijloace și fonduri speciale	1294.3	1331.9	1581.9	1 300
1.4 Granturi	314.9	979.8	1068.2	1 900
1.5. Împrumuturi nete de pe piața de capital internă				2 500
<b>II. Bugetul Asigurărilor Sociale</b>	4347.7	5157.2	6362.8	6 900
2.1. Contribuția de asigurări sociale obligatorie	3660.8	4332.7	5429.9	5 100
2.2. Transfer de la bugetul de stat	661.1	791.7	902.2	1 750
2.3 Alte venituri	25.8	32.8	30.7	50
<b>III. Bugetul de Asigurări în Medicină</b>	1559.1	2036.4	2688.6	2 650
3.1. Prime de asigurări obligatorii	523.7	783.7	1157.3	1 200
3.2 Transferuri din bugetul de stat	1001.6	1195.0	1477.6	1 400
3.3. Alte venituri	33.8	57.7	53.7	50
<b>IV. Bugetele locale</b>	4796.0	5648.5	6128.9	5 390
4.1. Venituri fiscale	2164.8	2546.8	2348.3	1 950
a. Impozitul pe venit persoane fizice	1123.2	1322.6	1479.6	1 150
b. Impozitul pe venit persoane juridice	660.7	832.1	414.3	370
c. Impozite pe proprietate	232.7	226.3	262.0	240
d. Alte impozite	148.2	165.8	192.4	190
4.2. Venituri nefiscale	264.1	297.7	263.9	240
4.3 Transferuri de la bugetul de stat	2089.1	2469.4	3131.2	3 200
Transferuri de la bugetul de stat spre alte bugete	3751.8	4456.1	5511.0	6 350

Surse: BNS; Ministerul Finanțelor, estimări și calcule de ME

\* De la 2004 se calculează Bugetul Public Național

**Tabelul 7. Indicators monetari, sfârșitul perioadei**

	Numerar în circulație		Baza monetară		Agregatul M2		Agregatul M3		Rezerve valutare ale BNM, milioane USD	MDL/USD media perioadei
	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %		
Q1'03	2193.1	-4.2	3137.1	-3.8	4455.1	-1.4	6885.7	5.7	250.4	14.2
Q2'03	2364.1	7.8	3279.4	4.5	4749.5	6.6	7300.7	6	260.1	14.4
Q3'03	2907.5	23.0	3704.9	13	5384.6	13.4	8199	12.3	285.9	13.9
Q4'03	2740.5	-5.7	3818.9	3.1	5621.9	4.4	8509.2	3.8	302.3	13.3
Q1'04	2632.8	-3.9	3866.5	1.2	5800.9	3.2	8659.2	1.8	309.6	12.9
Q2'04	2853.4	8.4	4203.8	8.7	6130.1	5.7	9099.1	5.1	295.7	11.9
Q3'04	3320.9	16.4	5000.4	18.9	7140.9	16.5	10384.9	14.1	391.6	12
Q4'04	3699.9	11.4	5313.1	6.3	8137	13.9	11719.6	12.9	470.3	12.4
Q1'05	3656.1	-1.2	5626.4	5.9	8432.9	3.6	12103.3	3.3	461.2	12.5
Q2'05	3895.2	6.5	5997.2	6.6	9692	14.9	13345.7	10.3	482.6	12.6
Q3'05	4350.0	11.7	6320.6	5.4	10505.9	8.4	14932.7	11.9	582.1	12.6
Q4'05	4571.2	5.1	7002.9	10.8	11125.5	5.9	15826.8	6	597.4	12.7
Q1'06	4541.2	-0.7	5978.4	-14.6	11050.5	-0.7	16299.6	3	587.7	12.9
Q2'06	4924.0	8.4	6339.7	6	11592.5	4.9	17790	9.1	632.7	13.2
Q3'06	4744.7	-3.6	6203.6	-2.1	11308.1	-2.4	17835.4	0.3	647	13.3
Q4'06	5145.8	8.5	6512.3	5	12485.2	10.4	19558	9.7	775.3	13.2
Q1'07	4856.1	-5.6	6497.1	-0.2	12715.6	1.8	19948.3	2	750	12.5
Q2'07	5421.6	11.6	6912	6.3	14230.6	11.9	22110	10.8	745.2	12.4
Q3'07	5928.4	9.3	7499.2	8.5	15867.1	11.5	24767.2	12	950.6	12
Q4'07	6664.9	12.4	9537.2	27.2	18396.7	15.9	27344.2	10.4	1050	11.4
Q1'08	6367.4	-4.4	9364.5	-1.8	19114.5	3.9	28476.5	4.1	1093.8	11.1
Q2'08	6594.1	3.6	9579.3	2.3	20503.4	7.3	30154.9	5.9	1186.6	10.3
Q3'08	7176.5	8.8	11264.3	17.6	21796.3	6.3	32373.1	7.4	1303.9	10.2
Q4'08	7578.7	5.6	11633.6	3.3	21774.1	-0.1	31680.7	-2.1	1505.3	10.4
Q1'09	5612.0	-26.0	8832.3	-24.1	17164.9	-21.2	28116.2	-11.3	1132.3	10.6
Q2'09	6600.5	17.6	9506.8	7.6	17792.0	3.7	29059.7	3.4	1210.1	11.2
Q3'09e	7294.9	10.5	10403.0	9.4	18475.0	3.8	29296.7	0.8	1167.7	11.2
Q4'09e	7674.3	5.2	10923.2	5.0	18635.9	0.9	29414.3	0.4	1144.3	11.8

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

**Tabelul 8. Indicatori creditari, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva, sfârșitul perioadei**

	Depozite la termen în MDL	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în MDL, %	Depozite la termen în valută	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în valută, %	Rata de refinanțare a BNM, %	Rata dobânzii la credite în lei, %	Rata dobânzii la credite în valută, %
Q1'03	1211.9	12.3	1544.1	3	10.5	19.5	11
Q2'03	1280.1	11.9	1654.7	2.9	10.5	19.6	10.8
Q3'03	1330.4	12.2	1741.6	2.8	12	18.7	10.2
Q4'03	1469.6	13.8	1813	3.7	14	19.4	11.2
Q1'04	1725.9	15	1806	4.5	14	20.8	11.5
Q2'04	1856.3	14.8	1909	4.9	14	21.1	11.3
Q3'04	2145.9	15.8	2051.8	5.1	14.5	21	11.3
Q4'04	2572.3	15.5	2393.6	5.4	14.5	21	11.5
Q1'05	2901.5	15.4	2538	5.3	14	20.9	11.3
Q2'05	3260.7	13.5	2614	5.2	13	19.6	11.2
Q3'05	3596.2	12.7	2709.5	5.1	12.5	18.7	11
Q4'05	3792.3	11.5	2800	5.1	12.5	17.8	10.9
Q1'06	4057.8	11.3	3463.7	5	12.5	18.3	11
Q2'06	3911	11.1	4184.9	5.2	12.5	17.8	11
Q3'06	3711.5	11.8	4579.3	5.2	12.5	18.2	11.1
Q4'06	4202	13.2	4893.2	5.3	14	18.5	11.3
Q1'07	4734.9	14	5283.2	5.6	14.5	18.6	11.1
Q2'07	5455.3	15.4	5582.9	5.9	13.5	18.7	11
Q3'07	6328.6	15.1	5940.7	6.1	15.3	18.9	10.8
Q4'07	7455.9	15.5	6717.7	6.3	16	19	10.8
Q1'08	8867.5	15.9	7033.2	6.6	16.3	19.1	10.9
Q2'08	9638.3	17.3	7312	8.8	18	20.3	11.4
Q3'08	10379.1	18.8	8178.7	10.7	18	22.4	12.5
Q4'08	10148	19.7	7955.6	11.4	15.5	22.5	13.6
Q1'09	8192.9	20.0	8565.0	11.2	11.5	23.1	13.5
Q2'09	7620.0	16.2	11267.7	8.4	9.0	20.7	12.8
Q3'09e	7235.2	14.0	10821.6	5.9	5.0	19.2	12.1
Q4'09e	6859.0	12.0	10778.4	5.0	5.0	17.4	11.6

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

**Tabelul 9. Salarii**

	Salariul lunar nominal, MDL (media perioadei)	Creșterea față de trimestrul precedent, % ajustată sezonier	Valoarea minimumului de existență (medii lunare pe o persoană, lei), media perioadei	Raportul dintre salariul mediu nominal și minimum de existență, %
Q1'03	775.7	11.0	702.0	110.5
Q2'03	864.2	0.7	656.8	131.6
Q3'03	921.3	3.4	541.9	170.0
Q4'03	1088.7	6.8	619.1	175.7
Q1'04	976.0	-2.1	702.0	139.0
Q2'04	1087.7	4.7	726.9	149.6
Q3'04	1123.3	4.1	584.1	192.3
Q4'04	1282.3	2.9	682.4	187.9
Q1'05	1148.0	-10.4	771.7	148.7
Q2'05	1296.0	12.9	766.7	169.0
Q3'05	1335.3	3.0	647.1	206.4
Q4'05	1532.7	14.7	771.7	198.6
Q1'06	1454.3	-5.1	878.7	165.5
Q2'06	1684.0	15.8	968.2	173.9
Q3'06	1774.0	5.3	816.6	217.2
Q4'06	1948.0	9.8	929.0	209.7
Q1'07	1783.0	-8.5	980.2	181.9
Q2'07	2069.0	16.0	1062.6	194.7
Q3'07	2135.0	3.2	1025.3	208.2
Q4'07	2353.0	10.2	1142.1	206.0
Q1'08	2286.0	-2.8	1318.3	173.4
Q2'08	2583.0	13.0	1389.3	185.9
Q3'08	2602.0	0.7	1260.5	206.4
Q4'08	2747.0	5.6	1355.8	202.6
Q1'09	2569.0	-6.5	1338.4	191.9
Q2'09	2673.5	4.0	1238.0	215.9
Q3'09e	2700.0	1.0	1300.0	207.7
Q4'09e	2800.0	3.7	1400.0	200.0

Surse: BNS; calcule și prognoze de ME

**Tabelul 10. Structura populației ocupate, mii oameni**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
Total populație	3635	3627	3618	3607	3600	3589	3581	3573	3568
Populația activă	1617	1615	1474	1433	1422	1357	1314	1303	1300
Populația ocupată în economie	1499	1505	1356	1316	1319	1301	1294	1251	1220
Șomeri	118	110	117	116	104	102	70	52	95
Rata de ocupare	0.54	0.53	0.48	0.46	0.45	0.45	0.44	0.43	0.42
Rata de dependență economică	1.42	1.41	1.66	1.57	1.58	1.60	1.66	1.63	1.60

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

**Tabelul 11. Rata inflației, %**

	Ian	Feb	Mar	Apr	Mai	Iun	Iul	Aug	Sep	Oct	Noi	Dec	Față de decembrie anul precedent
1997	1.9	1.4	1.0	0.8	0.6	2.0	-1.0	-0.8	1.2	0.9	1.1	1.5	11.2
1998	1.3	0.4	-0.1	0.7	0.2	-1.1	-1.4	-0.6	0.2	1.4	8.6	7.8	18.3
1999	5.4	1.5	0.6	2.0	4.1	7.2	2.5	0.7	1.7	2.1	4.3	5.0	43.7
2000	2.9	1.3	0.1	1.6	1.4	4.4	0.7	0.8	1.4	1.0	0.8	0.8	18.4
2001	1.2	0.3	0.3	1.5	0.5	-3.5	-1.7	-0.5	0.9	1.3	1.1	1.9	6.3
2002	1.3	-3.4	0.5	1.9	1.6	-3.4	-1.5	-0.6	0.8	1.2	1.2	1.9	4.4
2003	1.9	1.8	0.9	1.5	0.5	1	1.3	0.4	1.6	2.1	1.1	0.7	15.7
2004	1.5	0.9	0.6	0.9	0.5	0.1	0.3	0.5	1	2.2	1.8	1.6	12.5
2005	1.1	2.1	0.8	1.4	0.1	-0.8	-1.1	0.2	1.2	1.5	1.9	1.4	10.0
2006	1.9	1.4	1.5	1.0	1.2	0.2	-0.4	0.8	1.1	1.6	1.7	1.2	14.1
2007	0.8	0.6	0.6	1.0	0.9	0.0	1.1	2.2	1.6	1.6	1.3	0.9	13.1
2008	1.4	1.5	1.1	1.6	1.5	-1.1	-0.9	0.7	0.6	0.8	0.0	-0.2	7.3
2009e	-0.1	-1.1	-0.8	0.3	0.2	-0.3	-0.6	-1.1	0.8e	1.1e	1.1e	1.1e	0.6

Surse: BNS; BNM; prognoze de ME

**Tabelul 12. Balanța de plăți și poziția investițională netă, milioane USD**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Contul curent	-19.80	-130.17	-46.13	-225.81	-379.72	-695.14	-1009.34
Soldul balanței comerțului cu mărfuri	-377.80	-623.01	-754.17	-1191.5	-1585.66	-2307.95	-3223.39
Exporturi FOB	659.70	805.09	994.07	1104.58	1058.76	1368.46	1646.65
Importuri FOB	-1037.50	-1428.1	-1748.24	-2296.08	-2644.42	-3676.41	-4870.04
Balanța serviciilor	-40.34	-44.33	-20.97	-20.74	4.20	20.01	25.85
Venituri, inclusiv	156.58	230.79	357.04	410.89	402.06	414.27	583.90
Compensare pentru muncă	185.69	289.02	438.94	476.83	522.60	592.89	763.00
Transferuri curente	241.76	306.38	371.97	575.54	799.68	1178.53	1594.30
Contul de capital și financiar	43.90	82.64	-54.54	47.56	315.42	556.55	925.82
Contul de capital	-19.27	-19.01	-12.81	-3.83	-22.78	-7.96	-14.67
Investiții directe	83.60	73.64	147.79	190.86	251.79	481.39	679.40
Investiții de portofoliu	-27.38	-23.75	-9.77	-6.95	-4.79	-4.51	6.38
Alte investiții	33.91	65.78	-32.33	-2.31	231.77	616.96	705.78
Erori / omisiuni	-24.10	47.53	100.67	178.25	64.30	138.59	83.52
Poziția investițională netă	-1545.73	-1679.60	-1575.91	-1701.98	-2086.50	-2726.45	-3735.92

Surse: BNM; estimări și prognoze de ME

**Tabelul 13. Creșterea PIB în principalele țări-partenere**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e	Ponderea în exporturile Moldovei, %, 2007	Ponderea în produsul mondial, %
Rusia	5.0	4.7	7.3	7.2	6.4	7.7	8.1	5.6	-6.0	17.3	2.7
Zona Euro:	1.9	0.9	0.8	2.2	1.7	2.9	2.7	0.9	-4.0	50.6	15.7
Italia	1.8	0.5	0	1.5	0.7	2.0	1.6	-1.0	-4.2	10.4	3.0
Germania	1.2	0	-0.2	1.2	0.8	3.0	2.5	1.3	-5.5	6.4	4.4
Franța	1.8	1.1	1.1	2.2	1.9	2.4	2.1	0.7	-3.1	1.8	3.2
România	5.6	5.0	5.3	8.5	4.1	7.9	6.2	7.1	-4.0	15.7	0
Ucraina	9.2	5.2	9.6	12.1	2.7	7.3	7.9	2.1	-7.8	12.5	0
Belarus	4.7	5.0	7.0	11.4	9.4	10.0	8.6	10.0	-4.0	6.1	0
USA	0.8	1.6	2.5	3.6	2.9	2.8	2.0	1.1	-2.5	1.1	21.1

Surse: FMI, estimări și prognoze de ME

**Tabelul 14. Importurile Moldovei după țările de origini, milioane USD**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
CSI	334.5	434.8	593.4	764.8	915.9	1020.8	1333.7	1737.2	1257.7
Rusia	136.3	168.6	183	212.3	273.6	417.0	498.6	666.1	-
Ucraina	164.2	225.3	309.3	436.3	491.4	516.5	687.0	838.9	-
Belarus	38.7	39.1	50.6	64.3	84.5	74.6	118.7	199.1	-
Altele	4.7	1.8	50.5	51.9	66.4	12.7	29.4	33.1	-
UE	249.0	290.6	505.8	581.1	752.3	837.5	1681.3	2105.4	1229.6
România*	-	-	-	-	-	-	449.1	590.8	-
Germania	93.6	101.3	135.6	150.2	190.9	214.1	319.4	364.5	-
Italia	61.1	82.8	118.7	131.6	152.3	196.3	269.3	306.2	-
Altele	94.3	106.6	252.5	299.3	409.1	427.1	643.5	843.9	-
ALTE ȚĂRI	313.7	377.7	303.6	422.6	643.6	834.9	674.9	1056.3	659.8
România*	107.1	126.2	98.2	164.1	257.4	345.9	-	-	-
China	8.4	11.8	21.5	37.7	73.9	116.8	202.9	325.5	-
Turcia	19.7	32.7	48.2	69.1	93.0	113.8	166.8	231.9	-
Celelalte țări	178.5	207.0	135.7	151.7	219.3	258.1	305.2	498.9	-
Total	897.2	1103.1	1402.8	1768.5	2311.8	2693.2	3689.9	4898.9	3147.1

Surse: BNM; BNS; prognoze de ME

\*De la 1 ianuarie 2007 România este membră a Uniunii Europene

**Tabelul 15. Exporturile Moldovei după țările de destinație, milioane USD**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009e
CSI	348.0	368.8	423.8	502.4	551.2	424.1	550.3	627.9	396.1
Rusia	249.9	251.7	308.4	353.3	347.5	182.0	232.7	318.4	-
Ucraina	62.0	64.9	56.2	64.8	99.7	128.8	167.9	142.8	-
Belarus	30.2	39.6	41.1	58.7	71.2	74.0	82.0	92.8	-
Altele	5.9	12.6	18.1	25.6	32.8	39.3	67.7	73.9	-
UE	122.3	172.9	211.0	296.3	324.3	368.0	679.3	820.1	608.5
România*	-	-	-	-	-	-	211.2	335.8	-
Germania	41.1	52.6	56.2	71.3	47.4	51.9	86.3	63.8	-
Italia	47.7	64.4	82.4	136.4	133.6	116.9	140.2	167.1	-
Altele	33.6	56.0	72.4	88.6	143.3	199.2	241.6	253.4	-
ALTE ȚĂRI	99.9	168.9	155.2	186.5	215.8	259.5	112.2	149.3	124.7
România*	40.2	59.7	90.2	98.9	111.7	155.6	-	-	-
China	-	1.3	0.1	0.1	0.6	0.4	0.9	2.2	-
Turcia	2.3	4.1	7.2	12.3	24.7	28.5	32.1	33.4	-
Celelalte țări	57.4	103.8	57.7	75.2	78.8	75.0	79.2	113.7	-
Total	570.2	710.6	790.0	985.2	1091.3	1051.6	1341.8	1597.3	1129.3

Surse: BNM; BNS; prognoze de ME

\*De la 1 ianuarie 2007, România este membră a Uniunii Europene

**Tabelul 16. Comerțul cu amănuntul, servicii și construcții de case particulare, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva**

	Comerțul cu amănuntul	Creșterea anuală reală, %	Servicii prestate populației	Creșterea anuală reală, %
2001	7612	14.8	3404.4	21.2
2002	10753	34.2	4221.7	11.8
2003	14537	18.2	5298.9	13.3
2004	16575.8	5.6	6970.4	5.3
2005	19487.7	5.3	8209.5	9.2
2006	23356.6	6.9	9964.0	5.6
2007	28220.1	7.6	11853.2	3.9
2008	34684.4	8.8	13152.5	-2.2
2009e	28700.0	-20.0	12100.0	-12.0

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME





**IDIS „Viitorul”** reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.